

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

COVID-19 pandemijos poveikis įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui

Baigiamasis magistro studijų projektas

Gintarė Stepanauskaitė

Projekto autorė

Doc. dr. Šviesa Leitonienė

Vadovė

Kaunas, 2021

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

COVID-19 pandemijos poveikis įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui

Baigiamasis magistro projektas

Apskaita ir auditas (6211LX037)

Gintarė Stepanauskaitė

Projekto autorė

Doc. dr. Šviesa Leitonienė

Vadovė

Doc. dr. Viktorija Varaniūtė

Recenzentė

Kaunas, 2021

Kauno technologijos universitetas

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Gintarė Stepanauskaitė

COVID-19 pandemijos poveikis įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Gintarė Stepanauskaitė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Stepanuskaitė, Gintarė. COVID-19 pandemijos poveikis įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė doc. dr. Šviesa Leitonienė; Kauno technologijos universitetas, Ekonomikos ir verslo fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): apskaita (verslas ir viešoji vadyba).

Reikšminiai žodžiai: finansinių ataskaitų patikimumas; COVID-19 pandemija.

Kaunas, 2021. 65 p.

Santrauka

Ankstesnė finansinė krizė paryškino didelę finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo problemą. COVID-19 pandemijos sąlygota situacija taip pat gali paveikti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą. Finansinių ataskaitų patikimumas – viena iš kokybinių charakteristikų, padeda priimti sprendimus, sumažina neaiškumus. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo tyrimai yra aktualūs ekonominių krizių laikotarpiams, jie gali padėti finansinių ataskaitų vartotojams priimant sprendimus. Baigiamojo darbo objektas – įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas. Baigiamojo darbo tikslas – ištirti COVID-19 pandemijos poveikį įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Tikslui pasiekti iškelti keturi uždaviniai: atskleisti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo problemą ekonominių krizių metu, išanalizuoti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo sampratą, patikimumą galinčius lemti veiksnius, patikimumo tyrimo metodus, sudaryti COVID-19 pandemijos poveikio finansinių ataskaitų informacijos patikimumui tyrimo metodologiją ir ja remiantis, ištirti COVID-19 pandemijos poveikį finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Atliktas kokybinis tyrimas – interviu parodė, kad finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas COVID-19 pandemijos metu yra aktualus. Tyrime dalyvavo 10 ekspertų – finansinių ataskaitų rengėjai, vartotojai ir auditoriai. Tyrimas parodė, kad labiausiai pandemija gali paveikti vieną iš patikimumo požymių – klaidų išvengimą. Tyrimo metu išskirtos trys COVID-19 pandemijos sąlygotos probleminės sritys finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Pirma, pandemijos sąlygota krizė paveikia veiklos tęstinumą. Antra, įvairios lengvatos skatina apgaules, skatina pabloginti finansinių ataskaitų vaizdą. Trečia, dėl pandemijos finansinių ataskaitų rengėjams iškyla įvairių klausimų bei problemų rengiant finansines ataskaitas. Taip pat atliktas kiekybinis tyrimas, kurio metu įvertintas finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas. Tyrimui pasirinktos įmonės yra iš labiausiai pandemijos paveiktų sektorių Lietuvoje. Tyrimas atliktas remiantis finansinių ataskaitų kokybinių charakteristikų metodu, kiekybiškai įvertinant finansinių ataskaitų patikimumo charakteristiką. Tyrimo rezultatai parodė, kad tyrimui pasirinktų įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas nepasikeitė prasidėjus COVID-19 pandemijai, tačiau finansinėse ataskaitose skiriama daug dėmesio užtikrinimui dėl veiklos tęstinumo, taip pat atskleidžiamas COVID-19 pandemijos poveikis finansiniams rezultatams.

Stepanauskaitė, Gintarė. Impact of the COVID-19 Pandemic on the Reliability of Disclosures in the Financial Statements. Master's Final Degree Project / supervisor assoc. prof. dr. Šviesa Leitonienė; School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Accounting (Business and Public Management).

Keywords: financial statements reliability; COVID-19 pandemic.

Kaunas, 2021. 65 pages.

Summary

The previous financial crisis has shown the importance of the problem of the reliability of financial statements. The situation influenced by the COVID-19 pandemic can have an impact on the reliability of disclosures in financial statements. The reliability of financial statements is one of the qualitative characteristics that assists in decision-making, decreases uncertainties. Studies on the reliability of the information of financial statements are relevant in the periods of crisis, they can assist financial statement users in their decision-making. The object of this thesis is the reliability of disclosures in financial statements. The objective of this thesis is to study the influence of the COVID-19 pandemic on the reliability of disclosures in financial statements. Four tasks have been put forward for achieving the objective: uncover the problem of the reliability of the information of financial statements during periods of crisis, analyze the concept of the reliability of the information of financial statements, factors which could have an impact on reliability, methods for evaluating reliability, form a methodology for evaluating the influence of the COVID-19 pandemic on the reliability of the information of financial statements and evaluate the influence of the COVID-19 pandemic on the reliability of the information of financial statements using this methodology. A qualitative study in the form of an interview was performed and it has shown that the reliability of disclosures in financial statements during the period of the COVID-19 pandemic is relevant. 10 experts have participated in the interview – accountants, users of financial statements and auditors. The study has shown that the pandemic can mostly have impact on one of the attributes of reliability – the avoidance of errors. During the study three problem areas influenced by the COVID-19 pandemic were distinguished for the reliability of the information of financial statements. The first is that the crisis influenced by the COVID-19 pandemic has influence on the continuity of companies. The second is that various government support leads to fraud. The third is that because of the pandemic, accountants face uncertainties and make errors while preparing financial statements. Furthermore, a quantitative study was performed, in which the reliability of the information of financial statements was evaluated. The companies selected for the study belong to sectors in Lithuania that were most affected by the pandemic. The study was performed based on the financial statement's qualitative characteristics method, quantitatively evaluating the characteristic of the reliability of financial statements. The results of the study show that the reliability of the information of the financial statements of selected companies did not change since the start of the COVID-19 pandemic, though more attention was paid to the assurance of continuity. Also, the impact of the COVID-19 pandemic on financial results was revealed.

Turinys

Lentelių sąrašas	6
Paveikslų sąrašas	7
Įvadas.....	8
1. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo problema	10
1.1. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumas apskaitos kokybės požiūriu.....	10
1.2. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo svarba ir problematika	13
1.3. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo iššūkiai ekonominių krizių laikotarpiu	15
2. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo teoriniai sprendimai.....	17
2.1. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo samprata	17
2.2. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumą lemiantys veiksniai.....	22
2.3. Finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodai	27
2.4. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo lygio ir jį lemiančių veiksnių empirinių tyrimų analizė.....	33
2.5. COVID-19 pandemijos poveikio finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui konceptualus modelis	37
3. COVID-19 pandemijos poveikio finansinių ataskaitų informacijos patikimumui tyrimo metodologija.....	40
4. COVID-19 pandemijos poveikio finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui empirinis tyrimas.....	45
4.1. Galimos COVID-19 pandemijos įtakos finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui, lemiančių veiksnių ir probleminių sričių kokybinis tyrimas – interviu	45
4.2. COVID-19 poveikio įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui kiekybinis tyrimas – finansinių ataskaitų turinio analizė	52
Išvados	58
Literatūros sąrašas	60
Informacijos šaltinių sąrašas	65
Priedai.....	66

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Finansinių ataskaitų informacijos kokybės reikalavimas teisės aktuose (Guptor, Rudžionienė, 2018).....	12
2 lentelė. Finansinės informacijos kokybinės charakteristikos (Tarptautinės apskaitos standartų valdybos Konceptualieji pagrindai, 2018).....	18
3 lentelė. Finansinių ataskaitų peržiūros ir audito skirtumai (Lakis, Miniotaitė, 2016).....	25
4 lentelė. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumą lemiantys veiksniai	26
5 lentelė. Finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodai pagal finansinių ataskaitų kokybės vertinimo tikslą (adaptuota pagal Katutytė, 2017)	27
6 lentelė. Beneisho modelio kintamieji ir jų paaiškinimas (Repousis, 2016, pagal Beneish)	29
7 lentelė. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo lygio ir jį lemiančių veiksnių empiriniai tyrimai.....	33
8 lentelė. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos nustatymo metodologija (Beest, Braam, Boelens, 2009).....	44
9 lentelė. Ekspertai, dalyvavę tyrime.....	45
10 lentelė. Interviu metu ekspertų apibūdintas COVID-19 pandemijos poveikis įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui	46
11 lentelė. Ekspertų įvardytos teigiamo ar neigiamo COVID-19 poveikio priežastys įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui	47
12 lentelė. Veiksniai, COVID-19 pandemijos sąlygomis lemiantys finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą	49
13 lentelė. Įmonės, kurių finansinės ataskaitos pasirinktos kiekybiniam tyrimui	53
14 lentelė. Įmonių finansinių ataskaitų patikimumo charakteristikos įvertinimas	56

Paveikslų sąrašas

1 pav. Informacijos kokybės, apskaitos kokybės ir apskaitos informacijos atskleidimo kokybės ryšys (Stankevičiūtė, 2016).....	10
2 pav. Apskaitos informacijos kokybę lemiantys veiksniai (Xu, Horn, Daryl, Lin, 2003).....	11
3 pav. Apskaitos klaidos (Juškaitė, Raziūnienė, 2020)	19
4 pav. Apgaulės trikampis (Cendrowski, Martin, Petro, 2007, pagal Cressey).....	19
5 pav. Finansinių ataskaitų apgaulių klasifikacija (ACFE, 2020).....	20
6 pav. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo požymiai (Tarptautinės apskaitos standartų valdybos Konceptualieji pagrindai, 2018; Kythreotis, 2015; Tontiset, Kaiwinit, 2018; Evana, Dewi, 2017)	22
7 pav. Įmonės veiklą ir finansinių ataskaitų informacijos patikimumą lemiantys veiksniai (Lakis, 2012).....	23
8 pav. Išorinių ir vidinių veiksnių įtakos finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui konceptualus modelis.....	38
9 pav. COVID-19 poveikio įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui konceptualus modelis	38
10 pav. Tyrimo logika	40
11 pav. Kokybinio tyrimo eiga.....	41
12 pav. Kiekybinio tyrimo eiga	43

Įvadas

Darbo aktualumas. Finansinių ataskaitų informacija išorinių vartotojų yra plačiai naudojama. Finansinių ataskaitų informacija yra pagrindinis šaltinis vartotojams priimant sprendimus. Guptor ir Rudžionienė (2018) teigia, kad tinkamas ir aiškus informacijos sugrupavimas finansinėse ataskaitose pateikia suprantamą vaizdą apie įmonę ir vartotojai labiau pasitiki įmone. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumas ir jį lemiantys veiksniai moksliniuose darbuose nėra plačiai nagrinėta tema. Pastebima, kad yra plačiai analizuojama finansinių ataskaitų kokybė, o patikimumas yra apibrėžiamas kaip viena iš kokybinių charakteristikų. Dauguma mokslininkų remiasi Tarptautinės apskaitos standartų valdybos Konceptualiuosiuose pagrinduose pateikiama finansinės informacijos patikimumo samprata: išbaigtumas, neutralumas, klaidų išvengimas. Kiti autoriai patikimumą neatsieja nuo kitų finansinės informacijos charakteristikų ar papildoma kitais požymiais (Tontiset, Kaiwinit, 2018; Evana, Dewi, 2017). Mokslininkai savo darbuose išskiria įvairius finansinių ataskaitų informacijos patikimumą lemiančius veiksnius, tačiau jie labai įvairūs ir skirtingi. Mokslininkų darbuose sutinkamos dvi pagrindinės finansinių ataskaitų informacijos patikimumo tyrimų kryptys: finansinių ataskaitų informacijos patikimumo lygio vertinimas (Rudžionienė, Guptor, 2019; Beest, Braam ir Boelens, 2009; Safta, Achim ir Borlea, 2020; Gorenc, 2019) ir veiksnių, lemiančių finansinių ataskaitų patikimumą, tyrimai (Evana, Dewi, 2017; Alrshah, 2015; Tontiset, Kaiwinit, 2018; Alrshah, 2015; Nirwana, Haliah, 2018; Yurisandi, Puspitasari, 2015; Kythreotis, 2014). Dažniau tiriami vidiniai veiksniai (Tontiset, Kaiwinit, 2018; Evana, Dewi, 2017), tačiau išorinių veiksnių tyrimai mokslinėje literatūroje sutinkami retai. Lakio (2012) teigimu, ankstesnė finansinė krizė parodė, kad informacija tuo pačiu metu gali būti teisinga, tačiau nepatikima. Tačiau dažnai įmonės pateikia ir neteisingą informaciją. Urtenkovos (2010) teigimu, įmonės pasaulinės krizės metu pradėjo teikti apgaulingas ataskaitas, ir tai privedė prie didelių įmonių bankroto, pastaroji pasaulinė krizė dar kartą akivaizdžiai paryškino didelę finansinių ataskaitų informacijos patikimumo problemą. COVID-19 pandemijos sąlygota krizė taip pat gali paryškinti finansinių ataskaitų informacijos patikimumo problemą. Rinkose atsirandant nestabilumui, į informaciją išorės vartotojai gali žiūrėti mažiau patikimai, todėl būtina tirti, kokį poveikį COVID-19 pandemijos sąlygota krizinė situacija gali sukelti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo ir jį lemiančių išorinių veiksnių, taip pat ir COVID-19 pandemijos, sąlygojančių ekonomines krizes, tyrimas gali padėti išoriniams finansinių ataskaitų vartotojams priimant sprendimus ekonominių krizių laikotarpiams.

Problema. Kokį poveikį išoriniai veiksniai, taip pat ir COVID-19 pandemija, sąlygojantys ekonomines krizes, turi finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui?

Darbo objektas – įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas.

Darbo tikslas – ištirti COVID-19 pandemijos poveikį įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui.

Darbo uždaviniai:

1. atskleisti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo problemą ekonominių krizių metu;
2. išanalizuoti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo sampratą, patikimumą galinčius lemti veiksnius, finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodus,

finansinių ataskaitų informacijos patikimumo lygio ir jį lemiančių veiksnių empirinius tyrimus.

3. sudaryti COVID-19 pandemijos poveikio finansinių ataskaitų informacijos patikimumui tyrimo metodologiją;
4. remiantis sudaryta metodologija, ištirti COVID-19 pandemijos poveikį finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui.

Darbe taikyti metodai: mokslinės literatūros analizė, struktūrizuotas interviu, kokybinė turinio analizė, finansinių ataskaitų kiekybinė turinio analizė.

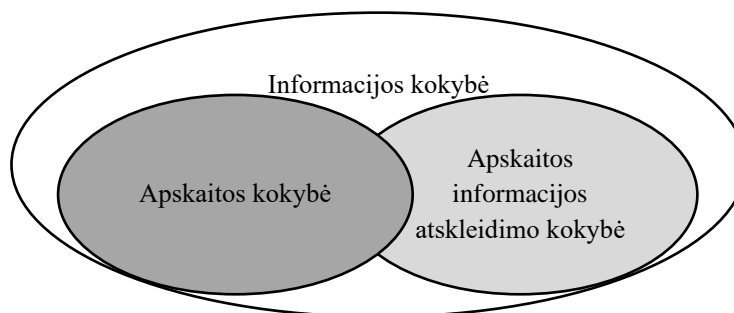
1. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo problema

Finansinės ataskaitos ir jose pateikiama informacija yra plačiai naudojama išorinių vartotojų. Finansinių ataskaitų informacija yra pagrindinis šaltinis vartotojams priimant sprendimus. Remiantis Katutyte (2017), finansinių ataskaitų informaciją naudoja savininkai, investuotojai, suinteresuotieji asmenys ir institucijos. Finansinės ataskaitos ir jų teikiama informacija turi didelę reikšmę priimant sprendimus, todėl atsiranda finansinių ataskaitų informacijos patikimumo problema.

1.1. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumas apskaitos kokybės požiūriu

Norint nagrinėti finansinių ataskaitų informacijos patikimumą, svarbu pabrėžti, kad tai yra viena iš apskaitos informacijos kokybės charakteristikų. Mokslininkų darbuose nagrinėjama apskaitos kokybė, apskaitos informacijos kokybė ir finansinių ataskaitų informacijos kokybė. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas neatsiejamas nagrinėjant apskaitos kokybę informaciniu požiūriu. Mokslininkai analizuoja tiek finansinės informacijos (Stankevičiūtė, 2016; Guptor, Rudžionienė, 2018; Katutyte, 2017), tiek nefinansinės informacijos (Gutiérrez, García ir Sánchez-Cañizares, 2013; García-Benau, Sierra-Garcia ir Zorio, 2013; Weber, Larsson-Olaison, 2017) kokybę. Nagrinėjant apskaitos kokybę informaciniu požiūriu, ją galima nagrinėti pasitelkiant finansines ataskaitas ar kitą apskaitinę informaciją. Todėl svarbu suprasti skirtumą tarp apskaitos kokybės, apskaitos informacijos kokybės ir finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos kokybės. Apskaitos kokybės samprata yra plačiausia iš paminėtų.

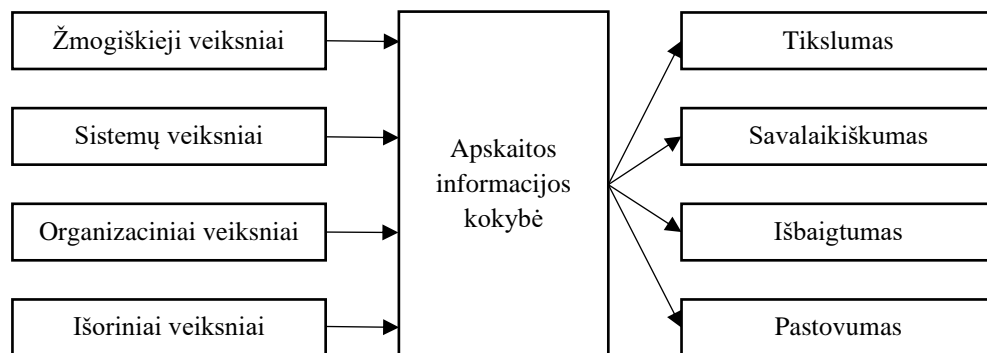
Stankevičiūtė (2016), pabrėžė, kad apskaitos kokybės ir apskaitos informacijos atskleidimo kokybės sąvokos turi būti aiškiai atskirtos. Minėtoji mokslininkė teigia, kad apskaitos kokybė vertinama naudojantis rodikliais ar savybėmis, kurios apibūdina kokybišką informaciją. Kaip matyti iš 1 paveikslė atvaizduotos Veno diagramos, kurioje pavaizduotas informacijos kokybės, apskaitos kokybės ir apskaitos informacijos atskleidimo kokybės ryšys, matyti kad informacijos kokybė apima ir apskaitos kokybę ir apskaitos informacijos atskleidimo kokybę. Stankevičiūtė (2016), pateikdama šią Veno diagramą parodo, kad apskaitos kokybės viena iš vertinimo šakų yra apskaitos informacijos atskleidimo kokybė. Pagal Stankevičiūtę (2016), apskaitos informacijos atskleidimo kokybė yra apskaitos informacijos atitikimas apskaitos standartams, o atitikimas užtikrina, kad informacija yra skaidri, išsami ir palyginama, tenkinanti vartotojų poreikius. Galima teigti, kad apskaitos informacijos atskleidimo kokybės samprata yra siauresnė nei apskaitos kokybė, nes apskaitos informacijos atskleidimo kokybės nagrinėjimas yra vienas iš apskaitos kokybės klausimų.

1 pav. Informacijos kokybės, apskaitos kokybės ir apskaitos informacijos atskleidimo kokybės ryšys (Stankevičiūtė, 2016)

Apskaitos informacijos kokybė moksliniuose darbuose aktuali ir nagrinėjama jau ilgai. Teigiama, kad apibrėžimų informacijos kokybei yra daug, tačiau kiekvienas žmogus kokybę gali suprasti skirtingai,

individualiai ir taip pat teigiama, kad kokybiška informacija yra tokia, kuri tinkama naudoti informacijos naudotojams (Xu, Horn, Daryl ir Lin, 2003). Kaip matyti 2 paveiksle, išskiriamos keturios kokybės charakteristikos: tikslumas, aktualumas, pilnumas, pastovumas. Autoriai, išskirdami šias charakteristikas, nurodo ir pagrindinius veiksnius, nulemiančius apskaitos kokybę. Teigiama, kad ir apskaitoje, ir audite, svarbiausia yra tikslumas, kuris apibrėžiamas klaidų dažnumu, dydžiu ir paskirstymu. Vadinasi, apskaitos informacijos kokybė reiškia, kad visos reikšmės atitinka tikrąsias reikšmes, kad informacija nėra pasenusi, kad visi duomenys surinkti ir apdoroti ir kad visa informacija yra atvaizduojama pastoviais būdais.

2 pav. Apskaitos informacijos kokybę lemiantys veiksniai (Xu, Horn, Daryl, Lin, 2003)

Mokslininkai, tirdami apskaitos informacijos kokybę, išskiria svarbiausius požymius, pagal kuriuos apskaitos informacijos kokybė gali būti ir išmatuojama: patikimumas, aktualumas, punktualumas, išbaigtumas (Nikmatuniayah, Marliyati, 2017). Kiti mokslininkai apskaitos informacijos kokybę apibrėžia kaip lygmenį, kurio apskaitos informacijai būdingas charakteristikas turintis rinkinys atitinka vartotojų reikalavimus (Pravdiuk, Plakhtii, 2017). Kitaip tariant, kaip gerai tam tikra apskaitos informacija atitinka vartotojų reikalavimus. Vartotojo reikalavimai, pagal šiuos autorius, yra poreikiai, lūkesčiai, kurie iš anksto numatyti arba būtini. Alsalmim'as, Amin'as ir Youssef'as (2018) teigia, kad apskaitos informacijos kokybė gali būti apibrėžiama dvejopai: nustatant charakteristikas arba įprastas apskaitos informacijos kokybės taisykles. Pasak autorių, apskaitos informacijos kokybė gali būti apibrėžiama naudojantis šiomis charakteristikomis: tinkamumas, pastovumas, tikslumas, prieinamumo greitis, įtraukimas, aiškumas, lankstumas, įvykdomumas, patikimumas, palyginamumas. Taip pat, yra teigiama, kad apskaitos informacijos kokybė yra informacija, kurioje yra apibrėžta reikšmė, nusakanti apskaitos informacijos aktualumą tais momentais, kai šios informacijos reikia tam tikriems sprendimams priimti (Susanto, 2015).

Analizuojant finansinių ataskaitų informacijos kokybės sampratą, ji yra pati siauriausia, lyginant su apskaitos kokybės ir apskaitos informacijos kokybės sąvokomis. Vienas iš apskaitos kokybės nagrinėjimo būdų yra apskaitos atskleidžiamos informacijos nagrinėjimas, o nagrinėjant apskaitos atskleidžiamą informaciją, ją galima tirti pasiremiant arba finansinėmis ataskaitomis, arba kita apskaitos informacija. Kad finansinių ataskaitų informacijos patikimumas yra aktualus kokybės požyriui, galima matyti moksliniuose darbuose. Guptor ir Rudžionienė (2018) teigia, kad finansinių ataskaitų informacijos kokybė gali būti apibūdinama kaip patikimumas, aktualumas ir naudingumas. Finansinių ataskaitų kokybė gali būti apibrėžta kaip tik finansinių ataskaitų informacijos patikimumas (Martínez-Ferrero, 2014). Guptor ir Rudžionienė (2018) išskiria svarbiausius veiksnius, turinčius įtaką finansinių ataskaitų informacijos kokybei. Pirmiausia autorės išskiria apskaitos metodologiją. Pažymima, kad apskaitos informacijos nešališkumas ir patikimumas priklauso nuo paties apskaitos proceso. Taip pat minėtosios autorės teigia, kad svarbus ir pačių vartotojų žinojimas apie ataskaitų

kokybę. Jei pats vartotojas žino, kad informacija yra patikima, jų vertinimas gali būti subjektyvus. Kaip teigia Guptor ir Rudžionienė (2018), informacija turi būti tik patogi vertinimui, taip pat, neturi būti abejojama dėl informacijos kokybės. Guptor ir Rudžionienė (2018) įvardija, kodėl finansinių ataskaitų informacijos kokybės ir jos užtikrinimas yra ypatingai svarbus. Autorės teigia, kad nėra nei bendro apibrėžimo, nei kokybę užtikrinančių parengimo metodų ar būdų, taip pat autorės pastebi, kad nėra atkreipiama į žmogaus, rengiančio finansines ataskaitas, priimamus sprendimus. Autorės pastebi, kad nėra vieno geriausio finansinių ataskaitų informacijos kokybės užtikrinimo būdo. Katutytė (2017) teigia, kad „finansinių ataskaitų kokybė yra jų atitikimas nustatytiems ataskaitų rengimo reikalavimams ir tinkamumas vartotojui tenkinant jo poreikius bei priimant sprendimus“. Galima daryti išvadą, kad finansinių ataskaitų informacijos kokybės tema yra aktuali, nes įvairūs įstatymai reglamentuoja, kad ataskaitos turi būti kokybiškos, tačiau nei įstatymuose, nei moksliniuose straipsniuose minėtas kokybiškumas nėra vieningai apibrėžtas ir nustatytas.

1 lentelė. Finansinių ataskaitų informacijos kokybės reikalavimas teisės aktuose (Guptor, Rudžionienė, 2018)

Šaltinis	Finansinių ataskaitų informacijos kokybės reikalavimas
LR buhalterinės apskaitos įstatymo 4 str.	Apskaitos informacija turi būti tinkama, objektyvi ir palyginama; pateikiama laiku; išsami ir naudinga vidaus ir išorės informacijos vartotojams
LR įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas 5 str.	Finansinės ataskaitos (FA) turi būti sudaromos taip, kad tikrai ir teisingai parodytų įmonės turtą, nuosavą kapitalą, įsipareigojimus, pajamas, sąnaudas ir pinigų srautus
LR įmonių grupių konsoliduotosios finansinės atskaitomybės įstatymo 9 str.	Konsoliduotosios FA turi būti sudarytos taip, kad tikrai ir teisingai parodytų įmonių grupės turtą, nuosavą kapitalą, įsipareigojimus, pajamas, sąnaudas ir pinigų srautus.
LR viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas 3 str.	Viešojo sektoriaus subjekto FA rinkinys turi būti sudarytas taip, kad tikrai ir teisingai parodytų viešojo sektoriaus subjekto turtą, finansavimo sumas, įsipareigojimus, pajamas ir sąnaudas, grynąjį turtą, pinigų srautus.
1 verslo apskaitos standartas (VAS) „Finansinė atskaitomybė“	FA turi suteikti tikrą ir teisingą informaciją apie įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus ir pinigų srautus, jei įmonė sudaro pinigų srautų ataskaitą. Duomenys FA turi būti pateikiami aiškiai ir suprantamai, kad informacijos vartotojai galėtų priimti tinkamus sprendimus. FA pateikiama informacija turi būti neutrali ir patikima. Draudžiama iškraipyti turto, pajamų, sąnaudų ar kitokius duomenis.
1 viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartas (VSAFAS) „Informacijos pateikimas finansinių ataskaitų rinkinyje“	Viešojo sektoriaus subjekto vadovas turi pasirinkti tokią apskaitos politiką, kuri garantuotų, kad FA teikiama informacija: 1. tinkama FA informacijos vartotojų sprendimams priimti; 2. patikima, nes: 2.1. teisingai rodo viešojo sektoriaus subjekto finansinius rezultatus ir finansinę būklę; 2.2. atskleidžia ūkinių operacijų ir ūkinių įvykių ekonominę prasmę, ne vien teisinę formą; 2.3. nešališka, netendencinga; 2.4. pateikta taikant atsargumo principą; 3. visais reikšmingais atžvilgiais išsami.
1 tarptautinis finansinės atskaitomybės standartas (TFAS) „Finansinių ataskaitų pateikimas“	FA turi būti teisingai pateikiama ūkio subjekto finansinė būklė, finansinis rezultatas ir pinigų srautai. Kad informacija būtų pateikiama teisingai, taip pat reikia, kad ūkio subjektas: pateiktų informaciją, įskaitant apskaitos politiką, tokiu būdu, kuris garantuotų šios informacijos svarbumą, patikimumą, palyginimą ir aiškumą.

Finansinių ataskaitų informacijos patikimumas yra svarbus kaip vienas iš finansinių ataskaitų kokybės charakteristikų, o finansinių ataskaitų informacijos kokybės reikalavimai pateikiami teisės aktuose. Kaip teigia Guptor ir Rudžionienė (2018), nors ir nėra vieningo apskaitos informacijos kokybės apibrėžimo, kad apskaitos informacijos kokybė turi būti užtikrinta, teigia ir mokslininkai savo darbuose, ir nacionaliniai bei tarptautiniai teisės aktai, reglamentuojantys apskaitą ir ataskaitų sudarymą. Kokie finansinių ataskaitų kokybės reikalavimai pateikiami teisės aktuose, matyti 1 lentelėje.

Atlikta analizė parodo, kad finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas gali būti nagrinėjamas apskaitos kokybės požiūriu. Finansinių ataskaitų informacijos kokybės tema yra plačiai analizuojama moksliniuose straipsniuose, taip pat kokybės reikalavimai pateikiami ir teisės aktuose. Išanalizavus mokslinius straipsnius, matyti, kad nėra vieningų apskaitos kokybės, apskaitos informacijos atskleidimo kokybės ir finansinių ataskaitų patikimumo apibrėžimų. Matyti, kad nagrinėjant apskaitos informacijos atskleidimo kokybę, mokslininkai nagrinėja ir finansines ataskaitas ir kitą apskaitos informaciją. Autoriai išskiria ir įvairias charakteristikas, kuriomis apibūdina apskaitos informacijos kokybę, tačiau pastebima, kad jos mokslininkų darbuose skiriasi. Pastebima, kad nagrinėjant apskaitos informacijos kokybę, labai svarbus patikimumas, kuris yra viena iš kokybės charakteristikų. Šiame darbe pasirinkta analizuoti patikimumo charakteristika, nes tai yra viena iš svarbiausių kokybinių charakteristikų, suteikianti naudos finansinių ataskaitų informacijos vartotojams.

1.2. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo svarba ir problematika

Finansinių ataskaitų informacijos patikimumas yra svarbus, nes finansinės ataskaitos ir jose pateikiama informacija turi daug vartotojų. Luca (2008) išskiria 7 finansinių ataskaitų vartotojų klases: investuotojai, darbuotojai ir juos atstovaujančios grupės, skolintojai ir tiekėjai, klientai, vyriausybės ir jų agentūros, visuomenė. Luca (2008) apibūdina kiekvieną iš finansinės informacijos vartotojų klasių:

- investuotojai – tai gali būti ir suinteresuotosios šalys ir partneriai. Jie atsižvelgia į investavimo riziką ir pelningumą, kurį jie gauna ar žada gauti;
- darbuotojai ir juos atstovaujančios grupės – ši klasė reikalauja aktualios informacijos apie įmonės ateitį (stabilumą, pelningumą ir t.t.), apie darbo draudimą ir užtikrinimą dėl pensijų planų, apie apmokestinimą, apie jiems suteikiamas profesionalias galimybes. Tokia informacija gali jiems padėti labiau įsiterpti į įmonės veiklą ir labiau susidomėti darbu;
- skolintojai ir tiekėjai – į skolintojų klasę pagrinde įtraukiami bankai ir kitos kredito institucijos. Kad užtikrintų įmonės finansavimą, šios klasės šalys pagrinde susidomėjusios įmonės galimybe laiku susimokėti savo skolas laiku. Šios šalys neskolina be išsamios įmonės finansinės situacijos analizės bei jos darbo analizės. Tiekėjai yra pagrinde susidomėję patikrinti ar jų klientas išpildys savo įsipareigojimus;
- klientai – kaip kiti vartotojai, reikalauja informacijos įvertinti verslo tęstinumą ir augimą. Kita jiems aktuali informacija yra ta, kuri susijusi su įmonės kainomis, t.y. galimybe gauti nuolaidas, galimybe gauti papildomų paslaugų;
- vyriausybė ir institucijos turi dvigubą vaidmenį. Iš vienos pusės jie reguliuoja apskaitos įstatymus, iš kitos pusės jie vartoja informaciją iš finansinių ataskaitų. Kaip vartotojai, jiems reikia finansinės informacijos dėl fiskalinių prižasčių, kad nustatytų mokesčių skaičiavimus ir kad sektų mokesčių mokėjimą, kad būtų sumokėta laiku. Taip pat šios informacijos gali

prireikti valstybinei apskaitai, paruošti statistiką makroekonominiam lygiui ir kitiems tikslams;

- visuomenė – apima visas šalis, kurios buvo neįtrauktos į kitas klases, bet yra susidomėjusios apskaitos informacija kokios nors įmonės.

Mokslininkai teigia, kad patikimumas yra ypatingai svarbus investuotojams. Martínez-Ferrero (2014) tyrimas parodė, kad finansinės ataskaitos su aukštesne informacijos kokybe atspindi investuotojų pasitikėjimą ne tik dabartiniu momentu, bet ir žvelgiant į ateitį ir į praeitį. Teigiama, kad įmonės apskaitos informacija, randama finansinėse ataskaitose, gali būti panaudota vadybos šalių ekonominiams sprendimams priimti (tai padidina proceso efektyvumą), kadangi aukštos kokybės finansinė informacija sumažina informacijos asimetriją ir neapibrėžtumą. Gholamreza's, Farzad'as ir Navid'as (2013) teigia, kad suteikiant patikimą ir aktualią finansinę informaciją padidinamas investuotojų pasitikėjimas ir sumažinami neaiškumai. Susanto (2015) teigimu, apskaitos informacija naudojama kaip pagrindas priimant sprendimus, o tai gali atnešti įmonei pelno. Amaraihu's (2018) teigia, kad finansinė informacija paveikia investuotojų pasitikėjimą. Teigiama, kad finansinė informacija turėtų būti lengvai prieinama investuotojams sprendimams priimti. Pasak minėtojo autoriaus, tinkama investuotojams finansinė informacija turi būti: aktuali, aiški ir prieinama. Įmonės finansinis darbas gali būti įvertintas pagal jų pateiktą finansinę informaciją. Galima teigti, kad įmonės atskleista finansinė informacija – įmonės darbo rodiklis.

Pagrindinė finansinių ataskaitų informacijos patikimumo problematika yra ta, kad nėra vieno bendro finansinių ataskaitų informacijos patikimumo apibrėžimo. Rudžionienė ir Guptor (2019) remiasi Tarptautinių standartų valdybos Konceptualiuosiuose pagrinduose pateikiamu apibūdinimu, kad finansinių ataskaitų informacijos patikimumas yra išbaigtumas, neutralumas ir klaidų išvengimas. Pagal Kythreotis (2015), finansinių ataskaitų informacijos patikimumas yra galimybė dabartinėms pajamoms nuspėti ateities pajamas. Tontiset'as ir Kaiwinit'as (2018), apibūdinant patikimumą, jo neatsieja ir nuo kitų kokybinių charakteristikų, tokių kaip aktualumas ir patvirtinamumas. Galima teigti, kad, jeigu kiekvienas autorius patikimumą apibūdina skirtingai, tai jį įvertinti yra taip pat problematiška. Moksliniuose straipsniuose randama daug veiksnių, lemiančių patikimumą, tačiau veiksniai pateikiami skirtingi, nėra vieno bendro finansinių ataskaitų informacijos patikimumą nulemiančių veiksnių sąrašo.

Finansinės informacijos vartotojas, remdamasis audito išvada, nusprendžia, ar finansinės ataskaitos yra patikimos. Lietuvos Respublikos Finansinių ataskaitų audito įstatyme pateikiami du audito tikslai: nustatyti, ar finansinės ataskaitos parengtos laikantis teisės aktų ir ar finansinės ataskaitos parodo tikrą ir teisingą vaizdą. Auditorius, atlikęs finansinių ataskaitų auditą, pateikia išvadą, kurioje pateikia nuomonę apie finansines ataskaitas. Kai kurie mokslininkai, tirdami finansinių ataskaitų kokybę, patikimumo charakteristiką įvertina remiantis vien tik audito išvada (Rudžionienė, Guptor, 2019). Tačiau, auditas, rinkdamas įrodymus, nebūtinai visada pastebi apgaulės, klaidas, dėl ko kyla nepasitikėjimas auditu. Atsiranda problema įvertinant finansinių ataskaitų informacijos patikimumą remiantis vien audito išvada. ACFE (2020) teigimu, tik 4 % apgaulių, apimančių korupciją, turto pasisavinimą ir finansinių ataskaitų apgaulės, yra išaiškunami išorės audito metu. Lakis (2012) teigia, kad finansinės ataskaitos tradiciškai laikomos patikimomis, jeigu jose nėra apgaulių ir klaidų. Tačiau per krizes, pastebima, apgaulių ir klaidų aptinkama daugiau. Urtenkova (2010) teigia, kad įmonės pasaulinės krizės metu pradėjo teikti apgaulingas ataskaitas. Pasaulinė krizė parodė didelę finansinių ataskaitų informacijos patikimumo problemą.

Apibendrinant galima teigti, kad finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas yra aktualus ne tik praktine prasme, bet ir mokslinė. Atskleidžiama informacija yra naudojama daugybės vartotojų. Pastebima, kad patikimumas yra labai svarbus investuotojams, tai padeda priimti sprendimus, sumažina neaiškumus. Pagrindinė finansinių ataskaitų informacijos patikimumo problematika yra ta, kad nėra vieno bendro finansinių ataskaitų informacijos patikimumo apibrėžimo. Taip pat nėra vieno bendro būdo jį įvertinti, taip pat pastebima finansinių ataskaitų informacijos patikimumo problema ekonominių krizių laikotarpiu.

1.3. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo iššūkiai ekonominių krizių laikotarpiu

Moksliniuose straipsniuose pastebima, kad apskaitos informacijos kokybė ypač aktuali ir krizinėse situacijose. Arthur'as, Tang'as ir Lin'as (2015) teigia, kad informacijos asimetrija egzistuoja visada, tačiau per finansines krizes tokia asimetrija gali būti didesnė. Dėl tokios informacijos asimetrijos gali sumažėti skaidrumas, patikimumas. Vadovai, kurie yra susirūpinę investuotojų pasitikėjimu, turi daug labiau atkreipti dėmesį į patikimos finansinės informacijos atskleidimą krizių laikotarpiais. Minėtų autorių atliktas tyrimas parodė, kad norint padidinti investuotojų pasitikėjimą krizės laikotarpiu, įmonės pasirinko teikti patikimesnę finansinę informaciją.

Rinkos yra ypatingai nepastovios ir nenusėjamoms finansinio streso metu, todėl būtina vertinti, ar finansinės ataskaitos išlaiko savo aktualumą (Eugenio, Parel, Reyes, Yu ir Cudia, 2019). Teigiama, kad krizių laikotarpiais finansinių ataskaitų informacija yra laikoma nepatikima dėl aktualios informacijos trūkumo ir gali privesti investuotojus prie neoptimalių sprendimų priėmimo. Todėl investuotojai priversti ieškoti papildomų informacijos šaltinių, kurie pateiktų tikslesnius ir patikimesnius įvertinimus. Morris'as, Pham'as ir Gray'us (2011), tirdami skaidrumo svarbą, pastebėjo, kad investuotojai daug labiau atkreipia dėmesį į finansinių ataskaitų skaidrumą per krizes.

Ng'as ir Rusticus'as (2011), tirdami bankų finansinės informacijos atskleidimą krizių laikotarpiu, pastebi, kad kokybiškai, skaidriai pateikta finansinė informacija gali padėti ir per įvairius tikrinimus. Informacija iš anksto įspėja apie iškilusias problemas, todėl bendradarbiaujant galima rasti būdų toms problemoms išspręsti. Autoriai teigia, kad bankai su aukštesnės kokybės ataskaitomis turi mažesnę tikimybę bankrutuoti. Vadinasi, aukštesnė informacijos kokybė gali ne tik padidinti investuotojų pasitikėjimą, bet ir padėti išvengti bankroto ar kitų finansinių praradimų. Taip teigia ir Lin'as, Jiang'as, Tang'as ir He'as (2014). Pasak minėtų autorių, aukštos kokybės finansinių ataskaitų informacijos leidimas gali sumažinti informacijos asimetriją ir tuo padidinti investuotojų pasitikėjimą finansinės krizės metu. Martínez-Ferrero (2014) teigimu, finansinės informacijos kokybė yra aktuali problema pasaulinės finansinės ir ekonominės krizės metu, taip pat yra vienas iš veiksnių suteikiant dabartinių ir ateities investuotojų finansavimą įmonėms. Urtenkovos (2010) teigimu, įmonės pasaulinės krizės metu pradėjo teikti apgaulingas ataskaitas ir dėl tai privedė prie didelių įmonių bankroto, pastaroji pasaulinė krizė dar kartą akivaizdžiai paryškino didelę finansinių ataskaitų informacijos patikimumo problemą.

Lakio (2012) teigimu, ankstesnė finansinė krizė parodė, kad informacija tuo pačiu metu gali būti teisinga, tačiau nepatikima. Todėl tokios informacijos savybės kaip teisingumas ir patikimumas, nagrinėjant finansines ataskaitas, gali nesutapti. Kitaip tariant, parengus finansines ataskaitas teisingai, jos vis tiek gali būti nepatikimos.

Tačiau krizių metu įmonės gali ataskaitas rengti ir ne visai teisingai. Pazarskis, Drogalas ir Baltzi's (2017) teigia, kad krizių metu, įmonės, stengdamos išgyventi, nusprendžia finansines ataskaitas

falsifikuoti, naudoti įvairius apskaitos triukus, gudrybes ir kitus metodus, nesuderinamus su reglamentuojamais principais, kad dirbtinai pagerintų savo rezultatus. Tokiu būdu įmonės bando išgyventi nestabiliu laikotarpiu ir kūrybinė apskaita naudojama dažniau ir plačiau.

Pasak Valentin'o ir Isa'o (2011), nors vartotojų reikalavimai dėl finansinių duomenų teikimo auga, tačiau reguliavimo institucijos per krizę plėtojo esamus standartus ir įtraukė naujus. Vadinasi, tai reiškia daugiau pastangų buhalteriai. Teigiama, kad ateityje bus dar daugiau patikslintų standartų, todėl pabrėžiama kompetentingų specialistų svarba. Valentin'o ir Isa'o (2011) teigimu, pastaroji finansinė krizė sukėlė pokyčių finansinei atskaitomybei, todėl buvo padaryti pakeitimai standartuose. Pasak minėtųjų autorių, per praeitą krizę buvo pastebėti skaidrumo trūkumai rizikų atskleidime, todėl į 12-ąjį Tarptautinį finansinės atskaitomybės standartą buvo įtrauktas reikalavimas atskleisti rizikas. 1-jame Tarptautiniame apskaitos standarte atsirado reikalavimas, kad jungtinėje veikloje turi būti naudojamas toks pat apskaitos metodas. 13-ajame Tarptautiniame finansinės atskaitomybės standarte atsirado visai naujas požiūris į tikrąją vertę, pateikiama, kas yra tikroji vertė, kas yra atspirties taškas. Remiantis minėtais autoriais, galima teigti, kad per kiekvieną krizę galima sulaukti tam tikrų pakeitimų standartuose, kad atskleidimas būtų aukštesnės kokybės, o informacija būtų skaidresnė ir patikimesnė.

Pasak Cohn'o (2020), dabartinės pandemijos metu įmonės susiduria su naujomis, anksčiau nesusidurtomis situacijomis, kaip prastovų išmokos, milžiniški darbuotojų atleidimai, stambūs įmonės veiklos pertvarkymai ir kita, todėl itin svarbu užtikrinti kokybišką finansinių ataskaitų atskleidimą ir skaidrumą. Pasak Cohn'o (2020), įmonės šiuo metu turi būti itin atviros apie savo veiklą ir tai turi matyti finansinėse ataskaitose. Visi sunkumai sudaro sudėtingas sąlygas įmonėms tinkamai sukurti finansines ataskaitas. Cohn'o (2020) teigimu, įmonėms reikia pakoreguoti įmonės valdymą, kad prisitaikytų prie pandemijos.

Galima teigti, finansinių ataskaitų informacijos patikimumas yra svarbus ekonominių krizių laikotarpiu. Mokslininkai teigia, kad įmonės stengiasi krizių laikotarpiais pateikti kuo patikimesnes finansines ataskaitas, kad patirtų kuo mažiau sunkumų. Tačiau pastebima, kad teisingos ataskaitos ne visada yra patikimos. Taip pat pastebima, kad ekonominių krizių laikotarpiais įmonės gali užsiimti kūrybine apskaita, kad pagerintų įmonės finansinius rezultatus. Apibendrinus mokslininkus matyti, kad finansinių ataskaitų informacijos patikimumas yra ypač svarbūs krizės laikotarpiu, todėl galima teigti, kad krizės yra vienas iš aspektų, galinčių turėti įtakos informacijos patikimumui. Galima daryti išvadą, kad būtina tirti finansinių ataskaitų informacijos patikimumą ekonominių krizių laikotarpiu.

2. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo teoriniai sprendimai

Norint tirti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą ir COVID-19 poveikį, svarbu atlikti teorinę mokslinių tyrimų analizę. Šiame skyriuje sprendžiamas antrasis darbo uždavinys. Pirmiausiai pateikiama finansinių ataskaitų informacijos patikimumo samprata. Toliau identifikuojami veiksniai, lemiantys finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą. Tada analizuojami finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodai, kad būtų galima įvertinti, kiek tuose tyrimuose skiriama dėmesio patikimumo charakteristikai. Galiausiai analizuojami moksliniai tyrimai ir jų rezultatai finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo tematika. Teorinių sprendimų dalis yra svarbi tyrimo pagrindimui ir atlikimui.

2.1. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo samprata

Nagrinėjant finansinėse ataskaitose atskleidžiamos informacijos patikimumą, pirmiausiai reikalinga apibrėžti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo sampratą. Šios sampratos analizavimas moksliniuose straipsniuose padeda suprasti, kaip skirtingi autoriai supranta finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą. Skirtingas apibrėžimas gali reikšti ir skirtingus vertinimus, matavimus.

Patikimumo samprata apibrėžiama Merriam-Webster (n.d.) žodyne. Teigiama, kad patikimumas yra lygis, nusakantis kiek eksperimentas, bandymas ar matavimo procedūra gražina tokius pat rezultatus per pakartotinius bandymus. Galima pastebėti, kad toks apibrėžimas sunkiai pritaikomas finansinėms ataskaitoms ir jose atskleidžiamai informacijai.

Aiškinamajame ryšių su visuomene terminų žodyne (2018) pateikiamos dvi patikimumo sampratos. Teigiama, kad patikimumas – konkrečios srities supratimas, kai turima daug teorinių ir praktinių žinių, taip pat mokėjimas objektyviai pasidalinti informacija, ją vertinti, konsultuoti. Minėtoje sampratoje pabrėžiama informacija ir gebėjimas ją objektyviai pristatyti ar vertinti. Kitoje sampratoje teigiama, kad patikimumas yra įmonės požymis, kai įmonė savo veiksmais atitinka vartotojo lūkesčius, tęsia suteiktus pažadus. Pastebima, kad minėtame aiškinime pabrėžiami vartotojai ir atitikimas jų lūkesčiams. Pirmame šio darbo skyriuje pateikiama, kad finansinės ataskaitos turi daug vartotojų. Remiantis Aiškinamuoju ryšių su visuomene terminų žodynu, patikimumo sampratą galima pritaikyti finansinėms ataskaitoms ir jose pateikiamai informacijai. Vadinasi, pateikiant informaciją, ją sudarantys turi turėti reikiamų žinių ir įgūdžių bei patirties, informacija turi būti pristatoma objektyviai ir atitikti vartotojo lūkesčius.

Literatūroje taip pat galima sutikti ne tik patikimumo, bet ir patikimos informacijos sampratų. Tarptautiniuose vidaus audito profesinės praktikos standartuose (2017) teigiama, kad patikima informacija yra tokia, kuri yra patikrinama taikant tam tikras procedūras. Apskritai patikima informacija vidaus audite yra labai svarbi, nes vidaus auditas, pagal tarptautinius vidaus audito profesinės praktikos standartus, turi atkreipti dėmesį tiek į finansinės, tiek į veiklos informacijos patikimumą, vertindamas kontrolės priemones ir riziką. Oehler'is ir Wendt'as (2017) gana paprastai apibūdina finansinės informacijos patikimumą – kai informacijos naudotojai gali gauti informaciją pasitikėti ir remiantis ja, priimti tinkamus finansinius sprendimus. Galima teigti, kad finansinė informacija būtų patikima, turi būti patikrinama ir tinkama sprendimams priimti.

Kaip minėta šio darbo pirmame skyriuje, patikimumas yra viena iš finansinės informacijos kokybinių charakteristikų. Tai matyti ir iš 2 lentelės. Tarptautinė apskaitos standartų valdyba pateikė

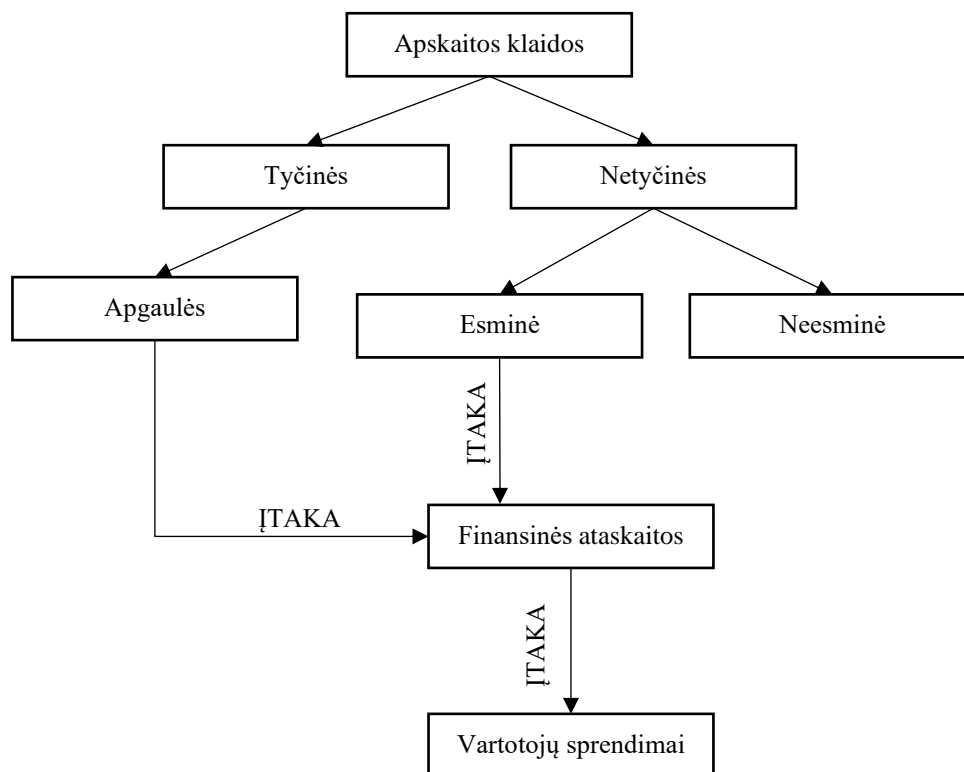
svarbiausias ir stiprinančias finansinės informacijos kokybinės charakteristikas. 2 lentelėje matyti, kad svarbiausios yra aktualumas ir patikimumas, o stiprinančios – palyginamumas, patvirtinamumas, savalaikiškumas, suprantamumas. Dėl svarbiausių kokybinių charakteristikų, informacija tampa naudinga jos vartotojui, tačiau vien tik stiprinančios charakteristikos negali nenaudingos informacijos paversti naudinga informacija. Dėl to aktualumas ir patikimumas yra svarbiausios charakteristikos, dėl kurių finansinė informacija vartotojui tampa naudinga. Tarptautinė apskaitos standartų valdyba patikimumą apibūdina naudojant tris finansinės informacijos požymius. Tai yra išbaigtumas, neutralumas ir klaidų išvengimas. Konceptualiūsiosiuose pagrinduose teigiama, kad informacija turi tiksliai atspindėti esmę to, ką ji siekia atstovauti. Finansinės ataskaitos nėra tiesiog teisinis dokumentas. Patikimumas reiškia įvykių esmės atvaizdavimą, aprašymą žodžiais ir skaičiais. Kad finansinės ataskaitos būtų naudingos, finansinė informacija turi būti ne tik aktuali, bet ji turi patikimai atvaizduoti tą įvykį. Taip pat teigiama, kad matavimų neapibrėžtumai turi įtakos patikimumui. Tačiau aukštas matavimo neapibrėžtumas nereiškia, kad informacija nenaudinga.

2 lentelė. Finansinės informacijos kokybinės charakteristikos (Tarptautinės apskaitos standartų valdybos Konceptualieji pagrindai, 2018)

SVARBIAUSIOS KOKYBINĖS CHARAKTERISTIKOS			
Aktualumas		Patikimumas (tikslus atvaizdavimas)	
<ul style="list-style-type: none"> Informacija yra aktuali, jei ji gali keisti vartotojų priimamus sprendimus. Finansinė informacija gali pakeisti sprendimus, jei ji turi numatomąją ar patvirtinančią vertę. 		<ul style="list-style-type: none"> Informacija turi tiksliai atspindėti esmę to, ką ji siekia atstovauti. Tikslus atvaizdavimas, kiek tik įmanoma, yra išbaigtumas, neutralumas ir klaidų išvengimas. Tiksliam atvaizdavimui įtakos turi matavimų neapibrėžtumai. 	
STIPRINANČIOS KOKYBINĖS CHARAKTERISTIKOS			
Palyginamumas	Patvirtinamumas	Savalaikiškumas	Suprantamumas
Šios keturios stiprinančios kokybinės charakteristikos pastiprina informacijos naudingumą. Bet šios keturios stiprinančios charakteristikos negali nenaudingos informacijos paversti naudinga informacija.			
SĄNAUDOS			
Informacijos teikimo nauda turi pagrįsti informacijos teikimo ir naudojimo išlaidas, kad tai būtų naudinga įmonei.			

Kaip matyti iš 2 lentelės, vienas iš patikimumo požymių yra klaidų išvengimas. Juškaitės ir Raziūnienės (2020) teigimu, finansinių ataskaitų tikslumui įtaką daro apskaitos klaidos ir apgaulės. Minėtosios autorės teigia, kad dėl apgaulių ir nepastebėtų esminių klaidų ataskaitų vartotojai jomis mažiau pasitiki. Juškaitė ir Raziūnienė (2020) teigia, kad finansinėmis ataskaitomis, kurios paveiktos apgaulių, informacijos vartotojai pasitikės mažiau, negu tomis ataskaitomis, kurios paveiktos esminių klaidų. Todėl labai svarbu atskirti apgaulės ir klaidas. 3 paveiksle matyti, kad apskaitos klaidos gali būti tyčinės ir netyčinės.

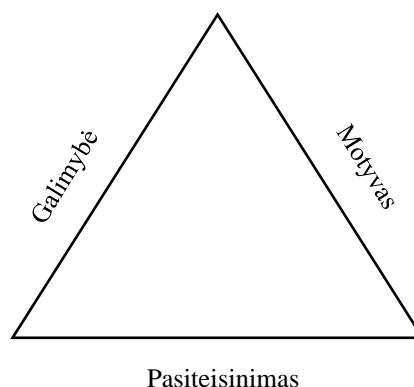
Finansinėms ataskaitoms įtaką daro apgaulės (tyčinės apskaitos klaidos) ir esminės netyčinės apskaitos klaidos. Finansinių ataskaitų informacija nėra patikima, jeigu yra tyčinių apskaitos klaidų, nes „apgaulių buvimas įmonės apskaitoje ir finansinėse ataskaitose daro didelę žalą įmonės įvaizdžiui ir patikimumui“ (Juškaitė, Raziūnienė, 2020). Vadinasi, apgaulės yra svarbus aspektas nagrinėjant finansinių ataskaitų informacijos patikimumą. Svarbu pastebėti, kad netyčinės esminės klaidos taip pat gali paveikti finansinių ataskaitų informacijos patikimumą, tačiau ne taip stipriai, kaip apgaulės.

3 pav. Apskaitos klaidos (Juškaitė, Raziūnienė, 2020)

Nagrinėjant apgaulės, svarbu suprasti, kaip jos gali atsirasti. Apgaulės trikampis padeda paaiškinti apgaulės atsiradimo priežastį. Apgaulės trikampis gali būti panaudojamas apibūdinant apgaulės apskaitoje ir finansinėse ataskaitose. Juškaitė, Raziūnienė (2020) teigia, kad apgaulės trikampis yra vienas iš metodų, padedančių nustatyti apgaulės.

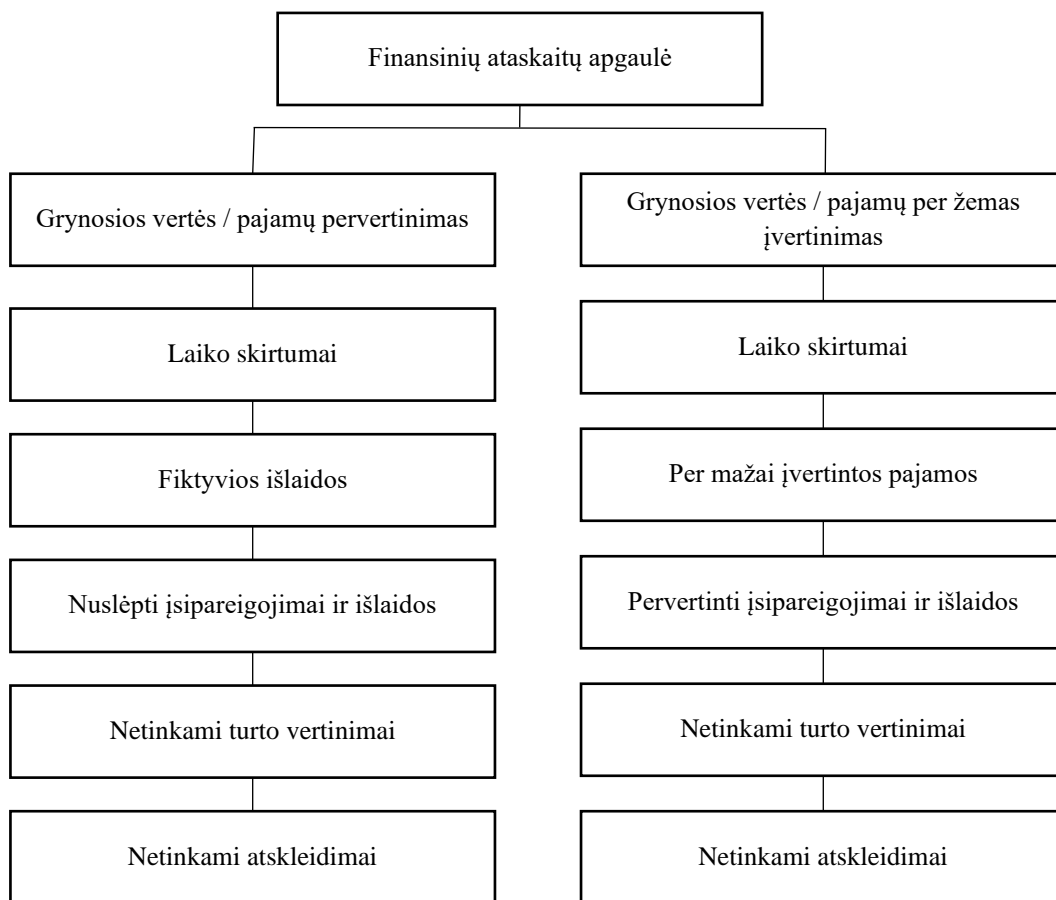
Apgaulės trikampis nagrinėjamas jau nuo seniai. Cendrowski'o, Martin'o ir Petro (2007) teigimu, apgaulės trikampis originaliai buvo sukurtas mokslininko Donald R. Cressey. Kaip matyti 4 paveiksle, apgaulės trikampį sudaro trys komponentai, kurie kartu sukelia apgaulės. Tai yra galimybė, motyvas ir pasiteisinimas. Minėtas apgaulės trikampis padeda paaiškinti veiksnius, kurie priverčia atlikti apgaulės.

4 pav. Apgaulės trikampis (Cendrowski, Martin, Petro, 2007, pagal Cressey)

Cendrowski'o, Martin'o ir Petro (2007) teigimu, apgaulės trikampis gali būti taikomas finansinių ataskaitų apgaulėms ir taip pat su turtais susijusioms apgaulėms. Juškaitė ir Raziūnienė (2020) apibūdina kiekvieną iš minėtų apgaulės sąlygų, kai analizuojamos apgaulės finansinėse ataskaitose.

Autorės teigia, kad motyvas, ar, kitaip, spaudimas, tai yra noras praturtėti, spaudimas iš vadovų pusės arba spaudimas iš išorės. Galimybė, pagal Juškaitę ir Raziūniene (2020), yra prastos vidaus kontrolės pasekmė, o pasiteisinimas yra priežasties įvardijimas, kodėl galima užsiimti kažkokia konkrečia apgaulė. Apgaulingos finansinės atskaitomybės priežastys gali būti labai skirtingos. Tą teigia ir Gorenz’as (2019), įvardydamas pagrindines priežastis: spaudimas iš visuomenės, spaudimas iš vadovų, sukčiavimo galimybės, tarptautinio verslo gaires, asmenų vertybes bei stiprią konkurenciją. Kokios gali būti finansinių ataskaitų apgaulės, įvardija ACFE (2020), tai yra grynosios vertės ar grynujų pajamų pervertinimai arba per maži įvertinimai. Kaip matyti iš 5 paveikslo, pervertinimams priskiriama laiko skirtumai, fiktyvios išlaidos, nuslėpti įsipareigojimai ir išlaidos, netinkami turto vertinimai, netinkami atskleidimai. Per mažiems įvertinimams priskiriama laiko skirtumai, per mažai įvertintos pajamos, pervertinti įsipareigojimai ir išlaidos, netinkami turto vertinimai, netinkami atskleidimai.

5 pav. Finansinių ataskaitų apgaulių klasifikacija (ACFE, 2020)

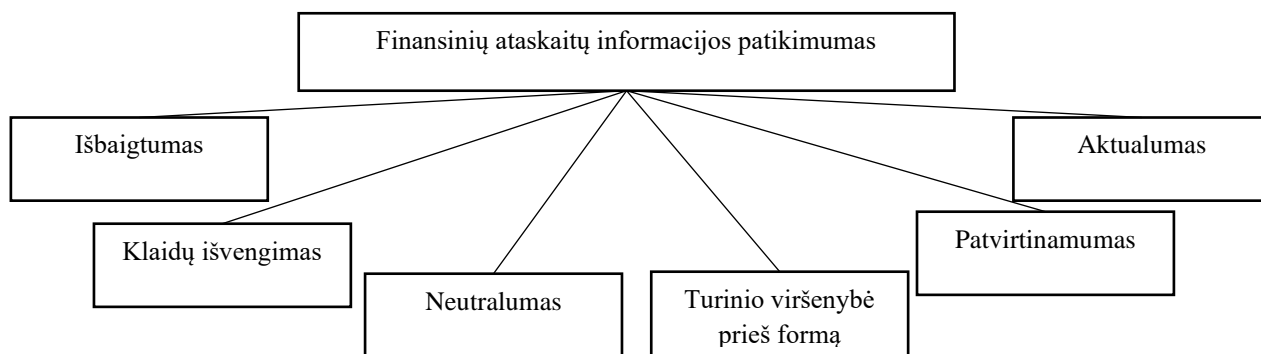
Labai panašiai įvardija ir Cendrowski’s, Martin’as ir Petro (2007). Manipuliacijos finansinėmis ataskaitomis, pasak Cendrowski’o, Martin’o ir Petro (2007), gali būti atliekamos naudojant įvairius būdus, pavyzdžiui, dėl laiko skirtumų padidindamos pajamos ar vilkinamos išlaidos, keičiami įvertinimai, sąmoningai netinkamai taikomi visuotinai priimti apskaitos standartai arba užsiimama papildomais veiksmais, kad tik būtų patenkinami visuotinai priimti apskaitos standartai. Minėtų autorių teigimu, tai gali būti pasiekama darant spaudimą darbuotojams, taip pat sudarant jiems įtampą darbe, specialiai samdant mažiau kvalifikuotus darbuotojus, taip pat kontroliuojant komunikaciją tarp padalinių. Galima teigti, kad apskaitos klaidų išvengimas, tiek tyčinių, tiek esminių netyčinių, yra

labai svarbus apibūdinant finansinių ataskaitų patikimumą. Lakio (2012) teigimu, kad finansinės ataskaitos tradiciškai laikomos patikimomis, jeigu jose nėra apgaulių ir klaidų.

Kythreotis (2015), išanalizavęs mokslinę literatūrą, pastebėjo, kad finansinių ataskaitų informacijos patikimumas yra galimybė dabartinėms pajamoms nuspėti ateities pajamas. Tačiau minėtas autorius pastebėjo konfliktą tarp mokslininkų straipsnių ir konceptualiųjų pagrindų, pateikiamų Tarptautinės apskaitos standartų valdybos. Kythreotis (2015) pastebėjo, kad remiantis Tarptautinės apskaitos standartų valdybos konceptualiaisiais pagrindais, įmonė, taikanti tikrosios vertės metodą, labiau atspindi ekonominę realybę, vadinasi patikimumo rodiklis pagal Konceptualiuosius pagrindus yra aukštas. Tačiau literatūroje aprašoma, kad tokiu atveju, kai taikomas tikrosios vertės metodas, yra žemas numatomumas, vadinasi, finansinė informacija neatitiktų aktualumo charakteristikos. Pagal Konceptualiuosius pagrindus, informacija yra aktuali tada, kai ji turi numatomąją ir patvirtinančią vertę. O naudojant tikrosios vertės metodą, informacija tampa mažiau numatoma. Vadinasi, atsiranda konfliktas tarp mokslininkų ir Konceptualiųjų pagrindų. Taip pat dar vienas skirtumas pastebimas apskaitos konservatyvumo nagrinėjime. Pasak Kythreotis'o (2015), konservatyvumas literatūroje dažnai pabrėžiamas kaip vienas iš aukštos finansinių ataskaitų kokybės rodiklių. Tačiau į Konceptualiuosius pagrindus konservatyvumas nėra įtraukiamas, nes konfliktuoja su vienu iš patikimumo požymių – neutralumu.

Savo tyrime Tarptautinių apskaitos standartų valdybos pateikiamą patikimumo sąvoką naudoja ir Rudžionienė ir Guptor (2019). Minėtųjų autorių finansinių ataskaitų kokybės tyrime patikimumas nustatomas pagal tai, kokio tipo auditoriaus nuomonė yra pateikiama ataskaitoje. Pagal šias autorese, aukščiausias finansinių ataskaitų informacijos patikimumas pasiekiamas tada, kai finansinėse ataskaitose pateikiama besąlyginė nuomonė, o finansinių ataskaitų informacijos patikimumas žemiausias yra tada, kai auditorius parašo neigiamą nuomonę. Tontiset'as ir Kaiwinit'as (2018), tiriant veiksnius, lemiančius finansinių ataskaitų informacijos patikimumą, jį apibrėžė naudodant 7 požymius: nuspėjama vertė, patvirtinama vertė, konkrečiam subjektui priskirta medžiaga, išbaigtumas, neutralumas, klaidų išvengimas, patvirtinamumas. Vadinasi, šis autorius, apibrėžiant patikimumą, naudojami ir kitomis finansinės informacijos charakteristikomis. Evana ir Dewi's (2017) teigia, kad patikima informacija finansinėse ataskaitose yra tokia, kuri atitinka patikimumo kriterijus ir neturi klaidų, nelegalių įvykių, tyčinių klaidų, tyčinių apgavysčių ir apskaičiavimo klaidų. Teigiama, kad informacija gali būti patikima, kai nėra klaidų ir nukrypimų ir leidžia vartotojams patikimai naudotis šia informacija. Minėtieji autoriai pastebėjo, kad patikima informacija yra tokia, kuri gali būti patvirtinta. Išskiriamos subcharakteristikos, kurios gali atspindėti finansinių ataskaitų informacijos patikimumą. Jos yra: atvaizdavimo patikimumas, turinio viršenybė prieš formą, neutralumas, atsargumas, išbaigtumas.

6 paveiksle galima matyti, kaip mokslininkai papildė Tarptautinės apskaitos standartų valdybos pateiktą finansinių ataskaitų informacijos patikimumo sampratą. Pagal valdybą, pagrindiniai finansinių ataskaitų informacijos patikimumo požymiai yra išbaigtumas, klaidų išvengimas ir neutralumas. Patvirtinamumas ir aktualumas – finansinės informacijos kokybinės charakteristikos, kurios, pasak mokslininkų, neatsiejamos apibūdinant finansinių ataskaitų informacijos patikimumą. Dar vienas svarbus finansinių ataskaitų informacijos patikimumo požymis – turinio viršenybė prieš formą.

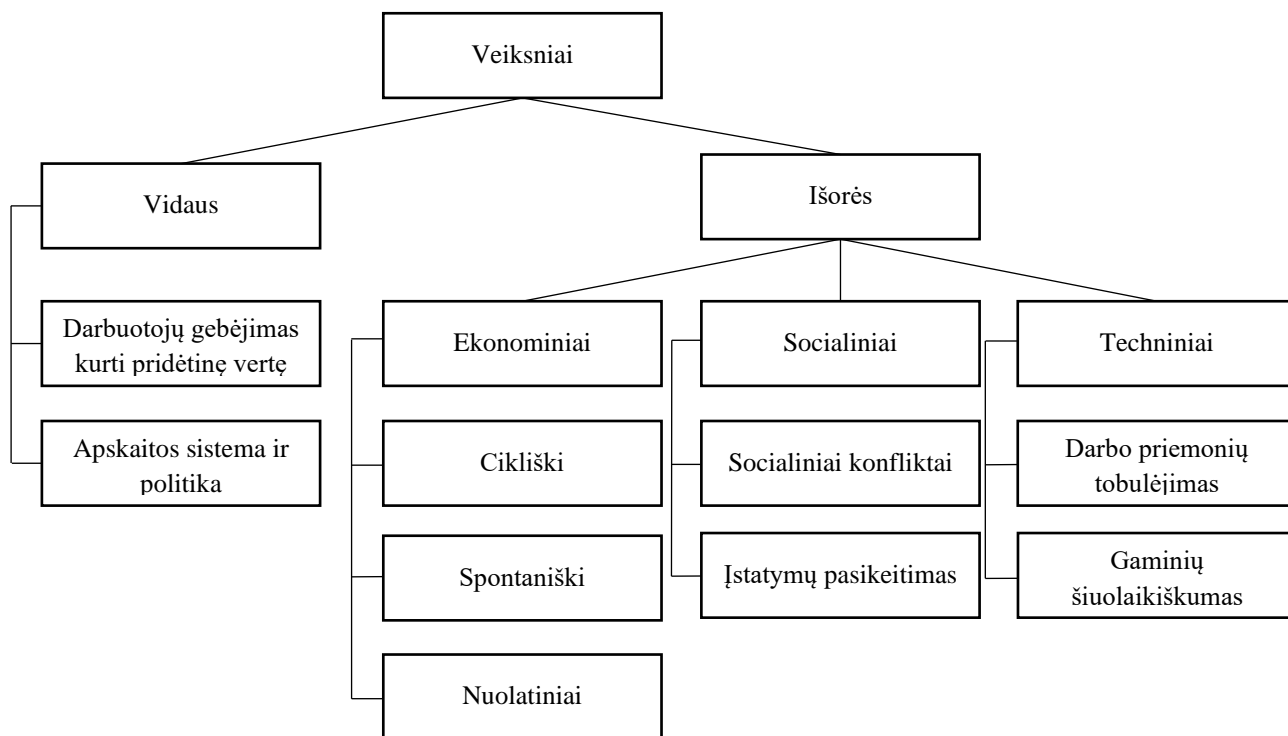
6 pav. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo požymiai (Tarptautinės apskaitos standartų valdybos Konceptualieji pagrindai, 2018; Kythreotis, 2015; Tontiset, Kaiwinit, 2018; Evana, Dewi, 2017)

Apibendrinant svarbu pabrėžti, kad dauguma mokslininkų remiasi Tarptautinės apskaitos standartų valdybos Konceptualiuosiuose pagrinduose pateikiama finansinės informacijos patikimumo samprata: išbaigtumas, neutralumas, klaidų išvengimas. Kiti autoriai patikimumą neatsieja nuo kitų finansinės informacijos charakteristikų, taip pat papildo kitais požymiais. Svarbu pabrėžti, kad mokslininkų darbuose galima sutikti prieštaravimų su Konceptualiųjų pagrindų pateikta samprata. Toliau šiame darbe finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas suprantamas remiantis 6 paveiksle pavaizduotais požymiais.

2.2. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumą lemiantys veiksniai

Nagrinėjant finansinėse ataskaitose atskleidžiamos informacijos patikimumą, reikalinga nustatyti, kokie veiksniai lemia finansinių ataskaitų informacijos patikimumą. Veiksnių analizavimas moksliniuose straipsniuose padeda suprasti, kokius veiksnius įvardija skirtingi autoriai ir kokie yra skirtumai moksliniuose darbuose.

Lakis (2012) išskyrė išorės ir vidaus veiksnius, kurie daro įtaką įmonės veiklai ir finansinių ataskaitų patikimumui. Šio autoriaus teigimu, ataskaitos nepatikimos gali būti net tada, kai jos yra teisingos. Visi minėtojo mokslininko išskirti veiksniai matomi 7 paveiksle. Lakio (2012) teigimu, „technologinė pažanga, pirkėjų preferencijos, infliacija gali reikšmingai pakeisti įmonės padėtį ir perspektyvas. Tokiais atvejais įmonės finansinių ataskaitų duomenys turi būti interpretuojami atsižvelgiant į aplinkos, kurioje veikia įmonė, pasikeitimą.“ Iš 7 paveikslo matyti, kad minėtas mokslininkas išskiria vidaus veiksnius. Vidaus veiksniai yra apskaitos sistema ir politika bei darbuotojų gebėjimas kurti pridėtinę vertę. Svarbu pabrėžti, kad tinkama apskaitos sistema ir politika galėtų užkirsti kelią apgaulėms ar klaidoms, kurios jau buvo apibūdintos šiame poskyryje ir taip užtikrinamas didesnis patikimumas. Taip pat Lakis (2012) išskyrė išorės veiksnius, kurie turi tris grupes: ekonominiai, socialiniai ir techniniai veiksniai. Ekonominiai veiksniai, kurie lemia finansinių ataskaitų informacijos patikimumą, gali būti cikliški, spontaniški arba nuolatiniai. Socialiai išorės veiksniai įvardijami kaip socialiniai konfliktai ir įstatymų pasikeitimas. Techniniai: darbo priemonių tobulėjimas ir gaminių šiuolaikiškumas. Kaip matyti iš 7 paveikslo, Lakis (2012) gana plačiai įvertina, kokie veiksniai gali lemti finansinių ataskaitų informacijos patikimumą. Minėtas autorius kaip svarbiausią veiksnį įvardija infliaciją.

7 pav. Įmonės veiklą ir finansinių ataskaitų informacijos patikimumą lemiantys veiksniai (Lakis, 2012)

COVID-19 pandemija sąlygoja vieną iš ekonominių ciklų – krizes. Barman'o (2020) teigimu, istorija rodo, kad krizių metu įmonės linkusios slėpti informaciją. Teigiama, kad įmonės COVID-19 pandemijos metu imasi kitokių finansinių ataskaitų rengimo technikų, kurios gali tam tikras pakeisti taip, kad jos būtų naudingesnės įmonei. Naudojant tokius metodus įmonės gali informaciją ne tik pakeisti, bet ir nuslėpti. Barman'o (2020) teigimu, įmonės naudoja įvairius metodus per ankstesnes krizes. Barman'o (2020) teigimu, įmonės per krizes imasi perkainoti turtą, kad būtų geresni finansiniai rezultatai, tačiau teigiama, kad toks vertinimas sukelia bankrotus, o turto vertė nuosmukio metu tampa lygi beveik nuliui. Dar vienas metodas, kurį apibūdina Barman'as (2020), yra „Big-Bath“. Minėtas autorius teigia, kad įmonės modifikuoja savo išlaidas iš ateinančių finansinių metų į dabartinius. Tokiu būdu sumažinamas pelnas dabartinais metais ir iš anksto patobulinami ateities rezultatai. Minėtojo autoriaus teigimu, šalys, kurios teikia įvairiausias paramas sunkiai išsilaikančioms įmonėms, dažniau susiduria su „Big-Bath“ metodo naudojimu. Toks paslėptas / perkeltas turtas gali būti perkeltas į ateinančius metus, kai krizė jau gali būti pasibaigusi. Barman'o (2020) teigimu, įmonės teisinasi, kad šios technikos naudojimas kartu su valstybės parama sunkumų metu gali leisti joms panaikinti krizės įtaką įmonės rezultatams. Barman'as (2020) įvardija dar vieną būdą, tai yra pelno suliginimas ir nuostolių mažinimas – jeigu įmonė negauna būtinos paramos iš valstybės, tai gali imtis šių priemonių. Pelno suliginimas – dar kitaip vadinamas pajamų sušvelninimas reiškia tam tikro pelningumo lygio palaikymas kasmet. Tai gali būti pasiekta mokėjimų atidėjimu, darbo jėgos mažinimu. Nuostolių mažinimas – tai remiasi mokėjimų kreditoriams atidėjimu arba ateinančių metų pajamų paskelbimas dabartinais metais. Barman'o (2020) teigimu, COVID-19 pandemijos metu, įmonės, nepaisant to ar gauną finansinę kompensaciją ar ne, jos renkasi finansinėse ataskaitose pajamas atskleisti kaip mažesnes nei yra iš tikrųjų.

Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017) taip pat kaip ir Lakis (2012), finansinių ataskaitų informacijos patikimumą lemiančius veiksnius išskiria į išorinius ir vidinius, tačiau galima pastebėti, kad veiksniai nėra visiškai vienodi. Kai kurie sutampa, kai kurie skiriasi. Kaip vidinius veiksnius,

Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017) įvardija informatyvųjį, teisinį, žmogiškąjį, finansinį ir organizacinį veiksnius. Informatyvusis pagal šiuos mokslininkus reikštų konfidencialios informacijos atskleidimas, programinės įrangos keitimas. Teisinio veiksnio pavyzdys įvardydamas kaip perėjimas prie tarptautinių apskaitos standartų. Žmogiškasis – neprofesionalumas, apgaulės, sukčiavimai. Finansinis veiksnys Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017) mokslininkų įvardijamas kaip mokslo pažanga finansinių rodiklių ir analizės srityje, o organizacinis veiksnys – įvairūs su veiklos ir apskaitos organizavimu susiję aspektai. Kaip išorinius veiksnius, Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017) įvardija informatyvųjį, politinį, teisinį, žmogiškąjį, finansinį veiksnius. Informatyvus reiškia, jeigu kuriama nauja programa apskaitos tikslams. Politinis veiksnio pavyzdys – politinės padėties nestabilumas. Teisinis veiksnys įvertina ekonomikos reguliavimo dydį. Žmogiškasis veiksnys mokslininkų apibūdinamas kaip korupcija ar konkurentų veiksmai. Finansinis veiksnys – infliacija, valiutos kurso pokyčiai, tarptautinė prekyba.

Perėjimą prie Tarptautinių apskaitos standartų išskyrė ne tik Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017), bet ir Kythreotis (2014), Yurisandi's it Puspitasari's (2015). Kythreotis (2014), Yurisandi's ir Puspitasari's (2015) atliko empirinius tyrimus, kad įvertintų perėjimo prie Tarptautinių apskaitos standartų įtaką finansinių ataskaitų informacijos kokybinėms charakteristikoms, taip pat ir patikimumui. Pasak šių autorių, finansinių ataskaitų kokybė ir kiekviena charakteristika turėtų pagerėti, kai yra pereinama prie Tarptautinių apskaitos standartų.

Nirwan'as ir Haliah'as (2018) išskyrė tris veiksmų grupes, kurie turi įtakos finansinių ataskaitų kokybinėms charakteristikoms – aktualumui, patikimumui, palyginamumui, suderinamumui, suprantamumui. Tai asmeniniai veiksniai, sisteminiai / administraciniai veiksniai, politiniai veiksniai. Asmeniniai veiksniai – profesionalūs sugebėjimai, kompetencija, motyvacija. Sisteminiai / administraciniai veiksniai – standartų pokyčiai, įstatymų pokyčiai. Politiniai veiksniai – politiniai pokyčiai, valdžios įsitraukimas / neįsitraukimas.

Kiti autoriai labiau analizuoja vien tik vidaus veiksnius, lemiančius ataskaitų patikimumą (Evana, Dewi, 2017; Tontiset, Kaiwinit, 2018). Pavyzdžiui, yra tiriami tokie veiksniai: įmonės valdymo mechanizmas, nepriklausomumas nuo kitų šalių, valdytojų nuosavybės dydis, vidaus auditas įmonėje, nepriklausomas tikrinimas (Evana, Dewi, 2017). Mokslininkai Evana ir Dewi's (2017) taip apibūdina šiuos veiksnius ir poveikį patikimumui:

- įmonės valdymas. Tai yra geras valdymo mechanizmas. Jeigu įmonė suteikia informaciją laiku ir išsipareigoja ją atskleisti tiksliai ir punktualiai, vadinasi tai lemtų aukštesnį patikimumą;
- nepriklausomybė nuo kitų šalių. Kuo didesnis įmonės procentas priklauso kitai šaliai, tuo ji linkusi priimti mažiau rizikingus veiksmus ir todėl įmonės valdantieji gali būti suinteresuoti pateikti patikimesnes finansines ataskaitas;
- valdytojų nuosavybės procentas. Tai yra koks procentas įmonės priklauso patiems vidiniams savininkams, darbuotojams. Teigiama, kad įmonės valdymo personalui turint daugiau akcijų susibalansuoja interesai tarp akcininkų ir valdytojų. Įmonės valdantieji, kurie turi didesnę procentą akcijų, labiau suinteresuoti pateikti patikimesnes finansines ataskaitas;
- vidaus auditas. Didesnis pasirėmimas komitetu užtikrina didesnę valdytojų įsikišimą į finansinių ataskaitų informacijos patikimumo užtikrinimą;

- nepriklausomi tikrinimai. Tai padidina patikimumą. Jeigu įmonė pati remiasi tokiais tikrinimais, vadinasi ji stengiasi atkreipti dėmesį į akcininkų interesus ir valdantieji skatinami sudaryti ir teikti kuo patikimesnes ataskaitas.

Nepriklausomų tikrinimų svarba vertinant finansinių ataskaitų patikimumą yra analizuojama ir kitų mokslininkų (Lakis, Miniotaitė, 2016; Wilson, 2013; Alrshah, 2015). Lakio ir Miniotaitės (2016) teigimu, auditas padeda užtikrinti, kad atskleidžiama finansinė informacija yra tiksli, tačiau auditas nėra privalomas visoms įmonėms, todėl mažesnėms įmonėms gali būti taikomos užtikrinimo paslaugos, nes auditas yra pernelyg brangus. Tokiu būdu mažesnėms įmonėms galima užtikrinti finansinių ataskaitų patikimumą. Kaip matyti 3 lentelėje, tarp peržiūros ir audito yra skirtumų, peržiūros metu įgyjamas tik ribotas užtikrinimas apie reikšmingų iškreipimų nebuvimą, taip pat peržiūros paslaugoms reikalinga įgūdžiai ir išmanymas, kai auditui yra ir kvalifikacijos reikalavimas bei gaunamas pakankamas užtikrinimas. Tačiau, peržiūra yra labai svarbi mažoms ir vidutinėms įmonėms. Kaip įvardija Lakis ir Miniotaitė (2016), yra trys priežastys, dėl kurių atsirado poreikis peržiūros paslaugoms. Pirmiausia, pagal minėtuosius mokslininkus, tai užtikrina finansinės informacijos skaidrumą ir patikimumą apie įmonę, taip pat įvardijama peržiūros paslauga kai siekiama dotacijų, paramų bei peržiūra yra pigesnė paslauga nei auditas. Galima daryti išvadą, kad auditas ir užtikrinimo paslaugos padeda informacijos vartotojui nuspręsti apie finansinių ataskaitų patikimumą, tačiau būtina pabrėžti, kad auditas ir peržiūra turi skirtumų.

3 lentelė. Finansinių ataskaitų peržiūros ir audito skirtumai (Lakis, Miniotaitė, 2016)

Kriterijai	Skirtumai	
	Peržiūra atliekama remiantis 2400-uoju TPUS	Auditas atliekamas remiantis TAS
Užduoties tikslai	Įgyti ribotą užtikrinimą, kad finansinės ataskaitos nėra reikšmingai iškreiptos.	Gauti pakankamą užtikrinimą, kad finansinėse ataskaitose kaip visumoje nėra reikšmingų iškreipimų.
Sutarties reikalavimai	Turi būti laikomasi TPUS reikalavimų.	Turi būti laikomasi TAS reikalavimų.
Kvalifikaciniai reikalavimai	Užduoties partneriai privalo turėti įgūdžių ir išmanyti užduoties atlikimo metodus.	Užduoties partnerių kvalifikacija turi būti pakankama, kad galėtų atlikti auditą taip, kaip numatyta 200-ajame ir 220-ajame TAS.

Tontiset'as, Kaiwinit'as (2018), atlikę literatūros analizę, išskyrė keturis vidinius veiksnys, lemiančius finansinių ataskaitų patikimumą:

- buhalterio etikos standartų laikymasis. Jeigu buhalteris remiasi standartuose apibrėžtais etikos reikalavimais, vadinasi tai lemia aukštesnį finansinių ataskaitų patikimumą;
- apskaitos informacinės sistemos kokybė. Kokybiška sistema gali kurti tikslus duomenis ir taip padidinamas finansinių ataskaitų patikimumas;
- įmonės vidaus audito komitetas. Matyti, kad tai toks pats veiksnys, kaip ir išskyrė Evana ir Dewi's (2017). Labai svarbu, kad ši komanda turėtų daug žinių, tinkamų sugebėjimų ir patirties. Taip pat pastebima, kad kuo labiau šis komitetas yra nepriklausomas, tuo labiau didėja finansinių ataskaitų patikimumas;
- audito įmonė ir jos kokybė. Šis Tontiset'o ir Kaiwinit'o (2018) išskirtas veiksnys labai panašus į išskirtą Evana ir Dewi'o (2017) veiksnį – nepriklausomi tikrinimai. Tontiset'o ir Kaiwinit'o (2018) teigimu, kokybiška audito įmonė remiasi kokybės valdymo procedūromis, kad būtų pasiekti griežtai aukšti reikalavimai pagal visuotinai priimtus apskaitos principus.

Įvairiems mokslininkų išskirtiems finansinių ataskaitų informacijos patikimumą lemiantiems veiksniams sudaryta 4 lentelė. Matyti, kad literatūroje išskirtus veiksniai galima išskirti į dvi veiksnių grupes: išorinius veiksniai ir vidinius veiksniai. Galima teigti, kad egzistuoja įvairūs veiksniai, kurie gali nulemti finansinių ataskaitų informacijos patikimumą, tačiau sunku įvertinti, ar išskirti veiksniai pagerina ar pablogina patikimumą.

4 lentelė. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumą lemiantys veiksniai

Veiksnių grupė	Veiksniai	Autoriai
Išoriniai veiksniai	Nuolatiniai ekonominiai veiksniai (infliacija)	Lakis (2012), Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017)
	Ekonominiai ciklai – pakilimai, krizės ir pan.	Lakis (2012), Barman (2020)
	Spontaniški reiškiniai – vartotojų teikiamos pirmenybės pasikeitimai, konkurencija	Lakis (2012), Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017)
	Socialiniai konfliktai	Lakis (2012)
	Įstatymų pasikeitimas	Lakis (2012), Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017), Nirwana, Haliah (2018)
	Tobulesnės darbo priemonės	Lakis (2012), Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017)
	Korupcija	Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017)
	Tarptautinė prekyba	Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017)
	Valiutų kursų pasikeitimas	Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017)
	Gaminių šiuolaikiškumas	Lakis (2012)
	Politiniai veiksniai, politiniai pokyčiai, valdžios įsitraukimas į ekonomiką	Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017), Nirwana, Haliah (2018)
Vidiniai veiksniai	Konfidencialios informacijos atskleidimas	Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017)
	Programinės įrangos keitimai	Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017)
	Perėjimas prie TAS	Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017), Kythreotis (2014), Yurisandi, Puspitasari (2015)
	Profesionalumas / neprofesionalumas	Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017), Nirwana, Haliah (2018)
	Buhalterio etikos standartų laikymasis	Tontiset, Kaiwinit (2018)
	Pažanga rodiklių ir analizės srityje	Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017)
	Apskaitos sistema ir politika	Lakis (2012), Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017), Tontiset, Kaiwinit (2018)
	Įmonės veiklos organizavimas	Vygivska, Skrypnyk ir Hryhorevska (2017), Evana, Dewi (2017)
	Darbuotojų gebėjimas kurti pridėtinę vertę	Lakis (2012)
	Išorės auditas ar peržiūra	Evana, Dewi (2017), Tontiset, Kaiwinit (2018), Lakis, Miniotaitė (2016), Alrshah (2015), Wilson (2013)
	Vidaus auditas	Evana, Dewi (2017), Tontiset, Kaiwinit (2018)
	Valdytojų nuosavybės procentas	Evana, Dewi (2017)
	Nepriklausomybė nuo kitų šalių	Evana, Dewi (2017)

Apibendrinant finansinių ataskaitų patikimumą lemiančius veiksniai, galima teigti, kad mokslinėje literatūroje mokslininkų jie pateikiami labai skirtingai. Galima pastebėti, kad kai kurie išskirti veiksniai sutampa, o kai kurie skiriasi. Atlikta mokslinių straipsnių analizė lemiančius veiksniai

leidžia išskirti į dvi grupes – išorinių ir vidinių. COVID-19 pandemiją ir jos sąlygotą krizę galima priskirti išorinių veiksnių grupės ekonominiams veiksniams.

2.3. Finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodai

Nagrinėjant finansinių ataskaitų patikimumą, svarbu išanalizuoti finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodus, kad būtų galima įvertinti, kiek tuose tyrimuose skiriama dėmesio finansinių ataskaitų patikimumui. Tokia analizė naudinga dėl to, kad galima įvertinti, kokias kokybines charakteristikas įvertina finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodai. Taip pat tokia analizė naudinga, nes galima nustatyti, kurį iš šių metodų taikant būtų galima įvertinti finansinių ataskaitų informacijos patikimumo charakteristiką.

5 lentelė. Finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodai pagal finansinių ataskaitų kokybės vertinimo tikslą (adaptuota pagal Katutytė, 2017)

Finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodai	Finansinių ataskaitų kokybės vertinimo tikslas				
	Investicijų efektyvumas	Finansavimo pritraukimo efektyvumas	Įmonės veiklos efektyvumas	Tarptautinių apskaitos standartų naudojimo efektyvumas	Patikimumas
Kokybinių charakteristikų įvertinimas				X	V
Pajamų valdymo įvertinimo metodas	X		X	X	X
Vertės tikrumo įvertinimo metodas	X		X	X	V
Apskaitos konservatyvumo įvertinimo metodas			X	X	
Audito rezultatų įvertinimo metodas		X			V
Finansinės informacijos atskleidimo skaidrumo įvertinimo metodas	X	X	X		
Vidinės kontrolės kokybės lygio įvertinimo metodas		X			X
Klaidų tikimybės įvertinimo metodas		X			X
Vyriausybės skaidrumo įvertinimo metodas		X			

Katutytė (2017) išskyrė devynis finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodus, kurie gali būti pasirenkami pagal finansinių ataskaitų kokybės vertinimo tikslą. Visi minėtosios mokslininkės metodai pateikiami 5 lentelėje. Kaip matyti iš 5 lentelės, Katutytė (2017) išskyrė tokius finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodus: kokybinių charakteristikų įvertinimas, pajamų valdymo įvertinimo metodas, vertės tikrumo įvertinimo metodas, apskaitos konservatyvumo įvertinimo metodas, audito rezultatų įvertinimo metodas, finansinės informacijos atskleidimo skaidrumo įvertinimo metodas, vidinės kontrolės kokybės lygio įvertinimo metodas, klaidų tikimybės įvertinimo metodas bei vyriausybės skaidrumo įvertinimo metodas. Galima pastebėti, kad finansinių ataskaitų kokybė gali būti vertinama labai įvairiai, o vertinimo metodas pasirenkamas pagal finansinių ataskaitų

kokybės vertinimo tikslą. Toliau analizuojami kiekvienas iš šių finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodų, tirama, ar, remiantis konkrečiu metodu, galima įvertinti finansinių ataskaitų informacijos patikimumo charakteristiką.

Kokybinių charakteristikų įvertinimo metodas, pasak Katutytės (2017), yra vienas dažniausių vertinimo metodų, naudojamų įvertinti apskaitos kokybę perėjus nuo nacionalinių prie tarptautinių apskaitos standartų ir kaip tai atitinka visus reikalavimus. Kokybinių charakteristikų įvertinimo metodas vertina kiekvieną kokybinę charakteristiką atskirai, galima teigti, kad šio metodo nagrinėjimas moksliniuose straipsniuose yra naudingas, norint sužinoti, kaip vertinama patikimumo charakteristika.

Beest'as, Braam'as ir Boelens'as (2009), vertinami charakteristikas, kiekvienai iš jų paskyrė tam tikrus klausimus. Savo tyrime įvardijo tokias kokybines charakteristikas: aktualumas, patikimumas, suprantamumas, palyginamumas, savalaikiškumas. Vertinant patikimumą, buvo atsižvelgta į patikrinamumą, neutralumą, klaidų išvengimą, išbaigtumą. Atlikdami ataskaitų turinio analizę, Beest'as, Braam'as ir Boelens'as (2009) finansinių ataskaitų patikimumą vertino pagal tokius klausimus:

- kaip pateikiami tinkami argumentai prielaidoms ir įvertinimams pagrįsti? Aukščiausiai vertinama, jeigu pateikiami suprantami argumentai, o žemiausiai, jeigu pateikiami tik aprašyti įvertinimai;
- kaip įmonė pagrindžia apskaitos principų pasirinkimą? Aukščiausiai vertinama, jeigu principai nekeičiami arba jų pakeitimai yra pagrįsti ir aiškinami suprantamai, žemiausiai vertinama, jeigu pakeitimai visiškai nepaaiškinami;
- kaip įmonė pabrėžia metinių rezultatų diskusijoje teigiamus ir neigiamus įvykius? Aukščiausiai vertinama, jeigu įmonė paaiškina neigiamų ir teigiamų įvykių poveikį, o žemiausiai, jeigu neigiamus įvykius pamini tik išnašose;
- kokio tipo auditoriaus nuomonė pateikiama ataskaitoje? Žemiausiai vertinama, jeigu auditoriaus nuomonė yra neigiama, aukščiausiai vertinama, jeigu nuomonė yra besąlyginė.
- kaip įmonė suteikia informaciją apie įmonės valdymą? Žemiausiai vertinama, jeigu nėra jokios informacijos, aukščiausiai, jeigu aiškus aprašymas;

Rudžionienė ir Guptor (2019) taip pat naudojo įvairius klausimus apie kokybines charakteristikas nustatant finansinių ataskaitų kokybę. Minėtos autorės, vertinant finansinių ataskaitų kokybę, vėlgi naudojo tokias pat charakteristikas: aktualumas, patikimumas, suprantamumas, palyginamumas, savalaikiškumas. Šios autorės, vertindamos finansinių ataskaitų patikimumą, uždavė tokį klausimą: kokio tipo auditoriaus nuomonė pateikiama ataskaitoje? Aukščiausias balas skiriamas, kai pateikiama besąlyginė nuomonė, žemiausias, kai neigiama nuomonė. Lyginant Rudžionienės ir Guptor (2019) ir Beest'o, Braam'o ir Boelens'o (2009) patikimumo vertinimą, pastebima, kad Rudžionienė ir Guptor (2019) patikimumui nustatyti naudojo vieną klausimą, kai kiti minėti autoriai naudojo penkis klausimus. Tačiau tas vienas klausimas yra nagrinėjamas ir vienu, ir kitų autorių.

Dar vienas Katutytės (2017) įvardytas finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodas yra pajamų valdymo įvertinimo metodas. Wróblewski's, Jarne'sas ir Callao (2014) apibrėžė kas yra pajamų valdymas – tyčinis išikišimas į finansinę atskaitomybę, keičiant apskaitos praktikas, kad būtų pasiekti pelno tikslai, tačiau šis veiksmas nebūtinai pažeidžia apskaitos įstatymus, o kaip tik išnaudoja tam tikras galimybes įstatymuose. Pasak minėtųjų autorių, toks veiksmas gali suklaidinti akcininkus ir dėl to jie gali priimti kitokius sprendimus, nei būtų priėmę, jei nebūtų pajamų valdymo. Vadinasi, kaip ir

teigia Katutytė (2017), tarp pajamų valdymo ir finansinių ataskaitų kokybės egzistuoja atvirkštinė priklausomybė, nes yra neatvaizduojama tikroji padėtis.

Vienas iš pajamų valdymo įvertinimo būdų yra M-Beneisho modelis. Mokslininkas profesorius Beneish'as dar 1999 metais pateikė šį modelį. Beneish'o (1999) teigimu, šis modelis naudojamas aptikti finansinių ataskaitų manipuliacijoms. Modelio kūrėjas tam tikras įtartinas reikšmes nurodo pagal jau patvirtintus manipuliacijos atvejus, kuriais remiantis modelis buvo sukurtas. Nepaisant to, kad šis modelis sukurtas 1999 metais, moksliniuose tyrimuose šis modelis vis dar plačiai naudojamas. Šis modelis remiasi formule su tam tikrais koeficientais prie kiekvieno iš tam tikrų finansinių rodiklių. Safta'as, Achim'as ir Borlea's (2020) pastebi, kad tai yra vienas populiariausių metodų, tačiau pabrėžia, kad tai yra tik tikimybinis modelis, kuris negali visiškai aptikti apgaulių. Taip pat minėti autoriai pabrėžia, kad šis modelis nėra tinkamas naudoti finansinių institucijų apgaulėms finansinėse ataskaitose aptikti. Safta'as, Achim'as ir Borlea's (2020), remiantis Beneish'u, pateikia modelio formulę:

$$M = -4.84 + 0.92 \cdot DSRI + 0.528 \cdot GMI + 0.404 \cdot AQI + 0.892 \cdot SGI + 0.0115 \cdot DEPI - 0.172 \cdot SGAI + 4.679 \cdot TATA - 0.327 \cdot LVGI$$

Kiekvieno modelyje esančio kintamojo pavadinimas ir paaiškinimai matyti 6 lentelėje. Apskaičiavus šiuos kintamuosius ir įrašius į modelio formulę, didesnis rezultatas nei – 2,2 gali rodyti manipuliacijas finansinėse ataskaitose (Repousis, 2016). Tačiau verta pabrėžti, kad tai tik tikimybinis modelis ir nereikėtų vien remiantis šiuo modeliu garantuoti, kad finansinėse ataskaitose yra manipuliacijų, nes modelis tik parodo manipuliacijų tikimybę.

6 lentelė. Beneisho modelio kintamieji ir jų paaiškinimas (Repousis, 2016, pagal Beneish)

Kintamasis	Kintamojo pavadinimas	Kintamojo paaiškinimas
DSRI	Dienos pardavimų gautinų sumų indeksas	Didelis padidėjimas šio indekso gali reikšti, kad finansinėse ataskaitose gautinos sumos, palyginus su pardavimais, yra pervertintos.
GMI	Bendrasis maržos indeksas	Parodo bendrojo pelno sumažėjimą. Tikėtina, kad įmonės su mažesniu pelningumu labiau manipuliuos savo pajamomis.
AQI	Turto kokybės indeksas	Šio indekso proporcijos padidėjimas gali reikšti, kad bandoma keisti sąnaudas.
SGI	Pardavimų augimo indeksas	Šis indeksas gali parodyti pardavimų manipuliacijas.
DEPI	Nusidėvėjimo indeksas	Parodo galimą nusidėvėjimo greičio sumažinimą, kuris padidina pajamas.
SGAI	Pardavimų, bendrųjų ir administracinių išlaidų indeksas	Reikšmė, didesnė ar lygi vienetui, rodo, kad neproporcingai padidinti pardavimai palyginti su išlaidomis.
LVGI	Sverto indeksas	Skolų proporcijos padidėjimas gali reikšti, kad gali būti manipuluojama skolų sutartimis, norint padidinti pajamas.
TATA	Sukaupimų su turtu santykio indeksas	Didesni kaupimai gali parodyti manipuliacijos galimybę.

Dar vienas pajamų valdymo įvertinimo būdų yra Benfordo dėsnis. Taikant šį modelį, tikrinama imties pasiskirstymas su Benfordo dėsnio pasiskirstymu. Kurochkina ir Bystrygina (2016) teigimu, šis testas padeda nustatyti ar skaičiai tam tikrose vietose buvo dirbtinai kartojami arba apvalinami į didesnę ar mažesnę pusę. Gorenc'o (2019) teigimu, tai yra taip pat tikimybinis modelis, kaip ir Beneisho modelis, kuris tik padeda kiekybiškai išanalizuoti, į kurias finansines ataskaitas reikėtų atkreipti

daugiau dėmesio. Gorenc'as (2019) apibūdino šį modelį, teigdamas, kad šis dėsnis analizuoja pirmojo, antrojo ir pirmųjų dviejų kartu skaitmenų pasiskirstymą. Suklastoti skaičiai turi kitokią pasiskirstymą nei teisingi ar atsitiktiniai skaičiai. Dažniausiai skaičiai prasideda vienetu, rečiau prasideda dvejetu ir taip toliau. Minėto autoriaus teigimu, šių skaičių dažniai turi pasiskirstyti pagal dėsnį, nes jeigu jie nėra pasiskirstę pagal dėsnį, vadinasi galima įtarti manipuliacijas finansinėse ataskaitose.

Galima teigti, kad taikant pajamų valdymo įvertinimo metodus, galima juos pritaikyti finansinių ataskaitų patikimumui vertinti. Yra daug būdų pajamų valdymo įvertinimui, tačiau Kurochkina ir Bystrygina (2016) teigimu, būtent Benfordo dėsnis ir M-Beneisho modelis yra inovatyvūs metodai, vertinant finansinių ataskaitų informacijos patikimumą. Svarbu pabrėžti, kad tai yra tik tikimybiniai modeliai, todėl juos taikant, galimas manipuliacijas galima tik įtarti, o ne užtikrintai patvirtinti apie jų egzistavimą.

Dar vienas metodas, kuriuo galima vertinti įmonių finansinių ataskaitų kokybę, yra vertės tikrumo įvertinimo metodas. Tai yra labai svarbus metodas patikimumo analizavimo atžvilgiu, nes, kaip teigia Katutytė (2017), būtent šis metodas daugiausiai koncentruojasi į finansinių ataskaitų patikimumo charakteristiką. Taip yra dėl geresnio ekonominės realybės atspindėjimo. Paliulienės (2012) teigimu, įmonė, naudojanti įkainojimo būdą, pagrįstą tikrąja verte, pateikia patikimesnę ir realesnę finansinę informaciją. Katutytė (2017) teigia, kad vertės tikrumo įvertinimo metodo esmė yra patikrinti, kaip įmonės finansinės ataskaitos atitinka rinkos vertę, o pats metodas yra taikomas sudarant regresines lygtis ir matuojant ryšį tarp įvairių rodiklių, pavyzdžiui, akcijų rinkos vertės ir akcijų balansinės vertės. Katutytė (2017), remiantis mokslininku Palea, teigia, kad, jei apskaita yra grįsta tikrąja verte, tai finansinės ataskaitos skaidresnės, o tai lemia vertės tikrumą. Tikrosios vertės patikimumas, remiantis 32-uju Verslo apskaitos standartu, yra skirstomas į tris patikimumo lygius. Tai priklauso nuo naudojamų rodiklių. Minėtame standarte apibūdinamas kiekvienas lygis: jeigu naudojami neskelbiami rodikliai, tikroji vertė yra trečio patikimumo lygio; jeigu naudojami rodikliai iš aktyvios rinkos, vertę nustato turto vertintojai, priskiriama pirmam patikimumo lygiui; jeigu naudojama kita viešai ar neviešai prieinama informacija, priskiriama antram lygiui. Aptarti kokybinių charakteristikų, pajamų valdymo, vertės tikrumo metodai dažniausiai apibūdinami kaip populiariausi. Toliau analizuojami mažiau populiariūs metodai finansinių ataskaitų kokybei įvertinti.

Dar vienas metodas yra apskaitos konservatyvumo įvertinimo metodas. Kaip jau buvo minėta šio skyriaus pirmame poskyryje, pasak Kythreotis'o (2015), konservatyvumas literatūroje dažnai pabrėžiamas kaip vienas iš aukštos finansinių ataskaitų kokybės rodiklių. Tačiau į Konceptualiuosius pagrindus konservatyvumas nėra įtraukiamas, nes konfliktuoja su vienu iš patikimumo požymių – neutralumu. Pasak Neag'o (2016), nors iš IFRS buvo išimta apskaitos konservatyvumo samprata, finansinės ataskaitos vis dar ruošiamos remiantis apskaitos konservatyvumo idėjomis.

Martínez-Ferrero (2014) apibūdina kas yra apskaitos konservatyvumo įvertinimas. Tai yra tikslesnio ekonominių nuostolių įtraukimo į finansines ataskaitas nei ekonominio pelno, lygis. Finansinis konservatyvumas atspindi blogas naujienas greičiau nei geras naujienas. Pasak Martínez-Ferrero (2014), įmonės, kurios finansiškai konservatyvios, yra pelningesnės ateityje, nes jos geriau paskirsto savo finansinius ir ekonominius resursus naudingesniuose projektuose ir investavimuose. Įvertinant apskaitos konservatyvumą tuo pačiu įvertiname ir apskaitos kokybę. Neag'as (2016), remdamasis IFRS, teigia, kad konservatyvumas yra kaip atidumas, reikalingas, kad nebūtų pervertintas turtas ar pajamos arba nuvertinti įsipareigojimai ar išlaidos. Todėl verta pabrėžti, kad įmonė, pasirinkdama

metodą, dėl kurio įmonės rezultatai būtų nenaudingiausi, neatitiks vieno iš patikimumo požymių – neutralumo. Vadinasi, finansinės ataskaitos neatitiks ir patikimumo sampratos. Pagal Martínez-Ferrero (2014), apskaitos konservatyvumas moksliniuose tyrimuose matuojamas sudarant regresinę lygtį ir ją išsprendžiant.

Galima teigti, kad apskaitos konservatyvumo įvertinimo metodas, norint vertinti finansinių ataskaitų patikimumą, nėra tinkamas. Taip yra dėl to, nes konservatyvumas priešinasi neutralumui, o neutralumas, kaip jau buvo analizuota šiame skyriuje, yra vienas iš požymių, be klaidų išvengimo ir išbaigtumo, kuris apibūdina finansinių ataskaitų patikimumą.

Kaip matyti iš 5 lentelės, Katutytė (2017) kaip dar vieną finansinių ataskaitų kokybės įvertinimo metodą įvardija audito rezultatų įvertinimo metodą. Tang'as, Chen'as ir Lin'as (2012) teigia, kad auditavimas yra nepriklausomas finansinių ataskaitų patikrinimas, kurio naudojimas pagerina finansinių ataskaitų patikimumą ir naudingumą, o kadangi auditavimas yra svarbi finansinių ataskaitų dalis, auditavimo kintamuosius galima įtraukti finansinių ataskaitų kokybei įvertinti. Audito rezultatų įvertinimo metodas gali būti naudojamas vertinant patikimumą, nes auditavimas padidina finansinių ataskaitų patikimumą. Iš viso Tang'as, Chen'as ir Lin'as (2012) siūlo 3 būdus:

- sąlyginės auditorių nuomonės santykis – tai būtų palyginimas koks procentas auditorių pateikė sąlyginę nuomonę. Šis santykis yra apskaičiuojamas padalinant sąlyginės nuomonės skaičių iš visų auditų skaičiaus. Aukštas santykis reikštų, kad finansinės ataskaitos kokybė žema. Verta pastebėti, kad toks santykis gali būti taikomas palyginant dvi ar daugiau rinkas, tačiau nėra taikomas individualių finansinių ataskaitų kokybei įvertinti;
- auditorių, nepriklausančių didžiajam ketvertui santykis (auditorių kokybė) – pasak autoriaus, didžiajam ketvertui priklausantys auditoriai yra atsargesni ir jiems padaryti klaidų yra rizikingiau, todėl jų auditavimo paslaugos geresnės ir šie auditoriai yra laikomi labiau patyrusiais ir profesionaliais. Šis santykis apskaičiuojamas skaičių įmonių, kurios yra audituojamos didžiojo ketverto, padalinant iš visų auditų skaičiaus. Šis santykis taip pat netaikomas individualių finansinių ataskaitų kokybei įvertinti;
- išlaidų auditui santykis – pasak autoriaus, brangesnės audito paslaugos dažniausiai būna aukštesnės kokybės. Šiam kintamajam matuojamas auditui skiriamų lėšas padalinant iš viso įmonės turto. Didesnis santykis padidina finansinių ataskaitų kokybę.

Finansinių ataskaitų kokybei įvertinti naudojamas finansinių ataskaitų atskleidimo skaidrumo įvertinimo metodas. Kundelienės ir Leitonienės (2015) teigimu, finansinės informacijos skaidrumas yra finansinių ataskaitų skaidrumas, kuris nurodo laipsnį, kiek finansinės ataskaitos atvaizduoja įmonės ekonominius aspektus tokiu būdu, kuriuo finansinių ataskaitų informacijos vartotojai tai suprastų. Kundelienės ir Leitonienės (2015) atlikta analizė parodė, kad nėra vieningo metodo įvertinti skaidrumui. Robu, Istrate ir Herghiligi (2019) teigimu, finansinių ataskaitų skaidrumas sumažina informacijos asimetriją, o finansinės atskaitomybės skaidrumo užtikrinimas pagerina finansinės padėties patikimumą. Šių autorių teigimu, auditoriaus išvados prisideda prie finansinių ataskaitų skaidrumo ir kokybės, todėl autorius matuoja skaidrumą remiantis auditorių išvadamis apie finansines ataskaitas. Biddle, Hilary ir Verdi's (2009) finansinių ataskaitų atskleidimui įvertinti siūlo kitokį metodą. Minėtieji autoriai siūlo naudoti indeksą, kurį naudojant galima įvertinti finansinių ataskaitų suprantamumo charakteristiką. Pagal šiuos autorius, finansinių ataskaitų įskaitomumas gali būti tyčia sumažinamas ir taip sumažėja informacijos patikimumas. Kadangi finansinės informacijos

skaidrumas nurodo laipsnį apie finansinių ataskaitų suprantamumą, galima teigti, kad šis įvertinimo metodas labiausiai tinka vertinant suprantamumo charakteristiką.

Dar vienas Katutytės (2017) 5 lentelėje nurodytas finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodas yra vidinės kontrolės kokybės lygio įvertinimo metodas. Giriūnas ir Mackevičius (2014) teigia, kad vidaus kontrolės sistema yra „visuma koordinuotų būdų ir priemonių, naudojamų įmonės numatytiems tikslams pasiekti“. Šie autoriai pažymi, kad veiklos teisėtumo užtikrinimas, ekonomiškumas, rezultatyvumas, turto apsauga, informacijos patikimumas ir kita gali būti pasiekiami tik tada, kai vidaus kontrolės sistema tinkamai veikia. Galima sakyti, kad vidaus kontrolės sistema turi būti kokybiška. Kaip teigia Bangsa's (2019), vidinės kontrolės sistema turi teigiamą poveikį finansinių ataskaitų kokybei. Minėtas autorius vidinės kontrolės kokybės lygio įvertinimui naudojo apklausos metodą. Pasak Bangsa'o (2019), vidinės kontrolės sistema yra labai svarbi apgavysčių aptikime ir sustabdyme. Oussii's ir Taktak'as (2018) teigimu, yra įvairių būdų įvertinti vidinės kontrolės kokybę. Pagal minėtuosius autorius, vidinės kontrolės kokybę galima įvertinti naudojant apklausos metodą, analizuojant auditorių išvadas apie vidinę kontrolę, analizuojant metines ataskaitas. Šie mokslininkai analizavo vidinės kontrolės kokybę tiriant auditorių išvadas bei informaciją apie audituojančias šalis. Galima teigti, kad vidinės kontrolės kokybės lygio įvertinimas yra tinkamas ne tik įvertinti finansinių ataskaitų kokybę bendrai, tačiau ir vieną iš jos charakteristikų – patikimumą, nes informacijos patikimumas yra pasiekiamas tik tada, kai užtikrinama kokybiška vidaus kontrolės sistema.

Dar vienas metodas įvertinti finansinių ataskaitų kokybę yra klaidų tikimybės įvertinimo metodas. Klaidos gali būti tyčinės ir netyčinės. Kaip jau minėta šio skyriaus antrame poskyryje, tyčinės klaidos (apgaulės) ir netyčinės reikšmingos klaidos gali paveikti finansines ataskaitas. Klaidų tikimybės įvertinimo metodas yra panašus į pajamų valdymo įvertinimo metodą, mokslininkai naudoja tuos pačius vertinimus, pavyzdžiui, Amiram'as, Bozanic'as ir Rouen'as (2015) remiasi Benfordo dėsnio. Pasak šių autorių, klaidų tikimybę galima nustatyti naudojant Benfordo dėsnį. Autoriai sukūrė modelį finansinių ataskaitų klaidų tikimybei įvertinti remiantis minėta taisykle. Šie autoriai kūrė įvairius scenarijus, pavyzdžiui, jeigu pajamos pervertinamos, išlaidos nuvertinamos ir gavo, kad iš tikrųjų atsiranda nukrypimai nuo Benfordo dėsnio. Minėtųjų autorių teigimu, sukurtu modeliu galima remtis įvertinant finansinių ataskaitų kokybę. Kadangi klaidų išvengimas yra labai svarbus finansinių ataskaitų patikimumo aspektas, galima teigti, kad klaidų įvertinimo metodas yra tinkamas finansinių ataskaitų patikimumo charakteristikai įvertinti.

Finansinių ataskaitų kokybę įvertinti galima remiantis vyriausybės skaidrumo įvertinimo metodu. Adiputra, Utama ir Rossieta (2018) teigimu, valdžios institucijų finansinių ataskaitų kokybę, įvertinta auditu, turi teigiamą ryšį su valdžios skaidrumu. Vyriausybės skaidrumas gali būti įvertinamas naudojant vyriausybės skaidrumo indeksą. Jiménez'as ir Albalate (2018) teigia, kad vyriausybės skaidrumas yra noras pateikti informaciją. Šie autoriai skaidrumą įvertina naudojant apklausos metodą įvertinant skaidrumą skalėje nuo 0 iki 100. Apklausiami valdžios atstovai ir jeigu iš vis neatsakoma į nei vieną klausimą, skaidrumas įvertinamas 0 iš 100. Įvertinti, kokiai finansinių ataskaitų kokybės charakteristikai skirtas šis metodas yra sudėtinga, galima teigti, kad remiantis šiuo metodu, galima daryti išvadas apie finansinių ataskaitų kokybę, o ne išskiriant atskiras charakteristikas.

Apibendrinant finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodus, galima teigti, kad nėra vieno bendro metodo finansinių ataskaitų kokybei matuoti. Yra daug skirtingų metodų. Remiantis atlikta analize,

galima teigti, kad konservatyvumo metodas nėra tinkamas įvertinant patikimumą, nes priešinasi su vienu iš patikimumo požymių – neutralumu. Galima teigti, kad labiausiai finansinių ataskaitų patikimumui tinkantis metodas yra kokybinių charakteristikų įvertinimo metodas, nes vertina kiekvieną charakteristiką atskirai, taip pat ir patikimumą. Taip pat tinkami metodai yra pajamų valdymo metodas bei vertės tikrumo metodas. Juos naudojant, galima geriausiai įvertinti finansinių ataskaitų informacijos patikimumo charakteristiką, nes šie būdai yra pagrindiniai ir populiariausi, o kiti aprašyti – tik papildantys. Minėtieji metodai naudingi vertinti ir COVID-19 pandemijos poveikį finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Naudojantis šiais metodais, pandemijos poveikis gali būti įvertinamas laiko atžvilgiu, kai patikimumas nustatomas prieš, per ir po krizės.

2.4. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo lygio ir jį lemiančių veiksnių empirinių tyrimų analizė

Šiame poskyryje analizuojami ankstesni mokslininkų atlikti tyrimai ir jų rezultatai. Atlikta empirinių tyrimų analizė leidžia išskirti dvi pagrindines finansinių ataskaitų patikimumo tyrimo kryptis – finansinių ataskaitų informacijos patikimumo lygio vertinimas ir jį lemiančių veiksnių tyrimai. Šiame poskyryje analizuojami tyrimai matomi 7 lentelėje.

7 lentelė. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo lygio ir jį lemiančių veiksnių empiriniai tyrimai

Autorius, metai	Tyrimo tikslas	Tyrimo imtis ir laikotarpis	Naudoti tyrimo metodai	Tyrimo rezultatas
Rudžionienė, Guptor (2019)	Įvertinti finansinių ataskaitų kokybines charakteristikas.	61 metinė ataskaita	Turinio analizė. Charakteristikos vertinamos pagal sudarytą skalę.	Atliktas tyrimas parodė, kad finansinių ataskaitų patikimumo vidurkis yra 1,8361, o didžiosios daugumos įmonių finansinių ataskaitų kokybė vertinama kaip vidutiniška arba pakankama.
Beest, Braam, Boelens (2009)	Įvertinti finansinių ataskaitų kokybines charakteristikas.	231 metinė ataskaita	Turinio analizė. Charakteristikos vertinamos pagal sudarytą skalę.	Nustatyta, kad patikimumo vidurkis analizuotų finansinių ataskaitų yra 3,84. Šis balas yra aukščiausias, lyginant su kitomis analizuotomis kokybinėmis charakteristikomis.
Safta, Achim, Borlea (2020)	Ištirti, ar įmonės yra linkusios manipuliuoti finansinėmis ataskaitomis.	62 metinės ataskaitos	Modifikuotas M-Beneisho modelis	Tyrimo rezultatai parodė, kad didžioji dalis analizuotų įmonių (apie 84 proc.) linkusios manipuliuoti informacija, pateikta finansinėse ataskaitose.
Gorenc (2019)	Ištirti, ar įmonės finansinėse ataskaitose egzistuoja apgaulės.	Įmonės 2012-2017 metų finansinės ataskaitos	Tyrimas atliktas remiantis Benfordo dėsnio	Buvo rasta skaičių, kurie nukrypo nuo Benfordo dėsnio. Teigiama, kad dėl šių nukrypimų galima teigti, kad egzistuoja apgaulė tiriamose finansinėse ataskaitose.
Evana, Dewi (2017)	Ištirti veiksnius, lemiančius finansinių ataskaitų informacijos patikimumą.	171 metinė ataskaita 2012-2014 metų	Turinio analizė, regresinė analizė	Atlikus tyrimą, gauta, kad reikšmingas veiksnys yra vidaus auditas.
Tontiset, Kaiwinit (2018)	Ištirti veiksnius, lemiančius finansinių ataskaitų informacijos patikimumą.	119 respondentų, 2018 metai	Apklausa, Likerto skalė	Reikšmingi veiksniai yra buhalterio etikos standartų laikymasis, apskaitos informacinės sistemos kokybė, įmonės vidaus ir išorės auditas.

7 lentelės tęsinys. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo lygio ir jį lemiančių veiksnių empiriniai tyrimai

Alrshah (2015)	Ištirti auditoriaus kokybės ir finansinių ataskaitų patikimumo ryšį.	188 respondentai 2015 metai.	Anketa, Likerto skalė, regresinė analizė.	Rezultatai atkleidė tiesioginį tvirtą teigiamą ryšį tarp auditoriaus kokybės ir audituotų finansinių ataskaitų patikimumo.
Nirwana, Haliah (2018)	Ištirti veiksnių įtaką finansinių ataskaitų informacijos kokybinėms charakteristikoms	130 respondentų. 2018 metai.	Apklausa ir interviu metodas	Tirti veiksniai turi įtakos finansinės informacijos charakteristikoms, taip pat ir patikimumui. Didžiausią įtaką turi asmeniniai veiksniai.
Kythreotis (2014)	Ištirti finansinių ataskaitų informacijos patikimumą ir aktualumą prieš ir po tarptautinių apskaitos standartų priėmimo.	15 šalių įmonių finansinės ataskaitos 2000-2009 metų.	Turinio analizė, regresinė analizė.	Perėjimas į tarptautinius apskaitos standartus bendrai padarė teigiamą įtaką finansinių ataskaitų kokybei, tačiau patikimumo padidėjimas statistiškai nereikšmingas.
Yurisandi, Puspitasari (2015)	Ištirti, ar finansinių ataskaitų kokybinės charakteristikos pagerėjo po perėjimo prie IFRS.	55 įmonių finansinės ataskaitos 2009-2013 metų.	Turinio analizė. Charakteristikos vertinamos pagal sudarytą skalę.	Perėjimas prie IFRS pagerino finansinių ataskaitų kokybę. Padidėjo aktualumas, suprantamumas, palyginamumas, sumažėjo patikimumas, nekito savalaikiškumas.

Rudžionienė, Guptor (2019) vertino kokybines charakteristikas: aktualumą, suprantamumą, patikimumą, palyginamumą, savalaikiškumą bei kiekvienai iš jų paskyrė tam tikrus klausimus. Patikimumui vertinti buvo paskirtas vienas klausimas apie audito išvadą. Patikimumui vertinti buvo galima skirti balą nuo 0 iki 2. Kiekvienam kitų charakteristikų klausimui taip pat skiriamas balas nuo 0 iki 2, išskyrus savalaikiškumą, kuris matuojamas dienų skaičiaus natūriniu logaritmu, pagal tai, kiek reikėjo dienų pasirašyti auditoriui ataskaitą. Išanalizuota 61 valstybės valdomų įmonių metinė ataskaita. Atliktas tyrimas parodė, kad finansinių ataskaitų patikimumo vidurkio rezultatas yra 1,8361, o didžiosios daugumos įmonių finansinių ataskaitų kokybė vertinama kaip vidutiniška arba pakankama.

Beest'as, Braam'as ir Boelens'as (2009), įvertino kiekvieną finansinės informacijos kokybines charakteristiką ir kiekvienai iš jų paskyrė tam tikrus klausimus. Savo tyrime įvardijo tokias kokybines charakteristikas: aktualumas, patikimumas, suprantamumas, palyginamumas, savalaikiškumas. Autoriai atliko turinio analizę ir įvertino kiekvieną charakteristiką, taip pat ir patikimumą, pagal paskirtus klausimus. Tyrime išanalizuota 231 metinė ataskaita JAV, UK ir Olandijos įmonių. Patikimumui vertinti paskirti 5 klausimai ir atlikus finansinių ataskaitų turinio analizę, buvo paskiriamas tam tikras atsakymas ir skiriama nuo 1 iki 5 balų, o tada skaičiuojamas vidurkis. Nustatyta, kad patikimumo vidurkis analizuotų finansinių ataskaitų yra 3,84. Šis balas yra aukščiausias, lyginant su kitomis analizuotomis kokybinėmis charakteristikomis. Autoriai teigia, kad jų sudarytas įrankis finansinių ataskaitų charakteristikomis ir kokybei vertinti yra tinkamas ir patikimas. Galima pastebėti, kad minėtųjų autorių, taip pat Rudžionienės ir Guptor (2019) tyrimai labai panašūs, tačiau sunkiai palyginami dėl charakteristikų matavimo ir skalių skirtumų.

Kaip buvo minėta ankstesniame 2.1. poskyryje, finansinių ataskaitų informacijos patikimumas tradiciškai yra suprantamas kaip klaidų ir apgaulių nebuvimas. Apskritai tyčinių ir netyčinių klaidų išvengimas yra vienas iš svarbių patikimumo charakteristikos požymių, todėl pajamų valdymo

įvertinimo metodais galima remtis tiriant ar finansinėse ataskaitose yra klaidų tikimybė ir taip nuspręsti apie finansinių ataskaitų patikimumą.

Safta's, Achim'as ir Borlea's (2020) atliko tyrimą remiantis modifikuotu M-Beneisho modeliu. Analizuotos 62 nefinansinių įmonių finansinės ataskaitos. Tyrimo rezultatai parodė, kad didžioji dalis analizuotų įmonių (apie 84 proc.) linkusios manipuliuoti informacija, pateikta finansinėse ataskaitose. Atlikus analizę pagal veiklos sritis, rezultatai parodė, kad turizmo, statybų, prekybos ir transporto srityse aktyviai veikiančios įmonės siekia manipuliuoti finansinėmis ataskaitomis 100 proc. Teigiama, kad tyrimo rezultatai yra labai naudingi finansinės informacijos vartotojams.

Gorenc'as (2019) atliko tyrimą remiantis Benfordo dėsnium. Autorius teigia, kad remiantis šiuo dėsniu, buvo nustatytas finansinių ataskaitų patikimumas. Autorius išanalizavo vienos įmonės 2012-2017 metų finansines ataskaitas. Buvo analizuojamas pirmas skaičių skaitmuo, antrasis skaičių skaitmuo, taip pat pirmas ir antras skaitmenys kartu. Visų metų skaičiai buvo sujungti į vieną duomenų bazę. Buvo rasta skaičių, kurie nukrypo nuo Benfordo dėsnio. Teigiama, kad dėl šių nukrypimų galima teigti, kad egzistuoja apgaulė tiriamose finansinėse ataskaitose.

Kita mokslinėje literatūroje sutinkama finansinių ataskaitų informacijos patikimumo tyrimo kryptis – ji lemiančių veiksnių tyrimai. Evana ir Dewi's (2017) išskyrė penkis veiksnius, kurie lemia finansinių ataskaitų patikimumą: įmonės valdymas, nepriklausomybė nuo kitų šalių, valdytojų nuosavybės procentas, vidaus auditas, nepriklausomas tikrinimas. Į savo tyrimą įtraukė keturis iš minėtų: nepriklausomybė nuo kitų šalių, valdytojų nuosavybės procentas, vidaus auditas, nepriklausomas tikrinimas. Sudarytos 4 hipotezės pagal kiekvieną veiksnių. Tyrimas buvo atliktas analizuojant 171 įmonės finansines ataskaitas laikotarpyje nuo 2012 iki 2014 metų. Surinkus duomenis, buvo sudarytos tiesinės regresijos lygtys. Autoriai, empiriškai ištyrę veiksnių poveikį, reikšmingą veiksnių rado tik vieną: pasirėmimas vidaus auditu. Šie autoriai, atlikę tyrimą, padarė išvadą, kad pasirėmimas vidaus auditu pagerina įmonės finansinių ataskaitų patikimumą.

Tontiset'as ir Kaiwinit'as (2018) išskyrė keturis veiksnius, kurie lemia finansinių ataskaitų patikimumą: buhalterio etikos standartų laikymasis, apskaitos informacinės sistemos kokybė, įmonės audito komitetas, audito įmonė ir jos kokybė. Tyrimas buvo atliktas apklausiant 580 įmonių buhalterius apie jų įmonių finansines ataskaitas, gauta 119 atsakymų. Klausimų skaičius nepateiktas, bet klausimai buvo vertinami Likerto skalėje nuo 1 (stipriai nesutinku) iki 5 (stipriai sutinku). Klausimai analizavo atskirų veiksnių įtaką finansinių ataskaitų patikimumui. Viso buvo iškeltos keturios hipotezės, kiekvienam iš veiksnių po vieną hipotezę. Šie autoriai šių veiksnių poveikį ištyrė empiriškai ir rezultatai patvirtino, kad visi tiriami veiksniai lemia finansinių ataskaitų patikimumą. Palyginus Evana ir Dewi'o (2017) bei Tontiset'o ir Kaiwinit'o (2018) tyrimus, matyti, kad jie skirtingi, naudojami skirtingi tyrimo metodai. Galima pastebėti, kad vidaus auditas, kaip vienas iš reikšmingų veiksnių, nustatytas abiejuose tyrimuose. Tačiau, išorės auditas, kaip reikšmingas veiksnys, nustatytas tik Tontiset'o ir Kaiwinit'o (2018) tyrime.

Alrshah'as (2015) atliko tyrimą, kuriame analizavo kaip bankų sektorių finansinių ataskaitų patikimumą nulemia auditoriaus kokybė. Šiame tyrime ištirtos dvi sąsajos. Pirmiausiai, auditoriaus savybių ir audito kokybės ryšys. Taip pat auditoriaus kokybės ir finansinių ataskaitų patikimumo ryšys. Tyrimas pagrįstas pirminiais duomenimis, kurie buvo surinkti išsiunčiant 500 anketų respondentams, o gauta 188 atsakymai. Tyrimas atliktas 2015 metais, apklausiant auditorius ir atstovus iš bankų. Respondentams buvo pateikti 42 klausimai, ir buvo galima pasirinkti atsakymus

pagal Likerto skalę nuo 1 iki 7, kur 1 reiškė stipriai nesutinku, o 7 reiškė stipriai sutinku. Šiame tyrime audituojamos finansinės ataskaitos patikimumas naudojamas kaip priklausomas kintamasis, o auditoriaus kokybė – kaip tarpinis kintamasis tarp priklausomojo ir nepriklausomų kintamųjų. Nepriklausomam kintamajam priskiriama ne audito paslaugos, auditorių rotacija, audito įmonės dydis, mokesčiai auditui, audito komitetas. Alrshah'o (2015) tyrime bankų sektoriaus finansinių ataskaitų patikimumas buvo vertinamas pagal šiuos klausimus sudarant Likerto skalę:

- jeigu finansinė ataskaita audituota, vadinasi, įmonė nesukčiauja;
- atliktas audito darbo dydis yra aiškiai pranešamas;
- finansinė atskaitomybė praneša tikrą ir teisingą vaizdą;
- auditorius nesutinka su naudojama apskaitos politika;
- dabartiniai audito standartai pateikia aiškias rekomendacijas;
- auditoriaus išvada yra aiškiai argumentuota;
- finansinių ataskaitų vartotojai gali būti visiškai tikri, kad finansinėse ataskaitose nėra reikšmingų iškraipymų.

Tyrime nepriklausomiems kintamiesiems ir tarpiniam kintamajam buvo skirta nuo 6 iki 9 klausimų, kurie taip pat vertinami pagal Likerto skalę. Sudarytos regresinės lygtys. Atlikus tyrimą, gauta, kad peržiūros paslaugos ir audito įmonės paslaugos kaina turi atvirkštinį ryšį su auditoriaus kokybe ir audituotų finansinių ataskaitų patikimumu. Auditoriaus charakteristikos, tokios kaip jungtinis auditas, audito įmonės dydis turi teigiamą ir stiprų ryšį su auditoriaus kokybe ir audituotų finansinių ataskaitų patikimumu. Rezultatai atkleidė tiesioginį tvirtą teigiamą ryšį tarp auditoriaus kokybės ir audituotų finansinių ataskaitų patikimumo.

Kadangi patikimumas yra viena iš finansinės informacijos kokybinių charakteristikų, naudinga analizuoti tyrimus, kuriuose tiriami veiksniai, lemiantys finansinių ataskaitų kokybę. Nirwana's ir Haliah'as (2018) ištyrė trijų veiksnių įtaką finansinių ataskaitų kokybei:

- asmeniniai veiksniai – tai būtų profesionalūs sugebėjimai, kompetencija, motyvacija;
- sisteminiai / administraciniai veiksniai – įtampa aplinkoje, standartų pokyčiai bei įstatymų pokyčiai;
- politiniai veiksniai – politiniai pokyčiai, valdžios įsitraukimas / neįsitraukimas į apskaitą.

Autorius ištyrė šių veiksnių įtaką finansinės informacijos kokybinėms charakteristikoms (aktualumui, patikimumui, palyginamumui, suderinamumui, suprantamumui). Pasak autoriaus, visi minėti veiksniai turi įtakos finansinių ataskaitų kokybei. Autorius tyrimą atliko remiantis apklausos ir interviu metodu, kurių metu respondentams reikėjo atsakyti į klausimus įvertinant juos skalėje. Tyrimas buvo atliktas 2018 metais, dalyvavo 130 respondentų. Klausimai nėra atskleisti, tačiau teigiama, kad jie sudaryti pagal tyrimo konceptualųjį pagrindą:

- asmeniniai veiksniai turi įtakos finansinių ataskaitų kokybei;
- sisteminiai / administraciniai veiksniai turi įtakos finansinių ataskaitų kokybei;
- politiniai veiksniai turi įtakos finansinių ataskaitų kokybei.

Visos trys hipotezės apie finansinių ataskaitų kokybę pasitvirtino, vadinasi, tirti veiksniai turi įtakos finansinės informacijos charakteristikoms, taip pat ir patikimumui. Didžiausią įtaką iš jų turi hipotezė apie asmeninių veiksnių įtaką.

Kythreotis (2014) tyrė finansinių ataskaitų patikimumą ir aktualumą prieš ir po tarptautinių apskaitos standartų priėmimo. Visas tiriamas laikotarpis buvo nuo 2000 ir 2009 metų. Nuo 2000 iki 2004 –

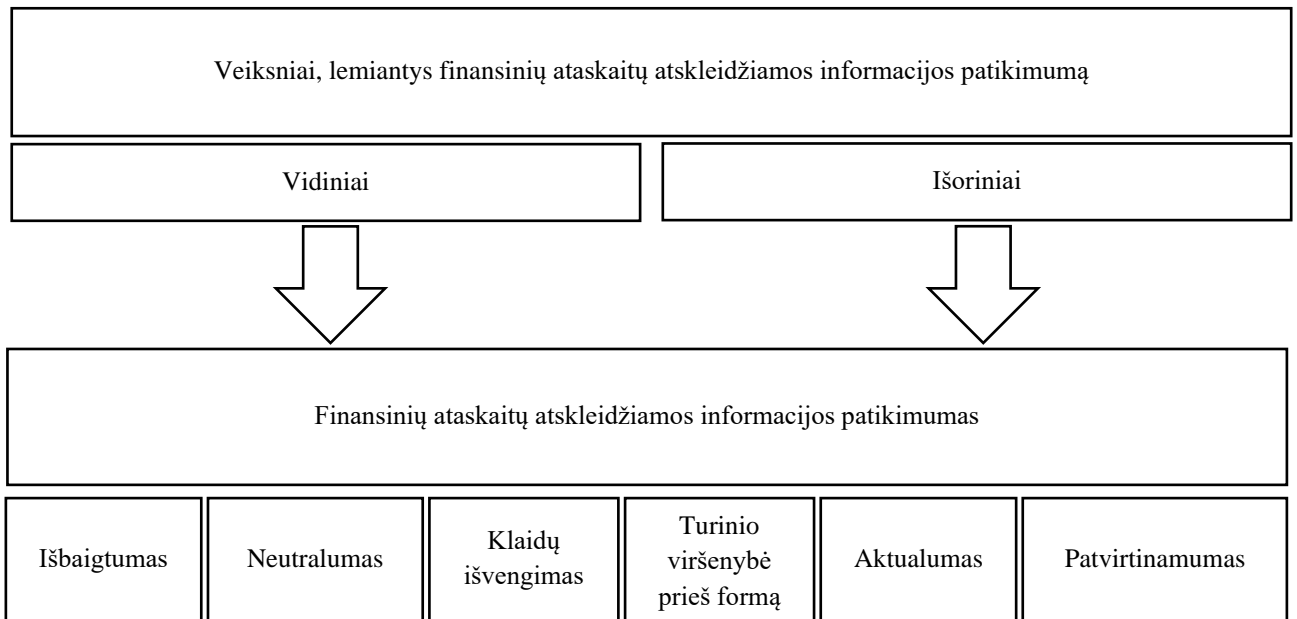
laikotarpis prieš daugeliui šalių priimant naujus tarptautinius standartus, o nuo 2005 iki 2009 – po standartų priėmimo. Iš viso buvo ištirtos 15 Europos Sąjungai priklausančių šalių įmonių finansinės ataskaitos. Autorius išmatavo patikimumo ir aktualumo charakteristikas sudarant po dvi regresines lygtis kiekvienai iš jų. Tyrimo rezultatai rodo, kad perėjimas į tarptautinius apskaitos standartus bendrai padarė teigiamą įtaką finansinių ataskaitų kokybei. Pastebėtas stiprus aktualumo padidėjimas po perėjimo ir nestiprus patikimumo laipsnio padidėjimas, tačiau patikimumas padidėjimas statistiškai nereikšmingas.

Yurisandi's ir Puspitasari's (2015) ištyrė 55 įmonių metines finansines ataskaitas. Buvo bandoma atsakyti į klausimą, ar perėjimas į IFRS pagerino įmonių finansinių ataskaitų kokybę. Tyrime autoriai patys vertino finansines ataskaitas pagal NiCE vertinimą, tai reiškia, kad remiamasi finansinių ataskaitų kokybinių charakteristikų, taip pat ir patikimumo, vertinimu atsakant į tam tikrus nustatytus klausimus. Buvo tiriami du laikotarpiai: 2009-2010 metų – prieš perėjimą į IFRS, 2012-2013 – po perėjimo į IFRS. Apskaičiuotas kiekvienos charakteristikos įvertinimo vidurkis abiem minėtais laikotarpiais. Rezultatai parodė, kad perėjimas prie IFRS pagerino finansinių ataskaitų kokybę. Tiriama atskiras charakteristikas, padidėjo aktualumas, suprantamumas, palyginamumas, sumažėjo patikimumas, o nekito savalaikiškumas.

Apibendrinant galima teigti, kad mokslinėje literatūroje yra sutinkamos dvi finansinių ataskaitų informacijos patikimumo empirinių tyrimų kryptys – finansinių ataskaitų informacijos patikimumo lygio vertinimas ir jį lemiančių veiksnių tyrimai. Pastebima, kad finansinių ataskaitų informacijos patikimumas dažniausiai vertinamas kartu su kitomis kokybinėmis charakteristikomis, nagrinėjant finansinių ataskaitų turinį ir sudarant skales. Taip pat finansinių ataskaitų informacijos patikimumas vertinamas naudojant įvairius pajamų valdymo lygio nustatymo metodus, kai yra analizuojama, ar finansinėse ataskaitose yra apgaulių, klaidų. Finansinių ataskaitų informacijos patikimumą lemiančių veiksnių tyrimai ir jų metodai labai įvairūs, naudojama apklausa, interviu, turinio analizė, statistiniai metodai.

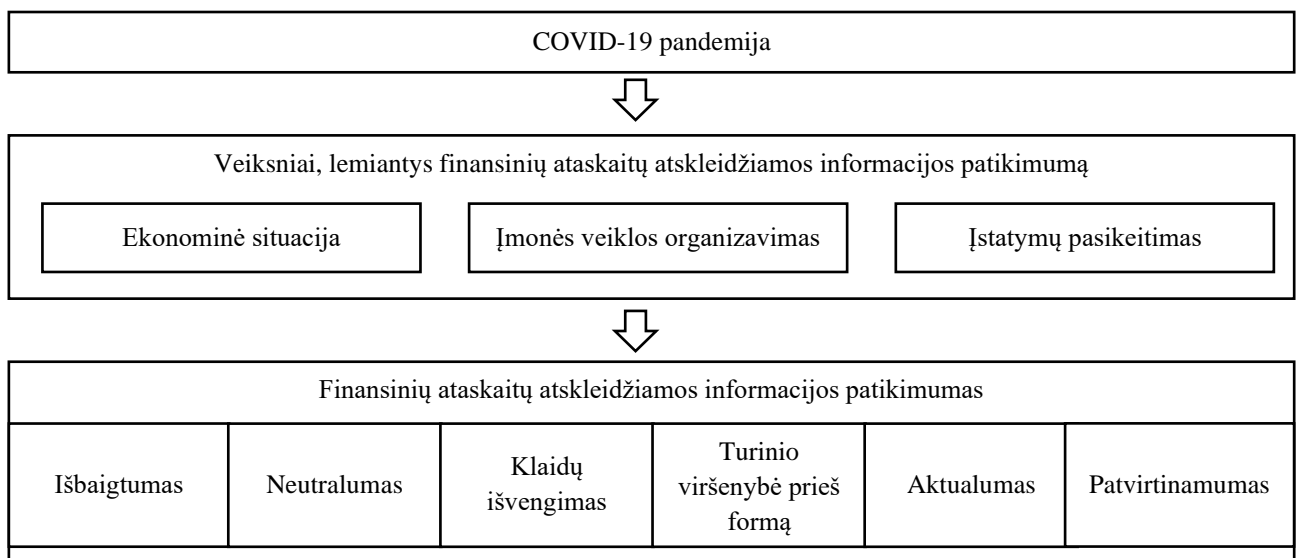
2.5. COVID-19 pandemijos poveikio finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui konceptualus modelis

Remiantis šiame skyriuje nagrinėta teorija, parengtas konceptualus modelis, matomas 8 paveiksle. Šiame modelyje atsispindi samprata, veiksniai, teoriškai pavaizduojamas veiksnių poveikis finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Kaip matyti iš 8 paveikslo, veiksniai, lemiantys finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą, gali būti išoriniai arba vidiniai. Patikimumas apibūdinamas naudojant požymius: išbaigtumas, neutralumas, klaidų išvengimas, turinio viršenybė prieš formą, aktualumas, patvirtinamumas.

8 pav. Išorinių ir vidinių veiksnių įtakos finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui konceptualus modelis

Detalizuojant pavaizduotą konceptualųjį modelį, parengtas dar vienas konceptualus modelis, atvaizduojantis, kaip COVID-19 pandemija gali nulemti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą. Kaip matyti iš 9 paveikslas, COVID-19 pandemija sąlygoja veiksniai, kurie lemia finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą.

9 pav. COVID-19 poveikio įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui konceptualus modelis

Remiantis nagrinėta teorija, galima teigti, kad COVID-19 pandemija gali turėti įtakos ekonominei situacijai, įmonių veiklos organizavimui ir įstatymų pasikeitimams. COVID-19 pandemija sąlygoja ekonominės situacijos pasikeitimus, spontaniškus reiškinius, krizes. O krizių metu dėl didesnės informacijos asimetrijos gali nukentėti finansinių ataskaitų patikimumas. Taip pat dėl ekonominės situacijos, įmonės gali pagerinti arba pabloginti vaizdą finansinėse ataskaitose. Įmonės, pagerindamos vaizdą, įmonės tokiu būdu siekia išgyventi. Pablogindamos vaizdą, įmonės naudojasi situacija ir siekia paramos, subsidijų, nors parama ar subsidijos joms nepriklauso. Taip pat, pastebima,

kad finansinėse ataskaitose krizių metu trūksta aktualios informacijos. COVID-19 pandemija taip pat gali sąlygoti įvairius įstatymų pasikeitimus, pavyzdžiui, apskaitos standartų pakeitimus, patobulinimus. Įvairios naujovės įvedamos, kad būtų pakoreguojamos krizių metų išryškėjusios problemos finansinių ataskaitų atskleidime. Dėl naujovių pabrėžiama kompetentingų specialistų svarba, dėl jų trūkumo padidėja netyčinių klaidų tikimybė. Taip pat COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių veiklos organizavimą. Vadovai gali daryti spaudimą pagerinti arba pabloginti finansinių ataskaitų vaizdą, dėl to gali nukentėti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas.

3. COVID-19 pandemijos poveikio finansinių ataskaitų informacijos patikimumui tyrimo metodologija

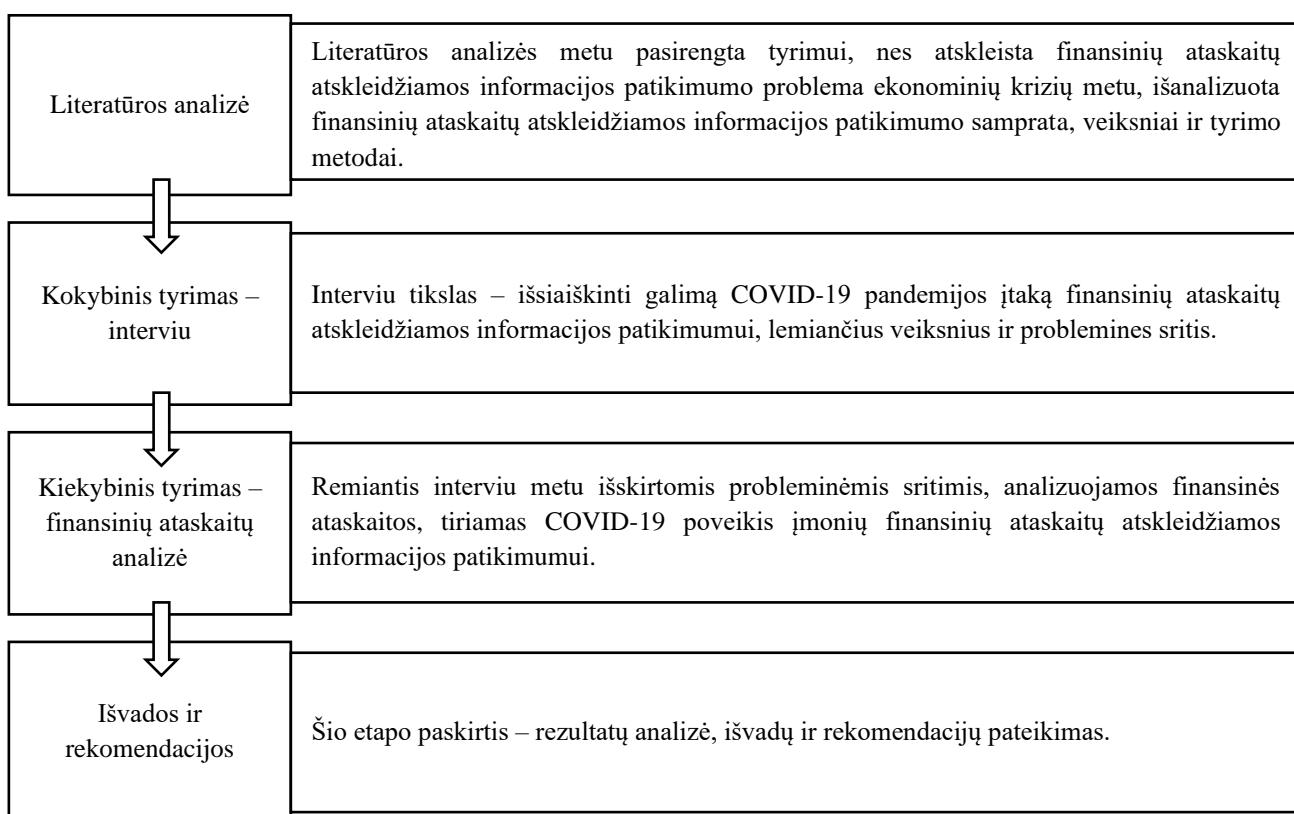
Norint ištirti COVID-19 pandemijos poveikį įmonių finansinių ataskaitų informacijos patikimumui, taikomi kokybiniai ir kiekybiniai tyrimo metodai. Atlikta teorinė analizė padėjo pasirengti tyrimui, nes buvo apibrėžta finansinių ataskaitų informacijos patikimumo samprata, išskirti išoriniai ir vidiniai patikimumą lemiantys veiksniai bei vertinimo metodai, išanalizuoti ankstesni mokslininkų atlikti empiriniai tyrimai.

Tyrimo klausimas – kaip COVID-19 pandemija veikia Lietuvoje veikiančių įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą?

Tyrimo tikslas – ištirti COVID-19 pandemijos poveikį Lietuvoje veikiančių įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui.

Tyrimo uždaviniai:

1. remiantis atlikta teorine analize, atlikti kokybinį tyrimą – interviu, apklausiant ekspertus iš Lietuvos;
2. remiantis interviu metu išskirtomis probleminėmis sritimis, atlikti Lietuvoje veikiančių įmonių finansinių ataskaitų turinio analizę, kiekybiškai įvertinant patikimumo charakteristiką;
3. išanalizuoti tyrimo rezultatus, pateikti išvadas ir rekomendacijas.

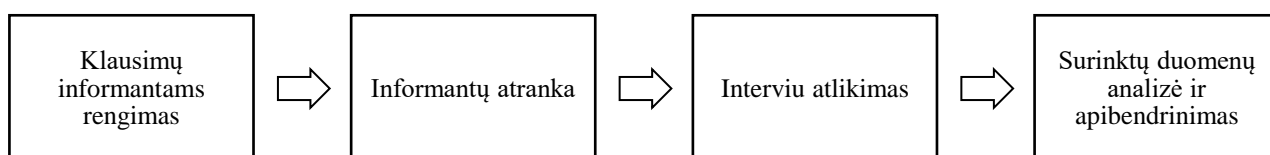
10 pav. Tyrimo logika

Šiame darbe atliekamas kokybinis tyrimas naudojant interviu metodą. Nirwana's, Haliah'as (2018), tirdami veiksnių įtaką finansinių ataskaitų informacijos kokybinėms charakteristikoms, taip pat ir patikimumui, naudojo apklausos ir interviu metodus. Taip pat atliekamas kiekybinis tyrimas naudojant turinio analizės metodą. Vertinant finansinių ataskaitų kokybines charakteristikas, taip pat

patikimumą, mokslinėje literatūroje naudojamas turinio analizės metodas, kai kiekviena charakteristika įvertinama pagal skalę (Rudžionienė, Guptor, 2019; Beest, Braam, Boelens, 2009; Yurisandi, Puspitasari, 2015).

Tidikio (2003) teigimu, taikant kokybinių tyrimų metodus, galima gauti gilią ir plačią informaciją, taip pat dažnai kokybiniai tyrimai atliekami kartu su kiekybiniu tyrimu, prieš arba po jo. Šiame darbe pateikiamo tyrimo logika pavaizduota 10 paveiksle. Remiantis literatūros analize, suformuluojami klausimai kokybiniam tyrimui – interviu. Remiantis interviu metu išskirtomis probleminėmis sritimis, atliekamas kiekybinis tyrimas, nustatoma COVID-19 pandemijos įtaka finansinių ataskaitų informacijos patikimumui. Galiausiai rengiamos išvados ir rekomendacijos.

Taikomas kokybinio tyrimo metodas – struktūrizuotas interviu. Kaip teigia Tidikis (2003), interviu metodas suteikia didesnę patikimumą nei kiti apklausos būdai. Tyrimui atlikti pasirinkta interviu rūšis yra struktūrizuotas interviu, klausimai formuluojami ir planuojami iš anksto. Tidikio (2013) teigimu, kadangi klausimai formuluojami iš anksto, atsakymus galima palyginti, gretinti. Kokybinio tyrimo eiga pateikta 11 paveiksle. Atlikus interviu, surinkti duomenys analizuojami bei išskiriamos probleminės sritys.

11 pav. Kokybinio tyrimo eiga

Klausimų informantams rengimas. Kaip matyti iš 11 paveikslo, pirmiausiai rengiami klausimai apie COVID – 19 pandemijos galimą įtaką finansinių ataskaitų patikimumui, lemiančius veiksniai ir problemines sritis. Interviu klausimai, kurie pateikiami 1 priede, yra pagrindžiami remiantis minėta teorija. Interviu klausimais siekiama išsiaiškinti:

- kokia yra COVID-19 galima įtaka finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Taip pat, kokia įtaka yra skirtingiems ūkio sektoriams. Šiam aspektui 1 priede pateiktuose interviu klausimuose skiriami 1-3 klausimai. Informantų teiraujamosi jų nuomonės, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą, taip pat, ar tai teigiamas, ar neigiamas poveikis, prašoma pakomentuoti apie įtaką skirtingiems sektoriams, pasidalinti praktiniais pavyzdžiais. Taip pat informantų prašoma, kad jie pasakytų, kokias patikimumo charakteristikas iš išvardytų galėtų labiausiai pažeisti minėta pandemija;
- kokie veiksniai lemia COVID-19 pandemijos sąlygotos krizės neigiamą įtaką finansinių ataskaitų informacijos patikimumui. Informantams pateikiami išorinių ir vidinių veiksnių pavyzdžiai;
- kokios COVID-19 sąlygotos probleminės sritys atsiranda apskaitoje ir ataskaitų rengime, kurios gali turėti įtakos finansinių ataskaitų informacijos patikimumui. Finansinių ataskaitų rengėjų klausama, koku būdu įmonėse stengiamasi užtikrinti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą bei kokių naujų priemonių įmonės imasi dėl COVID-19 pandemijos. Taip pat teiraujamosi, ar susiduriama su naujovėmis, neiškumais ar sunkumais apskaitoje ir rengiant finansines ataskaitas. Finansinių ataskaitų vartotojams ir auditoriams pateikiami šiek tiek kitokie klausimai, atsižvelgiant į jų darbo specifiką. Minėtų

ekspertų teiraujamasi, kuo remiantis jie sprendžia apie finansinių ataskaitų patikimumą ir ar atsirado nauji aspektai dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį sprendžiant apie finansinių ataskaitų patikimumą. Taip pat klausiama apie problemines sritis apskaitoje ir finansinių ataskaitų rengime, kurios gali turėti įtakos finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui.

Kaip matyti 1 priede, iš viso suformuluojami 8 klausimai, kai kurie iš jų išskirtinai skiriami finansinių ataskaitų rengėjams, o kai kurie skiriami finansinių ataskaitų vartotojams ir auditoriams.

Informantų atranka. Šiame tyrime apklausiami ekspertai, išskiriamos tokios apklausiamųjų grupės:

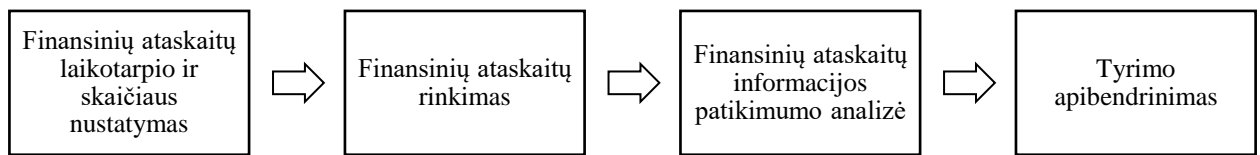
- finansinių ataskaitų rengėjai;
- finansinių ataskaitų informacijos vartotojai;
- auditoriai.

Tikėtina, kad šie informantai, remiantis patirtimi ir kompetencija, galės suteikti išsamios informacijos apie tiriamą problemą. Šio tyrimo informantai – Lietuvoje veikiančių įmonių atstovai. Informantai atrenkami taikant kriterinę atranką. Rupšienės (2007) teigimu, taikant kriterinę atranką, surenkami kokybiški duomenys. Minėtos apklausiamųjų grupės yra atrankos kriterijus. Rupšienė (2007) teigia, kad rekomenduojama imtis yra nuo 5 iki 30 žmonių, todėl ir šiame tyrime pasirenkama apklausti ne mažiau nei 5 informantus. Kvietimai dalyvauti tyrime siunčiami elektroniniu paštu. Naudojami viešai prieinami kontaktai, pavyzdžiui, kontaktai, pateikiami Lietuvoje veikiančių įmonių elektroniniuose puslapiuose, taip pat Lietuvos auditorių rūmų pateiktame auditorių sąrašė esantys kontaktai. Elektroniniame laiške prisistatoma, nurodoma tyrimo tema, tyrimo metodas, informuojama, kad asmeniniai duomenys nebus atskleidžiami. Žydžiūnaitė, Sabaliauskas (2017) teigia, kad iš kiekvieno informanto turi būti gautas sutikimas dalyvauti tyrime. Gavus teigiamą atsakymą į kvietimą dalyvauti tyrime, laikoma, kad informantas sutinka dalyvauti tyrime.

Interviu atlikimas. Pirmiausiai atliekami bandomieji interviu su ekspertais iš kiekvienos išskirtos grupės. Žydžiūnaitė, Sabaliauskas (2017) pabrėžia bandomųjų interviu svarbą, nes bandomieji interviu padeda suprasti ar klausimai parengti tinkamai ir, ar pakanka informacijos analizei. Atlikus bandomuosius interviu, jeigu reikalinga, interviu klausimai koreguojami. Žydžiūnaitės, Sabaliausko (2017) teigimu, interviu įrašinėjami arba filmuojami. Šio darbo tyrime interviu įrašinėjami. Dėl COVID-19 pandemijos gyvi susitikimai neorganizuojami. Gavus sutikimą iš informantų, su jais susisiekiama telefonu arba kitomis ryšio priemonėmis. Prieš pateikiant klausimus, pasiteiraujama, ar informantas sutinka, kad pokalbis būtų įrašomas.

Surinktų duomenų analizė ir apibendrinimas. Atlikus interviu, parengiami įrašų transkriptai. Atliekama surinktos informacijos kokybinė turinio analizė. Tekstai kelis kartus perskaitomi, o tada duomenys analizuojami pagal kiekvieną interviu klausimą. Kadangi atliekamas struktūrizuotas interviu ir kiekvienam informantui pateikiami tokie patys klausimai, atsakymai lyginami bei gretinami.

Atlikus kokybinį tyrimą, juo remiantis, atliekamas kiekybinis tyrimas – finansinių ataskaitų informacijos patikimumo analizė. Kiekybinis tyrimas atliekamas atsižvelgus į kokybinio tyrimo metu ekspertų išskirtas silpnąsias vietas. Pasirenkamos akcinių bendrovių viešai prieinamos metinės finansinės ataskaitos. Kiekybinio tyrimo eiga pateikiama 12 paveiksle.

12 pav. Kiekybinio tyrimo eiga

Finansinių ataskaitų laikotarpio ir skaičiaus nustatymas. Pirmiausiai nusistatoma, kiek metinių finansinių ataskaitų reikalinga analizei. Taikomas turinio analizės metodas ir analizuojamos 4 įmonių metinės finansinės ataskaitos. Vertinamos 2018-2020 metų finansinės ataskaitos, kadangi COVID-19 įtaka finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui vertinama 2020 metų finansines ataskaitas lyginant su ankstesniais laikotarpiais. Vadinasi, iš viso analizuojamos 3 kiekvienos įmonės metinės finansinės ataskaitos, iš viso 12 finansinių ataskaitų.

Finansinių ataskaitų rinkimas. Analizei pasirenkamos Lietuvos įmonės iš labiausiai nukentėjusių nuo pandemijos sektorių. Kadangi kokybinio tyrimo informantai pasirinkti iš Lietuvos, tai ir kiekybinis tyrimas atliekamas remiantis Lietuvoje veikiančių įmonių finansinėmis ataskaitomis. Toks sprendimas priimtas, nes nukentėjusios įmonės dėl vyriausybės priimtų skirtingų apribojimų sprendimų kitose valstybėse gali būti iš kitų sektorių. Kitose valstybėse skelbiamos karantino, veiklų apribojimų datos, laikotarpiai nesutampa su Lietuvoje skelbiama karantino, veiklų apribojimų datomis ir laikotarpiais. Taip pat, kitose valstybėse priimami sprendimai dėl paramų, subsidijų įmonėms gali nesutapti su Lietuvoje priimtais sprendimais. Dėl minėtų skirtumų, analizuojamos Lietuvoje veikiančių įmonių finansinės ataskaitos. Valstybinės darbo inspekcijos straipsnyje (2020) išskiriami labiausiai dėl karantino ir ekstremalios situacijos ribojimų nukentėję sektoriai Lietuvoje:

- apgyvendinimo ir maitinimo sektorius;
- didmeninės ir mažmeninės prekybos sektorius;
- apdirbamosios gamybos sektorius;
- meninės, proginės, poilsio organizavimo veiklos sektorius.

Finansinių ataskaitų informacijos patikimumo analizė. Kaip minėta teorinėje šio darbo dalyje, finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą galima įvertinti remiantis kokybinių charakteristikų, pajamų valdymo, vertės tikrumo, audito rezultatų, vidinės kontrolės kokybės lygio bei klaidų tikimybės įvertinimo metodais. Kaip minėta teorinėje dalyje, kokybinių charakteristikų įvertinimo metodas, pajamų valdymo įvertinimo metodas ir vertės tikrumo įvertinimo metodas mokslininkų įvardijami kaip pagrindiniai metodai, o kiti – tik papildantys, todėl šio darbo analizės pasirinkimas apsiribojo pagrindiniais metodais. Kadangi šiame darbe analizuojamas tik kelių įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas, pasirenkamas kokybinių charakteristikų įvertinimo metodas, nes pajamų valdymo ir vertės tikrumo įvertinimo metodai reikalauja labai daug duomenų. Patikimumo charakteristikos įvertinimo metodologija, kuri pasirinkta šiame darbe, pavaizduota 8 lentelėje. Ją sudarė autoriai Beest’as, Braam’as, Boelens’as (2009), o Yurisandi’s ir Puspitasari’s (2015) taip pat naudojo vertindami finansinių ataskaitų kokybines charakteristikas. Naudojant šį metodą, kiekviena kokybinė charakteristika vertinama atskirai pagal klausimus. Kaip matyti iš 8 lentelės, patikimumo charakteristika vertinama pagal 5 klausimus. Beest’o, Braam’o, Boelens’o (2009) teigimu, metodika padeda įvertinti tokius finansinių ataskaitų patikimumo charakteristikos požymius kaip patvirtinamumas, neutralumas, klaidų išvengimas, išbaigtumas. Minėtų autorių teigimu, prielaidų, apskaičiavimų ir apskaitos metodų pasirinkimo

pagrindimas patvirtina pateikiamą informaciją. Teigiamų ir neigiamų įvykių atskleidimas parodo, ar informacija yra neutrali. Auditoriaus nuomonė įvertina patvirtinamumą, neutralumą, klaidų išvengimą, išbaigtumą. Informacija apie įmonės valdymą įvertina išbaigtumą, patvirtinamumą, klaidų išvengimą. Analizuojant finansines ataskaitas, pagal atsakymus skiriami balai nuo 1 iki 5. Tada skaičiuojamas vidurkis. Kuo aukštesnis rezultatas, tuo aukštesnis finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas.

8 lentelė. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos nustatymo metodologija (Beest, Braam, Boelens, 2009)

Klausimai finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui nustatyti	Finansinių ataskaitų analizės metu skiriamų balų skaičius
Kokiu mastu pateikiami tinkami argumentai pagrįsti prielaidas ir apskaičiavimus metinėje ataskaitoje?	1 = įvertinimai tik aprašomi 2 = pateikiamas bendras paaiškinimas 3 = įvertinimai konkrečiai paaiškinti 4 = pateikiami konkretūs paaiškinimai, paaiškintos formulės ir t.t. 5 = pateikiami suprantami argumentai
Kaip įmonė pagrindžia apskaitos principų pasirinkimą?	1 = principų pasikeitimai nepaaiškinti 2 = minimalus paaiškinimas 3 = paaiškinta kodėl keičiami principai 4 = paaiškinta kodėl keičiami principai ir paaiškintos pasekmės 5 = nėra principų pakeitimų arba yra suprantamas paaiškinimas
Kaip įmonė pabrėžia metinių rezultatų diskusijoje teigiamus ir neigiamus įvykius?	1 = neigiami įvykiai paminėti tik išnašose 2 = pabrėžiami teigiami įvykiai 3 = pabrėžiami teigiami įvykiai, bet neigiami įvykiai paminėti; neįvyko neigiamų įvykių 4 = subalansuotai pateikti teigiami ir neigiami įvykiai 5 = paaiškintas teigiamų ar neigiamų įvykių poveikis
Kokio tipo auditoriaus nuomonė pateikiama ataskaitoje?	1 = neigiama nuomonė 2 = nėra nuomonės 3 = sąlyginė nuomonė 4 = besąlyginė nuomonė: finansiniai duomenys 5 = besąlyginė nuomonė: finansiniai duomenys ir vidaus kontrolė
Kaip įmonė suteikia informaciją apie įmonės valdymą?	1 = nėra jokio įmonės valdymo aprašymo 2 = informacija apie įmonės valdymą apribota, nepateikta atskirame poskyryje 3 = pateiktas atskiras poskyris 4 = papildomas dėmesys skirtas informacijai apie įmonės valdymą 5 = suprantamas įmonės valdymo aprašymas

Naudojantis kokybinių charakteristikų įvertinimo metodu, COVID-19 pandemijos poveikis patikimumo charakteristikai gali būti įvertinamas laiko atžvilgiu, kai patikimumas nustatomas prieš pandemiją ir pandemijos metu. Yurisandi's ir Puspitasari's (2015) vertino kokybių charakteristikų pokytį prieš ir po IFRS įvedimo. Minėtų autorių tyrime kokybinių charakteristikų pasikeitimo reikšmingumo lygmuo nustatomas atliekant vidurkių palyginimo testą naudojant porinės imties testą. Šiame tyrime, jeigu nustatomas patikimumo charakteristikos pokytis analizuojamu laikotarpiu, reikšmingumo lygmuo nustatomas remiantis minėtais autoriais.

Tyrimo apibendrinimas. Atlikus tyrimą, rezultatai analizuojami, pateikiamos išvados bei rekomendacijos.

4. COVID-19 pandemijos poveikio finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui empirinis tyrimas

Šiame skyriuje įgyvendinamas 4 darbo uždavinys. Remiantis metodologija, tiriamas COVID-19 pandemijos poveikis įmonių finansinių ataskaitų informacijos patikimumui. Atliekami kokybinis ir kiekybinis tyrimai. Pirmiausiai, remiantis ankstesniame skyriuje pateikta metodologija, atliekamas interviu. Tada, remiantis interviu metu išskirtomis silpnosiomis vietomis, atliekama finansinių ataskaitų turinio analizė.

4.1. Galimos COVID-19 pandemijos įtakos finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui, lemiančių veiksnių ir probleminių sričių kokybinis tyrimas – interviu

Pirmiausiai atliekamas kokybinis tyrimas – interviu. Interviu organizuoti 2021 metų kovo 12-31 dienomis. Prašymai dalyvauti tyrime buvo siunčiami elektroniniu paštu. Iš viso išsiųsti 207 laišakai. Laiškai išsiųsti į apskaitos ir audito įmones, taip pat buvo kreipiamasi į įvairias investuotojų bendruomenes. Auditoriams laišakai išsiųsti remiantis Lietuvos auditorių rūmų pateiktu auditorių sąrašu ir jame pateiktais auditorių kontaktais. 10 žmonių sutiko dalyvauti tyrime. Iš kokių metodinėje dalyje nurodytų grupių apklausti informantai, kokia forma kiekvienas iš jų pateikė savo atsakymus bei koks priskirtas kodas kiekvienam informantui tolimesnėje analizėje, matyti 9 lentelėje.

9 lentelė. Ekspertai, dalyvavę tyrime

Ekspertas	Atsakymų pateikimo forma	Analizėje naudojamas ekspertui priskirtas kodas
Vidaus auditorė, turinti patirties ir išorės audite.	Atsakymai pateikti raštu.	A1
Finansinių ataskaitų rengėja – vyr. buhalterė.	Atsakymai pateikti žodžiu, pokalbis įrašytas.	B1
Išorės auditorė. Audito įmonės vadovė.	Atsakymai pateikti žodžiu, pokalbis įrašytas.	A2
Finansinių ataskaitų vartotojas – investuotojas.	Atsakymai pateikti žodžiu, pokalbis įrašytas.	I1
Finansinių ataskaitų vartotojas – investuotojas.	Atsakymai pateikti žodžiu, pokalbis įrašytas.	I2
Išorės auditorius. Audito, apskaitos, mokesčių, verslo konsultavimo paslaugų įmonės vadovas.	Atsakymai pateikti raštu.	A3
Finansinių ataskaitų vartotojas – investuotojas.	Atsakymai pateikti žodžiu, pokalbis įrašytas.	I3
Išorės auditorė. Audito įmonės vadovė.	Atsakymai pateikti raštu.	A4
Finansinių ataskaitų rengėja – vyr. buhalterė.	Atsakymai pateikti raštu.	B2
Išorės auditorius. Audito, apskaitos, verslo konsultavimo įmonės vadovas.	Atsakymai pateikti žodžiu, pokalbis įrašytas.	A5

Kaip matyti iš 9 lentelės, ne visi ekspertai sutiko, kad pokalbis būtų įrašytas. 4 informantai atsakė į klausimus raštu, 6 atsakė žodžiu ir interviu buvo įrašyti. Apklausti 2 finansinių ataskaitų rengėjai, 3 finansinių ataskaitų vartotojai bei 5 auditoriai. Transkribuoti interviu pateikiami 2 priede. Pirmiausiai atlikti bandomieji interviu su vidaus auditore, išorės auditore, finansinių ataskaitų rengėja bei finansinių ataskaitų vartotoju – investuotoju. Bandomieji interviu pateikiami 2 priede, tai yra 1-4 interviu. Remiantis interviu metu ekspertų pasakytomis pastabomis, taip pat remiantis ekspertų atsakymais, klausimai pakoreguoti. Tada atlikta daugiau interviu su pakoreguotais klausimais. 2

priede 5-10 pateikiami interviu atlikti su pakoreguotais klausimais. Kiekvienam informantui, prieš pradėdant interviu, buvo pristatytas tyrimo tikslas, garantuojamas konfidencialumas, prašoma atvirai pasidalinti savo nuomone ir praktiniais pavyzdžiais.

Kaip minėta metodologijoje, interviu metu siekiama išsiaiškinti ar COVID-19 gali turėti neigiamą ar teigiamą įtaką finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui ir kodėl. Taip pat ar įtaka yra vienoda skirtingiems ūkio sektoriams. Kiekvieno tyrime sudalyvavusio eksperto buvo paklausta, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą, taip pat, ar tai teigiamas, ar neigiamas poveikis. Kaip atsakytą į šį klausimą, matyti 10 lentelėje.

10 lentelė. Interviu metu ekspertų apibūdintas COVID-19 pandemijos poveikis įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui

Ekspertas	COVID-19 poveikis finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui	Pagrindžiantis teiginys
A1	Neigiamas poveikis	„Tokį poveikį įvardinčiau neigiamai“
B1	Teigiamas ir neigiamas poveikis	„Aš manau ir toks, ir toks, kaip prie bet kokios krizės ir bet kokio nuosmukio“
A2	Neigiamas poveikis	„Aš manau, kad, na, padidina [...] norą [...] pagerint ar pablogint tą vaizdą“
I1	Neigiamas poveikis	„Turbūt, aišku, poveikis yra neigiamas“
I2	Nėra poveikio	„Nepanašu, kad pandemija kažkokios įtakos būtų turėjus“
A3	Nėra poveikio	„Neturi pažeisti patikimumo. Tai – kiti dalykai“
I3	Neigiamas poveikis	„Manau, kad neigiamas“
A4	Neigiamas poveikis	„Informacija taps mažiau patikima“
B2	Teigiamas, neigiamas arba jokie poveikio	„Priklausys kokias paslaugas teikia, nuo pačios pandemijos trukmės ir bendros šalies ir konkrečios įmonės finansinės būklės“
A5	Teigiamas, neigiamas arba jokie poveikio	„Tai nuo įmonės, kaip sakyti, veiklos priklauso“

Kaip matyti iš 10 lentelės, du informantai teigia, kad nėra jokio poveikio, penki informantai teigia, kad COVID-19 poveikis įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui yra neigiamas, vienas informantas teigia, kad gali būti neigiamas arba teigiamas poveikis, o du informantai teigia, kad gali būti teigiamas, neigiamas arba jokie poveikio, priklausomai nuo įmonės veiklos. Remiantis lentele galima pastebėti, kad COVID-19 poveikio įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui problema yra aktuali.

Dauguma informantų įvardijo ir teigiamo ar neigiamo COVID-19 poveikio priežastis kalbant apie įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą. Kaip matyti iš 11 lentelės, dalis ekspertų teigia, kad prasidėjus COVID-19 pandemijai, atsirado veiklos tęstinumo grėsmė. Teigiama, kad finansinėse ataskaitose atskleidžiama informacija mažiau patikima, nes dėl pandemijos gali kilti įmonių bankrotai, taip pat dėl pandemijos labai sunku prognozuoti įmonių veiklą arba įmonės dėl pandemijos turi net pakeisti savo veiklą, kad galėtų toliau veikti. Kaip teigia ekspertas A1, „nuo šiol aiškinamajame rašte ir auditoriaus nuomonės formoje turi būti atsižvelgiama ir į pandemijos poveikį verslui“. Dar vienas aspektas, kurį išskiria ekspertai, tai apgaulės, klaidos ir pajamų valdymo grėsmės. Teigiama, kad COVID-19 pandemija gali sąlygoti klaidas finansinėse ataskaitose. Ankstesniuose

skyriuose išskirta, kad klaidos gali būti netyčinės ir tyčinės – apgaulės. Kaip matyti iš interviu, ekspertai teigia, kad gali atsirasti abiejų minėtų tipų klaidų finansinėse ataskaitose dėl COVID-19 pandemijos. Teigiama, kad įmonės gali imtis apgaulių norint atitikti sąlygas gauti paramas ar subsidijas verslui. Remiantis ekspertais galima teigti, kad įmonės gali imtis pajamų valdymo. Kaip teigta šio darbo teorinėje dalyje, imantis pajamų valdymo, galima pasiekti pelno tikslų, nepažeidžiant įstatymų. Toks veiksmas gali suklaidinti finansinių ataskaitų vartotojus. Taip pat interviu metu išskirta, kokiais atvejais COVID-19 poveikis įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui yra teigiamas. B1 informanto teigimu, tai priklauso nuo sektoriaus, ir, jeigu pandemijos metu įmonės veikla išaugo, tikėtina, kad tai padarė teigiamą poveikį jų finansinėse ataskaitose atskleidžiamos informacijos patikimumui.

11 lentelė. Ekspertų įvardytos teigiamo ar neigiamo COVID-19 poveikio priežastys įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui

Teigiamo arba neigiamo poveikio priežastis	Pagrindžiantis teiginys
Finansinės ataskaitos mažiau patikimos dėl grėsmės veiklos tęstinumui	„Pandemijos situacija rinkoje reikalauja papildomų paaiškinimų dėl reguliacinių valstybinių veiksčių ir veiklos tęstinumo tikrinimo, testuojant įmonės gebėjimą atsiskaityti ateityje, išskaičiuojant pirkėjų išiskolinimų ir skolų tiekėjams apyvartumo rodiklius“ (A1)
	„Vienoms įmonėms tai buvo neigiamas, labai stiprus, kitos įmonės labai turėjo stipriai persiorientuoti, kad galėtų vykdyti veiklą“ (B1)
	„Daug įmonių yra iškilęs veiklos tęstinumo klausimas, [...] jeigu tu turi abejonių dėl savo ateities, tai tu gerokai kitaip, nu, privalai apsiskaityti, jeigu tu jau manai, kad bankrutuosi labai greitai, nu ar esi ten nemokus“ (I1)
	„Situacija dėl COVID-19 pandemijos keičiasi labai greitai. Įmonių duomenys po pandemijos bus sunkiai palyginami. Įmonių veiklai prognozuoti jos nepakanka“ (A4)
	„Jeigu yra besikeičianti (situacija), na kaip pavyzdžiui COVID'ą turim, tai yra tam tikri sektoriai, kurie nukentėjo nuo to COVID'o, tai jeigu būtų tos finansinės ataskaitos audito metu rodytų, kad ta įmonė funkcionuos ir gyvuos dar vienerius metus, ar ne“ (A2)
Finansinės ataskaitos mažiau patikimos dėl apgaulių, klaidų, pajamų valdymo grėsmės	„Ten pavyzdžiui buvo, kad skelbia, kad suteiks ten tam tikrą paramą įmonėms, kurios patyrė ten tam tikro dydžio pajamų kritimą, tai aišku tai tokie sąlygų išskėlimas įmonėms padaro tam tikrą spaudimą, kad tos įmonės norės kitaip, na netiksliai atvaizduoti tą savo veiklą, kad jos atitiktų tas sąlygas“ (A2)
	„Kai yra tokia iniciatyva, kad tavo rodikliai turi atitikti tam tikrus reikalavimus, kad gautum valstybės paramą, nemokamas paskolas, minimalias palūkanas, subsidijas ir visą kitą, tai tų įmonių vadovai, buhalteriai turi kūrybos, žinių kaip gali netiksliai pavaizduoti savo finansines ataskaitas“ (I3)
	„Tai dėl darbo iš namų. Finansininkai ir darbuotojai gali būti ne tiek susikaupę [...] ir gali pridaryti kvailų klaidų“ (I2)
	„Jeigu buhalteris dirba, na, nuotoliniu būdu, tai jis gali padaryti daugiau klaidų ar ten neužbaigti darbų“ (A5)
Finansinės ataskaitos labiau patikimos dėl veiklos augimo	„O kitoms teigiamas, nes išaugo, žmonės užsidarė namuose, tai internetinė prekyba išaugo. Ypatingai pervežimai, maisto [...]. Tai aš manau, kad daug kurių įtakojo, paveikė teigiamai tos veiklos rezultatus, bet tik trumpalaikiai“ (B1)

Taip pat informantai įvardijo įmones, kurių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo nukentėti dėl COVID-19 pandemijos:

- prekybos įmonės (A2);
- viešbučiai (A5, A2);

- maitinimo paslaugas teikiančios įmonės (A5, A2);
- transporto paslaugas teikiančios įmonės (B2);
- kelionių agentūros (I1).

Galima teigti, kad įmonių, kurių veikla buvo apribota dėl pandemijos metu įvesto karantino, taip pat nukentėjo ir jų finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas. Informantų įvardytos įmonės, kurių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas pagerėjo dėl COVID-19 pandemijos:

- įmonės, kurios savo prekes pardavinėja internetu (B1);
- maisto parduotuvės (B1);
- pristatymo paslaugas teikiančios įmonės (B1).

Informantai pasidalino ir pavyzdžiais iš savo praktikos, kaip įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos. Informantai pasidalino tik neigiamo poveikio pavyzdžiais. Kai kurie informantai pavyzdžiais nepasidalino, nes su šiuo poveikiu praktikoje nesusidūrė arba, kaip jau minėta, nemano, kad toks poveikis egzistuoja.

A1 informantas pasidalino praktiniu pavyzdžiu, kai dėl COVID-19 pandemijos įmonės finansinės ataskaitos tapo nepatikimos. Minėto informanto teigimu, nepriklausomas auditorius išleido išvadą su teigiama nuomone. Buvo teigiama, kad įmonė tęs veiklą ir ateityje dirbs pelningai. Prasidėjus COVID-19 pandemijai, įvedus karantiną, informanto minėta įmonė bankrutavo. Šis praktinis pavyzdys įrodo, kad kai kuriais atvejais dėl COVID-19 pandemijos įmonių finansinės ataskaitos tapo nepatikimos dėl nurodyto tolimesnio veiklos tęstinumo.

B1 informanto teigimu, finansinėse ataskaitose atskleidžiama informacija tapo mažiau patikima dėl subsidijų vėlavimo. Teigiama, kad įmonė 2020 metais parodys labai dideles sąnaudas, o subsidijas gaus daug vėliau ir į apskaitą jos bus įtrauktos 2021 metais, o ne tada, kai buvo patirtos išlaidos.

Investuotojas I1 pasidalino savo nuomone apie vienos iš Lietuvoje veikiančių kelionių agentūrų finansinę ataskaitą. Jo teigimu, kelionių agentūra nebus pajėgi išleisti patikimų finansinių ataskaitų be išlygos. Taip yra dėl to, nes įmonė visada veikė su neigiamu nuosavu kapitalu, veikė iš klientų pinigų, avansų. O dėl pandemijos veikla yra sustojusi. Investuotojas spėja, kad nenorėdama išleisti ataskaitų su išlygomis, įmonė pasirinks vėlinti ataskaitų parengimą. Investuotojo teigimu, COVID-19 pandemija padarė daug dalykų ir finansines ataskaitas analizuoti daug sunkiau. Remiantis šiuo pavyzdžiu galima teigti, kad būtina labiau atkreipti dėmesį į vieną iš labiausiai nukentėjusių turizmo sektoriaus įmonių finansinėse ataskaitose atskleidžiamą informaciją.

Investuotojas I3 pasidalino, kad įmonėse rodoma apyvarta yra mažesnė, taip pat sąskaitos faktūros yra perkėlinėjamos. Teigiama, kad vienas iš dažniausių pasitaikančių pavyzdžių, dėl ko finansinės ataskaitos yra mažiau patikimos, tai apyvartos sumažinimas. Remiantis nagrinėta teorija galima teigti, kad tai yra vienas iš pajamų valdymo pavyzdžių.

Finansinių ataskaitų rengėja B2 taip pat pasidalino praktiniu pavyzdžiu. Jos teigimu, transporto paslaugas teikianti įmonė buvo paveikta pandemijos ir dėl to nukentėjo finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas. Teigiama, kad mažėja teikiamų paslaugų pardavimai, kinta paslaugų teikimo vieta, įmonė patiria daugiau išlaidų, o visa tai turi neigiamos įtakos finansinėms ataskaitoms ir jų patikimumui.

Tyrimė dalyvavę ekspertai pakomentavo finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikas, kurias labiausiai gali pažeisti COVID-19 pandemija. Dažniausiai įvardyta charakteristika yra klaidų nebuvimas (I3, A4, A5), taip pat po vieną kartą buvo įvardyti neutralumas (A4) ir išbaigtumas (A5).

Apibendrinant galimą COVID-19 pandemijos poveikį finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui, galima teigti, remiantis ekspertais, kad toks poveikis gali būti. Kai kurie ekspertai nemano, kad toks poveikis gali būti. Pastebima, kad labiausiai galimas yra neigiamas poveikis. Ekspertų išskirtos neigiamo poveikio priežastys yra veiklos tęstinumo grėsmė, klaidų apgaulių ar pajamų valdymo grėsmė. Ekspertų išskirta teigiamo poveikio priežastis yra veiklos augimas. Ekspertų teigimu, teigiamas ar neigiamas poveikis priklauso nuo sektoriaus, kuriame veikia įmonė. Ekspertų teigimu, neigiamą COVID-19 poveikį finansinių ataskaitų patikimumui gali turėti prekybos įmonės, viešbučiai, maitinimo paslaugas teikiančios įmonės, transporto paslaugas teikiančios įmonės, kelionių agentūros.

12 lentelė. Veiksniai, COVID-19 pandemijos sąlygomis lemiantys finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą

Veiksniai COVID-19 sąlygomis lemiantys finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą	Pagrindžiantys teiginiai
Išoriniai veiksniai	<p>„Inflacijos kol kas nėra. [...] Kažkurie iš tų krizinių veiksnių aišku gali būti. [...] Jeigu įmonės veikia nuotoliniu būdu, visa kita, tai neturėtų tas įtakoti kaip sakyti finansinių ataskaitų patikimumui“ (A5)</p> <p>„[...] situacijos neapibrėžtumas (partnerių bankrotai) ir valstybės politika (pažadai)“ (A4)</p> <p>„Tai aišku išorinė tai krizė daug verslų patyrė sunkumų ir nori gauti tas lėšas. Tai tiesiog įsivaizduokit, jeigu apyvarta krito 25%, o subsidija gauni tik kai krenta 30%, nu tai tu irgi labai ženkliai sunkumų patyrei, bet negali pretenduoti į subsidiją, tai tikrai skatinama Lietuvoje tokia išorinė krizė kažką pakoreguoti finansuose“ (I3)</p> <p>„Pavyzdžiui, COVID'ą turim, [...] stabilioj ekonomikos būsenoje tie išorės veiksniai galbūt mažesni, na ir ta vidinė sistema, kaip ji yra suorganizuota įmonėje, tai aišku, šiaip bet kuriuo, matyt, bet kuriuo ekonomikos ciklo metu tai ta vidinė sistema turi būti pakankamai gerai funkcionuojanti. [...] Yra atskirtos funkcijos, ir buhalterę laisvai pasiektų visa informacija, kad būtent ir sudaro tai, kad jūsų tie vidiniai veiksniai veiktų. O, bet na jeigu ten yra hiperinflacija ar ten besikeičiantis tos ekonomikos ciklas, tai kardinaliai, kad ten krizė ir taip toliau, tai net ir buvęs tas finansinių ataskaitų rinkinys jis neparodys, kaip neužtikrins to, kad įmonė veiks dar vienerius metus, tai ir išorės veiksniai tada turi labai daug įtakos tiesiog įmonės ekonominei veiklai, kaip įmonei sekasi susitvarkyti, kokiam jinaį sektoriuje veikia, ir kaip, žodžiu, įveikia tuos išskylančius iššūkius.“ (A2)</p>
Vidiniai veiksniai	<p>„Na šitie tai irgi neturės įtakos dabar kol kas [...] Ir audito atsakas į tas rizikas ir didina finansinių ataskaitų patikimumą. Tai šitais aspektais rizikas pasidengiam tai turėtų tos finansinės atskaitos būti teisingos ir patikimos“ (A5)</p> <p>„Iš paminėtų – įmonės taikoma apskaitos politika. Be to: vadovų verslo filosofija, sąžiningumas, [...]“ (A4)</p> <p>„[...] tai dėl darbo iš namų. Finansininkai ir darbuotojai gali būti ne tiek susikaupe, ten tarkim vaikai užstoja namie ir gali pridaryti kvailų klaidų, tai toks tiesiog variantas.“ (I2)</p> <p>„Pirmasis karantinas sužlugdė įmonę, o finansinės atskaitomybės patikimumas, aiškinamojo rašto atskleidimas, kuriame aiškiai nurodytas teigiamas tolimesnis veiklos tęstinumas, tapo klaidingas. Tokia situacija pamokė, kad nuo šiol aiškinamajame rašte ir auditoriaus nuomonės formoje turi būti atsižvelgiama ir į pandemijos poveikį verslui“ (A1)</p>

Taip pat, kaip minėta metodologijoje, interviu metu siekiama išsiaiškinti, kokie veiksniai COVID-19 pandemijos sąlygomis lemia, kad gali nukentėti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas. Interviu metu, remiantis antrame skyriuje nagrinėta teorija, pristatyti išorinių ir vidinių veiksnių, lemiančių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą, pavyzdžiai. Išvardyti tokie vidiniai veiksniai kaip išorės auditas, vidaus auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išvardyti išoriniai veiksniai tokie kaip infliacija, ekonominiai veiksniai, tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Kokius veiksnius įvardijo ekspertai interviu metu, matyti 12 lentelėje.

Kaip matyti iš 12 lentelės, ekspertai išskyrė tokius išorinius veiksnius kaip nestabili ekonomikos būseną, krizinė situacija, situacijos neapibrėžtumas, subsidijos, vyriausybės sprendimai. Teigiama, kad dėl nestabilios ekonomikos būsenos išoriniai veiksniai gali turėti daugiau įtakos, nei stabilioje ekonomikos būsenoje. Taip pat išskirti ir vidiniai veiksniai, tokie kaip auditas, apskaitos politika, vadovų verslo filosofija, sąžiningumas, įmonės darbo organizavimas. Vieno iš auditoriaus teigimu, COVID-19 pandemijos metu skiriama daugiau dėmesio veiklos tęstinumo prielaidai, nagrinėjama daugiau informacijos, todėl toks atsakas didina finansinių ataskaitų patikimumą. Tačiau kito auditoriaus teigimu, pandemijos metu įmonės bankrutuoja, nors parašyta teigiama audito išvada ir teigiamas tolimesnis veiklos tęstinumas.

Interviu metu buvo paprašyta įvardyti, kaip būtų galima sumažinti pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Investuotojas I3 pabrėžė, kad tai nėra labai paprastas klausimas. Jo teigimu, finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas nukentėjo dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės suteikiamų pagalbų priemonių. Norėdamos gauti tas pagalbų priemones, įmonės gali užsiimti apgaulėmis ar pajamų valdymu. Investuotojo teigimu, būtų galima skirti daugiau dėmesio pagalbų priemonių rengimui, kad būtų užkertamas kelias apgaulėms. Auditorės A4 teigimu, „sumažinti COVID-19 pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką FA patikimumui gali tik vadovų sąžiningumas ir neutralumas, kad informacija būtų atvaizduota tokia, kokia ji faktiškai yra, nesistengiant FA vaizdo nei pabloginti, nei pagerinti“. Remiantis šia eksperte, galima teigti, kad įmonės turėtų skirti kuo daugiau dėmesio finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui pandemijos metu. Taip teigia ir finansinių ataskaitų rengėja B2. Jos teigimu, kiekvienai įmonei COVID-19 poveikis bus skirtingas, todėl įmonė turi atsižvelgti į situaciją, įmonės tęstinumą. Auditoriaus A5 teigimu, įmonės turėtų vertinti, ar jos gali sudaryti finansines ataskaitas pagal veiklos tęstinumo principą. Remiantis ekspertų išsakytomis mintis, galima teigti, kad pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui galima sumažinti koreguojant Vyriausybės pagalbų priemonių sąlygas bei pačių įmonių iniciatyva.

Taip pat, kaip minėta metodologijoje, interviu metu siekiama išsiaiškinti kokios COVID-19 sąlygotos probleminės sritys atsiranda apskaitoje ir ataskaitų rengime, kurios gali turėti įtakos finansinių ataskaitų informacijos patikimumui. Kad tai išsiaiškinti, finansinių ataskaitų rengėjų klausama, koku būdu įmonėse stengiamasi užtikrinti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą bei kokių naujų priemonių įmonės imasi dėl COVID-19 pandemijos. Taip pat teiraujamosi, ar susiduriama su naujovėmis, neaiškumais ar sunkumais apskaitoje ir rengiant finansines ataskaitas.

Finansinių ataskaitų rengėjos B2 teigimu, „esant šių dienų situacijai įmonė labai kontroliuoja mokėjimus, greiti atsiskaitymai įmonei suteikia galimybę daugiau parduoti paslaugų, tampa konkurencingesnė. Įmonė, rengdama finansines ataskaitas, susiduria su tam tikrais iššūkiais, vertindama galimą COVID-19 finansinį poveikį“. Remiantis minėta informante, prasidėjus COVID-19 pandemijai, įmonė labiau kontroliuoja mokėjimus, atsargiai vertina COVID-19 poveikį, stengdamasi užtikrinti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą. Su kokiomis naujovėmis, neaiškumais ar sunkumais apskaitoje ir rengiant finansines ataskaitas finansinių ataskaitų rengėja B2 neatskleidė, nes, jos teigimu, „mūsų įmonė nesinaudoja COVID-19 suteikiamomis lengvatomis“. Remiantis šiuo atsakymu galima teigti, kad finansinių ataskaitų rengėjams įvairios mokesstinės lengvatos, subsidijos yra naujovės, su kuriomis susiduriama prasidėjus pandemijai. Tą galima pastebėti ir B1 informantės išsakytose pastabose apie prastovų finansavimą. Jos teigimu, įmonė kreipėsi dėl prastovų finansavimo. Įmonė patyrė išlaidas, kurios atsispindėjo 2020 metais, o subsidijos bus įtrauktos tik 2021 metais. Finansinių ataskaitų rengėjos nuomone, tokiu atveju finansinė ataskaita nebus patikimos. Galima teigti, kad subsidijos ir jų apskaita yra ir naujovė, ir iššūkis daliai finansinių ataskaitų rengėjų.

Kokie sunkumai, naujovės kyla Lietuvos įmonėms, finansinių ataskaitų rengėjams, galima matyti ir iš Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo tarnybos teikiamų rekomendacijų. Tarnyba pateikė „COVID-19 įtaka apskaitos duomenų vertinimui ir informacijos pateikimui finansinėse ataskaitose pagal verslo apskaitos standartus (VAS)“ rekomendacijas. Rekomendacijose teigiama, kad „rengdama finansines ataskaitas, įmonė turėtų atsižvelgti ir tinkamai įvertinti:

- poataskaitinius įvykius;
- veiklos tęstinumą;
- turto vertės sumažėjimą;
- tikrosios vertės nustatymo įtaką;
- sutarčių vykdymo galimybes ir galimus nuostolius;
- kitus apskaitinius vertinimus“.

Kaip matyti iš audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo vertinimo tarnybos internetiniame puslapyje esančios dažniausiai užduodamų klausimų skilties, įmonės, finansinių ataskaitų rengėjai, prasidėjus pandemijai, dažnai teiraujasi dėl įvairių naujovių. Vienas iš tokių klausimų yra gautų subsidijų registravimas už darbuotojų prastovas. Taip pat, dažniausiai užduodamų klausimų skiltis yra papildyta atsakymais ir į kitas įvairias subsidijas bei dotacijas. Pateikiamuose atsakymuose minėtos subsidijos ir dotacijos apskaitoje registruojamos remiantis 21-uoju verslo apskaitos standartu.

Finansinių ataskaitų vartotojų ir auditorių pasiteirauta, kuo remiantis jie sprendžia apie finansinių ataskaitų patikimumą ir ar atsirado nauji aspektai dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį sprendžiant apie finansinių ataskaitų patikimumą. Investuotojo I2 teigimu, remiantis įmonės istorija, galima spręsti apie finansinių ataskaitų patikimumą. Jo teigimu, mūsų rinkoje dažnai pasitaiko, kad pelnas įsisavinamas stambiųjų akcininkų per dukterines įmones, tačiau vengiama dalintis su smulkiaisiais akcininkais. Minėto investuotojo teigimu, žinant tokias istorijas, galima atsirinkti, kurių įmonių finansines ataskaitas galima laikyti nepatikimomis. Kalbant apie naujus aspektus, kurie atsirado dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį sprendžiant apie finansinių ataskaitų patikimumą, investuotojas I2 negalėjo įvardyti, Pabrėžė, kad įmonės turi skelbti COVID-19 pandemijos galimą įtaką finansiniams rezultatams, tačiau

tokio pranešimo teikimo nesiejo su patikimumu. Investuotojas I3 apie finansinių ataskaitų patikimumą sprendžia lyginant finansines ataskaitas su įmonių bankų sąskaitų išrašų duomenimis. Jo teigimu, „tai iš principo labai kokybiškai leidžia patikrinti, nes bankų sąskaitos, bankų išrašų labai nesuklastosi pajamų, išlaidų. Labai daug finansinių ataskaitų eilučių galima patikrinti, gautinos, mokėtinos sumos, pajamos, išlaidos ir kita“. Naujų aspektų, kurie atsirado dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos, investuotojas taip pat neįvardijo. Teigiama, kad minėtas metodas, tikrinant įmonių bankų sąskaitų išrašų duomenis su finansinėmis ataskaitomis, yra naudojamas ir prasidėjus COVID-19 pandemijai, neįtraukiant naujų aspektų.

Auditoriai A4 ir A5 pasidalino kitokiomis įžvalgomis ir komentarais, nei investuotojai. A4 auditorės teigimu, apie finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą sprendžiama atliekant standartines audito procedūras, skolų suderinimus ir turto inventorizaciją, skaičiuojant ekonominius rodiklius, analizuojant verslo aplinką, atliekant turto nuvertėjimo testus. Kalbant apie naujus aspektus, kurie atsirado dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos, A4 auditorė įvardijo veiklos tęstinumo tyrimą, apgaulės rizikas, įsitikinimą, ar vadovybė yra neutrali atskleisdama pandemijos įtaką. Auditorės teigimu, vadovybė gali nebūti neutrali dviem atvejais – rodant geresnes finansines ataskaitas, kai norima gauti kreditus, parodyti, kad įmonė nebankrutuoja. Kitu atveju įmonė finansines ataskaitas gali pabloginti, kad gautų įvairias paramas, subsidijas. Auditorius A5 taip pat įvardijo veiklos tęstinumo tyrimą, kaip vieną iš naujų aspektų. Jo teigimu, audito atsakas į naujas rizikas didina finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą.

Taip pat finansinių ataskaitų vartotojų ir auditorių pasiteirauta apie problemines sritis apskaitoje ir finansinių ataskaitų rengime, kurios gali turėti įtakos finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Investuotojas I3 įvardijo, kad įmonių finansinių ataskaitų „rodikliai turi atitikti tam tikrus reikalavimus, kad būtų galima gauti paramas, subsidijas, todėl specialiai koreguojamos finansinės ataskaitos“. Auditorė A4 įvardijo turto nuvertėjimą, veiklos tęstinumą ir pobalansinius įvykius. Auditorius A5 įvardijo finansinių ataskaitų rengėjų darbo organizavimą. Jo teigimu, dėl nuotolinio finansinių ataskaitų rengėjų darbo gali būti užfiksuoti ne visi ūkiniai įvykiai arba ne visi dokumentai įtraukti į apskaitą. Jo teigimu, finansinių ataskaitų rengėjai, dirbdami ne nuotoliniu būdu, sumažina minėtas rizikas.

Apibendrinant atliktą kokybinį tyrimą, galima išskirti tokias COVID-19 pandemijos sąlygotas problemines sritis finansinių ataskaitų patikimumui:

- veiklos tęstinumas. Pandemijos sąlygota krizė paveikia veiklos tęstinumą;
- lengvatos. Įvairios lengvatos skatina pabloginti finansines ataskaitas;
- naujovės apskaitoje. Dėl pandemijos daugeliui finansinių ataskaitų rengėjų iškyla įvairių klausimų, problemų rengiant finansines ataskaitas.

4.2. COVID-19 poveikio įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui kiekybinis tyrimas – finansinių ataskaitų turinio analizė

Tyrimas atliekamas 2021 metų balandžio ir gegužės mėnesiais. Tyrimo atlikimo laikotarpiu didžiosios dalies įmonių 2020 metų finansinės ataskaitos dar nebuvo viešai prieinamos. Todėl tyrimui pasirenkamos Nasdaq Baltijos biržos puslapyje prieinamos tų įmonių finansinės ataskaitos, kurių 2020 metų finansinės ataskaitos jau pateiktos. Įmonės pasirenkamos pagal metodologijoje išskirtus labiausiai dėl karantino ir ekstremalios situacijos ribojimų nukentėjusius sektorius Lietuvoje. 13 lentelėje matyti, iš kokių sektorių pasirinktos įmonės. Iš didmeninės ir mažmeninės prekybos

sektorius tyrimui pasirinkta įmonė – APB „Apranga“. Nasdaq Baltijos biržos puslapyje teigiama, kad įmonės veikla yra mažmeninė prekyba drabužiais. Iš apdirbamosios gamybos sektoriaus tyrimui pasirinkta įmonė yra AB „Utenos trikotažas“. Nasdaq Baltijos biržos puslapyje teigiama, kad įmonės veikla yra trikotažo ir tekstilės gaminių gamyba. Iš meninės, proginės, poilsio organizavimo veiklos sektoriaus tyrimui pasirinkta įmonė yra AB „Novaturas“. Nasdaq Baltijos biržos puslapyje teigiama, kad įmonė yra kelionių operatorius.

13 lentelė. Įmonės, kurių finansinės ataskaitos pasirinktos kiekybiniam tyrimui

Sektorius	Įmonė	Įmonės veikla
Didmeninės ir mažmeninės prekybos sektorius	APB „Apranga“	Mažmeninė prekyba drabužiais
Meninės, proginės ir poilsio organizavimo veiklos sektorius	AB „Novaturas“	Kelionių operatorius
Apdirbamosios gamybos sektorius	AB „Utenos trikotažas“	Trikotažo ir tekstilės gaminių gamyba

Pirmuoju klausimu, nagrinėjant finansines ataskaitas, įvertinama balais nuo 1 iki 5, koku mastu pateikiami tinkami argumentai pagrįsti prielaidas ir apskaičiavimus. Aukščiausias balas skiriamas, kai pateikiami suprantami argumentai.

AB „Utenos trikotažas“ pateikia atskirą skyrių svarbiems apskaitiniams vertinimams ir sprendimams visais analizuojamais laikotarpiais. Pavyzdžiui, pateikiamas pastatų apskaitinės vertės nustatymas. Teigiama, kad 2018 metais vadovybė identifiko pastato galimos vertės pasikeitimo požymių, todėl buvo atliktas nepriklausomų vertintojų vertinimas. Atskleisti vertinimo metodai, pagrindinės prielaidos ir apskaitymas. 2020 metais, dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos, vadovybės sprendimu, suformuoti vertės sumažėjimai atsargoms ir gautinoms sumoms. Audito išvadoje teigiama, kad prielaidos, susijusios su atsargų vertės sumažėjimu, buvo įvertintos. Taip pat ataskaitose pateikiami skaičiavimai su paaiškinimais. Toks atskleidimas išlaikomas 2018-2020 metų finansinėse ataskaitose, taip pat ataskaitose teigiama, kad 2018-2020 metais nebuvo priimta naujų reikšmingų vertinimų, todėl pagal skalę nuo 1 iki 5, skiriami 5 balai.

AB „Novaturas“ finansinėse ataskaitose taip pat pateikiami suprantami argumentai, nes pateikiami suprantami aiškinimai, pavyzdžiui, aiškinamos padarytos prielaidos dėl prognozuojamų pinigų srautų. 2020 metų audito išvadoje matyti, kad prielaidos dėl prognozuojamų pinigų srautų yra svarbiausios, vertinant gebėjimą tęsti veiklą, todėl šios prielaidos buvo vertinamos audito, tikrinami skaičiavimai. Vėlesnių metų planas grindžiamas prielaida, kad vakcina nuo COVID-19 bus plačiai prieinama. Prielaida dėl pastovaus metinio augimo suprantamai paaiškinama atsižvelgiant į esamą situaciją sektoriuje. Pateikiamos formulės, aiškinama, kaip apskaičiuojami finansinėse ataskaitose rodikliai. Toks atskleidimas išlaikomas 2018-2020 metais, todėl skiriami aukščiausi vertinimai – 5 balai.

ABP „Apranga“ 2018-2020 metų finansinėse ataskaitose taip pat pateikiami argumentai pagrįsti prielaidas, skaičiavimus. Jeigu pateikiama, kad tai yra vadovybės nuomonė, nuomonė pagrindžiama, pavyzdžiui, 2018 metų finansinėse ataskaitose teigiama, kad vadovybė mano, kad kredito rizika yra žema. Tai pagrindžiama pelningumu. 2018-2020 metų finansinėse ataskaitose pateikiamos formulės, aiškinimai. Finansinių ataskaitų vartotojas gali matyti, kas ir kaip buvo apskaičiuota, sumažinama

netyčinių klaidų tikimybė. Svarbioms apskaitinėms prielaidoms ir vertinimams skiriamas atskiras skyrius. 2020 metų finansinėse ataskaitose minėtas skyrius, pagrindžiant prielaidas, papildomas COVID-19 pandemijos įtaka.

Antruoju klausimu nuo 1 iki 5 balų įvertinama finansinėse ataskaitose esanti informacija apie apskaitos principų pagrindimą. AB „Novaturas“ 2018-2020 metų finansinėse ataskaitose nepateikia informacijos ar apskaitos principai buvo pakeisti. Palyginus 3 metų finansines ataskaitas ir jose nurodomus apskaitos principus, skirtumų tiriamuoju laikotarpiu nepastebėta, įmonė apskaitos principų nekeitė. Išskyrus, įmonė pradėjo taikyti naujus ar persvarstytus standartus ir interpretacijas. Įmonė atskleidžia, kad pakeitimai reikšmingos įtakos ataskaitoms neturėjo. Remiantis šia informacija, skiriamas aukščiausias įvertinimas – 5 balai. AB „Utenos trikotažas“ 2018-2020 metų finansinėse ataskaitose pabrėžiama, kad įmonės apskaitos principai nesikeitė, išskyrus naujus priimtus standartus ar jų pataisas. Visi pakeitimai išvardijami, atskleidžiama, ar pakeitimai turėjo reikšmingos įtakos, ar neturėjo. Jei reikšminga įtaka finansinėms ataskaitoms yra, pateikiami paaiškinimai. Pavyzdžiui, 2018 metų finansinėse ataskaitose atskleidžiama, kad 15 TFAS turėjo įtakos finansinėms ataskaitoms – 367 tūkstančiai eurų teigiamo rezultato. 2019 ir 2020 metų finansinėse ataskaitose išlaikomas toks pat standartų pokyčių atskleidimas, todėl pagal metodologijoje aprašytą patikimumo matavimą, skiriami 5 balai kiekvienais analizuojamais metais. ABP „Apranga“ 2018-2020 metų finansinėse ataskaitose matyti, kad įmonė nekeitė apskaitos principų, išskyrus pradėjo taikyti naujus ar persvarstytus standartus ir interpretacijas, atskleidžiama, ar yra įtaka finansinėms ataskaitoms. Todėl šiuo klausimu skiriami 5 balai.

Trečiuoju klausimu nuo 1 iki 5 balų vertinamas teigiamų ir neigiamų įvykių finansinėse ataskaitose atskleidimas. Daugiausiai dėmesio skiriama analizuojant kaip įmonė atskleidžia neigiamus įvykius, ar jie pabrėžiami subalansuotai su teigiamais įvykiais, ar jie neatskleidžiami tik išnašose, ar paaiškintas jų poveikis. Išnagrinėjus analizuojamų įmonių 2018-2020 metų finansines ataskaitas, galima matyti, kad jose yra atskleidžiami ir neigiami, ir teigiami įvykiai. Analizuojamos įmonės ne tik atskleidžia teigiamus įvykius, bet ir neigiamus, paaiškina jų poveikį. Pavyzdžiui, 2018 metų APB „Apranga“ finansinėse ataskaitose įvardijamas neigiamas įvykis – neįprastos oro sąlygos, kurios turėjo poveikį pelningumui. 2019 metų finansinėse ataskaitose paminimas poataskaitinis įvykis – COVID-19 pandemija, paaiškinama, kad poveikio 2019 metų finansinėms ataskaitoms nėra, kad tai nekoreguojantis įvykis. 2020 metų finansinėje ataskaitoje COVID-19 pandemijai, kaip neigiamam įvykiui, skiriamas atskiras skyrius, paaiškinama, kad dėl pandemijos sąlygotos situacijos sumažėjo pajamos ir pelnas. Pateikiama bendra informacija apie pandemijos poveikį bendrovės ir grupės veiklai, veiklos tęstinumą, ilgalaikio materialiojo turto vertės sumažėjimą, atsargų nurašymą. Įmonė gavo subsidijų dėl COVID-19 pandemijos, kurias naudojo darbo užmokesčio ir nuomos sąnaudų sumažinimui. AB „Novaturas“ 2018 metų finansinėse ataskaitose atskleidžia, kad dėl karštų orų sumažėjo kelionių paklausa ir tai turėjo neigiamą poveikį pardavimų pelningumui. Taip pat įvardijama, kad įmonės aviacijos paslaugų tiekėjas turėjo finansinių sunkumų, todėl reikėjo keisti tiekėją. Teigiama, kad tai turėjo neigiamą poveikį įmonei, nurodomi su keitimu susiję kaštai. 2019 metais paminima COVID-19 pandemija, skiriamas atskiras skyrius. Teigiama, kad tai neigiamai paveiks 2020 metų finansines ataskaitas, tačiau 2019 metų finansinių ataskaitų nepaveikė. Pabrėžiama, kad imamasi veiksmų, kurie užtikrins veiklos tęstinumą. Įmonė prailgino paskolų grąžinimo terminus, ėmėsi griežtų kaštų taupymo veiksmų, derasi su užsienio partneriais, naudojasi valstybės teikiama parama. 2020 metų finansinėse ataskaitose labiausiai pabrėžiamas neigiamas įvykis yra COVID-19 pandemija, kuri sąlygojo veiklos sustabdymą. Įmonė finansinėse ataskaitose

atskleidžia įtaką veiklos rezultatams ir kokiais būdais stengiasi užtikrinti veiklos tęstinumą. AB „Novaturas“ pasinaudojo lengvatomis dėl pandemijos poveikio. Įmonė gavo lengvatinių paskolų, kurias naudojo darbo užmokesčiui kompensuoti, taip pat atsiskaitymams su keliautojais. Gautos subsidijos išvardijamos finansinėse ataskaitose. AB „Utenos trikotažas“ 2018 ir 2020 metų finansinėse ataskaitose atskleidžia, kad dėl Ukrainos grivinos kurso svyravimo patyrė nuostolių. 2019 metais paminima COVID-19 pandemija kaip poataskaitinis įvykis. Atskleidžiamos rizikos veiklos tęstinumui. 2020 metų finansinėse ataskaitose atskleidžiama, kad dėl pandemijos krinta pardavimai, taip pat laikinai buvo uždarytos parduotuvės, nurodomas pardavimų praradimas. 2020 metų finansinėse ataskaitose atskleidžiama, kad buvo gauta subsidijų, sumažintos darbo užmokesčio sąnaudos.

Šio darbo autorės nuomone, vertinant neigiamų ir teigiamų įvykių atskleidimą, taip pat svarbu įvertinti ir rizikų atskleidimą. Stasytytės, Aleksienės (2015) teigimu, įmonė, valdydama rizikas, gali atpažinti, panaikinti arba sumažinti neigiamų įvykių pasekmes. Vadinasi, svarbu apžvelgti, ar įmonės atskleidžia rizikas, nes tai susiję su neigiamomis galimų įvykių pasekmėmis. Kokybinio tyrimo metu Ekspertės B1 teigimu, įmonės veiklos rizikingumo įvertinimas padeda kreditoriams, investuotojams nuspręsti dėl finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo. AB „Utenos trikotažas“ 2018-2019 metų finansinėse ataskaitose atskleidžia tokius rizikos veiksnius:

- bendra valstybės ekonomikos būklė;
- užsienio valiutų kurso svyravimas;
- valstybės įstatymų ir teisės norminių aktų keitimas;
- apskaitos ir mokesčių reglamentavimo pokyčiai.

2020 metais įmonė rizikų sąrašą papildė bendra ekonomine būkle pagrindinėse eksporto rinkose, nes šiose rinkose dėl COVID-19 pandemijos krito pardavimai. ABP „Apranga“ 2018-2020 metais įvardija tokias rizikas, kaip bendra šalių ekonominė situacija, konkurencijos rizika, oro sąlygos. Skiriamas atskiras skyrius finansinėms rizikoms. 2020 metų finansinėje ataskaitoje pabrėžiamas pandemijos poveikis šalių ekonominėms situacijoms. AB „Novaturas“ 2018-2020 metais įvardija tokias rizikas, kaip su pagrindiniais partneriais susijusi rizika, kredito rizika, palūkanų normos rizika, užsienio valiutos rizika, likvidumo valdymas, kapitalo valdymas. Apibendrinant galima teigti, kad įmonės paaiškina teigiamų ir neigiamų įvykių poveikį analizuojamais metais, atskleidžia rizikas, todėl skiriama po 5 balus kiekvienai įmonei kiekvienais analizuojamais metais.

Taip pat, tyrimo metu skiriama nuo 1 iki 5 balų, vertinant, kokia auditoriaus nuomonė pateikta finansinėse ataskaitose. APB „Apranga“ finansinių ataskaitų auditą tiriamuoju laikotarpiu atliko UAB „Ernst & Young Baltic“. AB „Novaturas“ finansinių ataskaitų auditą tiriamuoju laikotarpiu atliko UAB „Deloitte Lietuva“. AB „Utenos trikotažas“ finansinių ataskaitų auditą tiriamuoju laikotarpiu atliko UAB „Ernst & Young Baltic“. Kaip matyti iš finansinių ataskaitų, analizuojamų įmonių auditoriai priklauso didžiajam ketvertui. Kokybinio tyrimo metu auditorius A5 teigė, kad audito atsakas į naujas rizikas didina finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą. 2020 metų APB „Apranga“ finansinėse ataskaitose pateiktoje audito išvadoje teigiama, kad nagrinėjant pagrindinius audito dalykus, buvo aptartos ir apsvarstytos su COVID-19 pandemija susijusios aplinkybės, taip pat vadovybės vertinimai dėl COVID-19 įtakos būsimiems pinigų srautams. AB „Novaturas“ 2020 metų finansinėse ataskaitose esančioje auditoriaus išvadoje taip pat skiriama dėmesio COVID-19 pandemijai, teigiama, kad įvairūs su pandemija susiję apribojimai turėjo didelės įtakos įmonės veiklai ir likvidumui. Teigiama, kad buvo aptarta COVID-19 įtaka

įmonei ateityje, patikrinta ataskaitoje pateikiama informacija dėl veiklos tęstinumo, priemonės, kurių buvo imtasi rizikai sumažinti bei ateities planai. Audito išvadoje, parengtoje AB „Utenos trikotažas“ finansinėms ataskaitoms, apie COVID-19 pandemiją ir jos poveikį informacijos nepateikiama. Visose analizuojamose įmonėse nagrinėjamu laikotarpiu auditoriaus nuomonė nepasikeitė ir išliko besąlyginė. Todėl visoms įmonėms 2018, 2019 ir 2020 metais skiriami 5 balai.

Penktuoju klausimu skiriama nuo 1 iki 5 balų, vertinant finansinėje ataskaitoje pateikiamą informaciją apie įmonės valdymą. Kaip minėta teorinėje dalyje, jeigu įmonė tiksliai atskleidžia informaciją apie įmonės valdymą, tai lemia aukštesnį finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą. Visos analizuojamos įmonės pateikia atskirus poskyrius įmonės valdymui aprašyti. Taip pat, galima teigti, kad yra skiriamas papildomas dėmesys įmonės valdymo aprašymui, nes įmonės pateikia atskirus pranešimus apie valdymo kodekso laikymąsi. APB „Apranga“ 2018-2020 metais finansinėse ataskaitose pateikia suprantamą įmonės valdymo aprašymą, nes jame pateikiama informacija apie visuotinį akcininkų susirinkimą, įmonės valdybą, sprendimus, taip pat pateikiama informacija apie įmonės vadovus ir atsakomybes, audito komitetą ir jo posėdžius. Informacijos pateikimas apie įmonės valdymą minėtoje įmonėje nepasikeitė 2018-2020 metais, ji išliko suprantama, todėl skiriama po 5 balus kiekvienais metais. AB „Novaturas“ taip pat analizuojamais laikotarpiais išlaikė tokį patį suprantamą įmonės valdymo aprašymą. Įmonė nurodo valdymo organus, pateikia informaciją apie visuotinį akcininkų susirinkimą, apie stebėtojų tarybą, komitetus, valdybą, generalinį direktorių. Nurodomas Stebėtojų tarybos ir Audito komiteto svarstyti posėdžiai, svarstyti klausimai. 2020 metų finansinėje ataskaitoje nurodoma, kad įvyko valdymo struktūros pertvarka. Kaip matyti iš finansinių ataskaitų, įmonės valdymo aprašymas išliko suprantamas įvykus pertvarkai, nes įmonė nurodo įmonės organų veiklą prieš ir po pertvarkos. Todėl skiriama po 5 balus 2018, 2019 ir 2020 metais. AB „Utenos trikotažas“ finansinėse ataskaitose taip pat atskleidžiamas įmonės valdymas. Atskleidžiami grupės įmonės vadovai, valdymo organai. Aprašoma valdyba, audito komitetas, audito komiteto pareigos ir teisės, susirinkimų skaičius, valdybos nariai, pateikiamas pranešimas apie valdymo kodekso laikymąsi. Įmonės valdymo aprašymas išliko suprantamas 2018, 2019 ir 2020 metais, todėl minėtai įmonei taip pat skiriama po 5 balus kiekvienais metais.

14 lentelė. Įmonių finansinių ataskaitų patikimumo charakteristikos įvertinimas

-	AB „Novaturas“			APB „Apranga“			AB „Utenos trikotažas“		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
F1	5	5	5	5	5	5	5	5	5
F2	5	5	5	5	5	5	5	5	5
F3	5	5	5	5	5	5	5	5	5
F4	5	5	5	5	5	5	5	5	5
F5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Vidurkis	5	5	5	5	5	5	5	5	5

Kaip matyti iš 14 lentelės, įmonių finansinių ataskaitų patikimumo charakteristika, įvertinta kokybinių charakteristikų metodu, atitinka aukščiausius įvertinimus ir 2020 metais, prasidėjus COVID-19 pandemijai, patikimumo charakteristikos įvertinimas nepasikeitė. Kadangi pasikeitimo nėra, metodologijoje minėtas vidurkių palyginimo testas pokyčio reikšmingumui nustatyti neatliekamas. Tokį rezultatą galėjo nulemti pasirinktas kokybinių charakteristikų vertinimo metodas.

Kiti metodai, minėti teorinėje dalyje, taip pat platesnių imčių tyrimai, įtraukiant kitokio tipo, mažesnes, neaudituojamas įmones, gali parodyti ir kitokius rezultatus. Taip pat, tyrimui pasirinktos įmonės yra audituojamos išorės ir vidaus audito, tai galėjo nulemti aukščiausią finansinių ataskaitų patikimumo charakteristikos įvertinimo išlaikymą prasidėjus COVID-19 pandemijai. Taip teigė ir ekspertai interviu metu, jų teigimu, auditoriai, skirdami daugiau dėmesio veiklos tęstinumo prielaidai, padeda išlaikyti įmonių finansinių ataskaitų informacijos patikimumą. Interviu metu, dalis ekspertų teigė, kad COVID-19 pandemijos poveikio įmonių finansinių ataskaitų patikimumui gali ir nebūti, taip pat jis gali būti teigiamas arba neigiamas, priklausomai nuo įmonės. Interviu metu viena iš ekspertų išskirtų probleminių sričių finansinių ataskaitų patikimumui yra veiklos tęstinumas. Kaip parodė finansinių ataskaitų turinio analizė, analizuojamos įmonės skyrė daug dėmesio veiklos tęstinumo pagrindimui, taip pat atskleidė neigiamo įvykio – COVID-19 pandemijos įtaką veiklos rezultatams, taip pat įmonių finansinės ataskaitos buvo audituojamos, todėl tai galėjo padėti išlaikyti tokį patį finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo lygį prasidėjus COVID-19 pandemijai.

Palyginus ankstesnių mokslininkų tyrimus, galima pastebėti tyrimo rezultatų skirtumus nuo kitų mokslininkų atliktų tyrimų. Kaip matyti teorinėje šio darbo dalyje, mokslininkų tyrimuose teigiama, kad per finansines krizes įmonių finansinių ataskaitų patikimumo lygis sumažėja. Tačiau šio darbo kokybinis tyrimas parodė, kad finansinės krizės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą gali paveikti ir neigiamai, ir teigiamai, gali ir nebūti jokio poveikio, priklausomai nuo įmonės veiklos. Taip pat, Barman'as (2020) teigia, kad COVID-19 pandemijos metu, įmonės, nepaisant to ar gauna finansinę kompensaciją ar ne, jos renkasi finansinėse ataskaitose pajamas atskleisti kaip mažesnes nei yra iš tikrųjų. Tačiau šio darbo kokybinis tyrimas parodė, kad įmonės linkusios atskleisti mažesnes pajamas tik tada, kai gauna finansinę kompensaciją. Palyginant kiekybinio tyrimo rezultatus, pastebima, kad kokybinių charakteristikų vertinimas dažniausiai naudojamas įvertinat tarptautinių standartų priėmimo poveikį. Kythreotis (2014) tyrimas parodė nereikšmingą patikimumo charakteristikos padidėjimą, Yurisandi, Puspitasari (2015) tyrimas parodė patikimumo charakteristikos sumažėjimą perėjus prie tarptautinių standartų. Šio darbo tyrime kokybinių charakteristikų vertinimas naudojamas įvertinti kitą veiksni – COVID-19 pandemijos sąlygotos krizės poveikį. Kaip parodė gauti rezultatai, patikimumo lygis, vertinant kokybinių charakteristikų metodu, nepasikeitė.

Apibendrinant atliktą empirinį tyrimą, galima teigti, kad finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas yra svarbus ekonominių krizių laikotarpiais. Tą parodė atliktas kokybinis tyrimas – interviu, ekspertai teigė, kad poveikis gali būti neigiamas, teigiamas, arba gali ir nebūti jokio poveikio. Ekspertų teigimu, pandemijos metu finansinės ataskaitos gali būti mažiau patikimos dėl grėsmės veiklos tęstinumui, taip pat finansinės ataskaitų patikimumas gali nukentėti dėl klaidų ir apgaulių. Atliktas kiekybinis tyrimas parodė, kad analizuotų įmonių finansinių ataskaitų patikimumo charakteristika, įvertinta kiekybiškai remiantis kokybinių charakteristikų metodu, nepasikeitė, lyginant 2020 metų finansines ataskaitas su ankstesnių metų finansinėmis ataskaitomis. Todėl ateities tyrimams rekomenduojama išplėsti tyrimo imtį, į kiekybinį tyrimą įtraukiant daugiau ne tik didelių, bet ir mažesnių įmonių. Taip pat pasirinkti ir kitus patikimumo tyrimo metodus, palyginti skirtingų metodų rezultatus.

Išvados

1. Atlikta mokslinės literatūros analizė parodo, kad, nagrinėjant finansinių ataskaitų kokybę, yra labai svarbi patikimumo charakteristika, suteikianti naudos informacijos vartotojams. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas aktualus ir praktine, ir moksline prasme, nes informacija naudojama daugybės vartotojų, padeda priimti sprendimus, sumažina neaiškumus. Pastebima, kad nėra vieno bendro finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo apibrėžimo, taip pat nėra vieno bendro metodo jį įvertinti. Mokslinėje literatūroje pastebima finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo problema ekonominių krizių laikotarpiu. Krizės yra vienas iš aspektų, galinčių turėti įtakos finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui.

2. Išanalizavus mokslinėje literatūroje pateikiamą finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo sampratą, pastebima, kad dauguma mokslininkų remiasi Tarptautinės apskaitos standartų valdybos Konceptualiuosiuose pagrinduose pateikiama finansinės informacijos patikimumo samprata: išbaigtumas, neutralumas, klaidų išvengimas. Dalis autorių papildė kitais požymiais, tokiais kaip patvirtinamumas, aktualumas. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą lemiantys veiksniai labai skirtingi. Atlikta mokslinių straipsnių analizė lemiančius veiksnius leidžia išskirti į dvi grupes – išorinių ir vidinių. COVID-19 pandemiją ir jos sąlygotą krizę galima priskirti išorinių veiksmų grupės ekonominiams veiksniams, tačiau COVID-19 pandemija daro įtaką ir kitiems veiksniams. Taip pat, galima teigti, kad yra daug būdų įvertinti finansinių ataskaitų kokybę, ir, remiantis šiais metodais, galima įvertinti ir vieną iš kokybinių charakteristikų – patikimumą. Labiausiai finansinių ataskaitų patikimumui įvertinti tinkantis metodas yra kokybinių charakteristikų įvertinimo metodas, nes vertina kiekvieną charakteristiką atskirai, taip pat ir patikimumą. Taip pat tinkami metodai yra pajamų valdymo metodas bei vertės tikrumo metodas. Šie būdai yra pagrindiniai ir populiariausi empiriniuose tyrimuose. Naudojantis šiais metodais, galima įvertinti COVID-19 pandemijos poveikį finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Mokslinėje literatūroje yra sutinkamos dvi finansinių ataskaitų informacijos patikimumo empirinių tyrimų kryptys – finansinių ataskaitų informacijos patikimumo lygio vertinimas ir jį lemiančių veiksnių tyrimai.

3. Sudaryta metodologija įvertinti, kaip COVID-19 pandemija veikia Lietuvoje veikiančių įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą. Pirmiausiai atliekamas kokybinis tyrimas – interviu, kurio tikslas yra išsiaiškinti galimą COVID-19 pandemijos įtaką finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui, lemiančius veiksnius ir problemines sritis. Tyrimas atliktas apklausiant 10 ekspertų – finansinių ataskaitų rengėjus, vartotojus ir auditorius. Remiantis ekspertų išskirtomis silpnomis vietomis, atliktas kiekybinis tyrimas – finansinių ataskaitų turinio analizė. Tyrimas atliktas remiantis kokybinių charakteristikų vertinimo metodu, įvertinant vieną iš charakteristikų – patikimumą. COVID-19 pandemijos įtaka vertinama laiko atžvilgiu, lyginant 2020 metų finansines ataskaitas su ankstesniais metais. Ištirtos įmonės yra iš labiausiai pandemijos paveiktų sektorių.

4. Kokybinis tyrimas parodė, kad finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas yra aktuali tema COVID-19 pandemijos metu. Ekspertai skirtingai įvardijo pandemijos poveikį – jų teigimu, poveikis gali būti teigiamas, neigiamas, arba gali ir nebūti jokio poveikio. Ekspertų teigimu, pandemijos metu finansinės ataskaitos gali būti mažiau patikimos dėl grėsmės veiklos tęstinumui, taip pat finansinės ataskaitų patikimumas gali nukentėti dėl klaidų ir apgaulių. Kai kurie ekspertai teigė, kad gali būti ir teigiamas poveikis dėl veiklos augimo. Ekspertų teigimu, COVID-19 pandemija

gali paveikti tokius finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą lemiančius veiksnius, kaip nestabili ekonomikos būseną, krizinę situaciją, situacijos neapibrėžtumą, subsidijas, vyriausybės sprendimai, auditas, apskaitos politika, vadovų verslo filosofija, sąžiningumas, įmonės darbo organizavimas. Išanalizavus interviu, išskirtos trys COVID-19 pandemijos sąlygotos probleminės sritys finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumui. Tai veiklos tęstinumas, nes pandemijos sąlygota krizė paveikia įmonių veiklos tęstinumą. Taip pat lengvatos, subsidijos, kurios skatina pabloginti finansinių ataskaitų vaizdą. Taip pat kokybinis tyrimas parodė, kad dėl pandemijos daugeliui finansinių ataskaitų rengėjų iškylo įvairių klausimų, problemų rengiant finansines ataskaitas. Atliktas kiekybinis tyrimas parodė, kad analizuotų įmonių finansinių ataskaitų patikimumo charakteristika, įvertinta kiekybiškai remiantis kokybinių charakteristikų metodu, nepasikeitė, lyginant 2020 metų finansines ataskaitas su ankstesnių metų finansinėmis ataskaitomis. Pastebima, kad finansinėse ataskaitose skiriama daug dėmesio užtikrinimui dėl veiklos tęstinumo, taip pat atskleidžiamas COVID-19 pandemijos poveikis finansiniams rezultatams. **Rekomendacijos:** išplėsti tyrimą, padidinant tiriamų įmonių ir finansinių ataskaitų imtį, tirti ne tik didelių įmonių, bet ir mažesnių įmonių finansines ataskaitas. Taip pat, finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas gali būti įvertinamas ir kitais metodais, kurie gali parodyti skirtingus rezultatus, susijusius su COVID-19 pandemijos poveikiu. Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą ištiriant skirtingais metodais, būtų galima palyginti skirtingų metodų rezultatus.

Literatūros sąrašas

1. ACFE (2020). Report to the nations. Prieiga per internetą: <https://acfe-public.s3-us-west-2.amazonaws.com/2020-Report-to-the-Nations.pdf>
2. Adiputra, I. M. P., Utama, S., & Rossieta, H. (2018). Transparency of local government in Indonesia. *Asian Journal of Accounting Research*, 3(1), 123-138. doi: 10.1108/AJAR-07-2018-0019
3. Alrshah, A. M. (2015). An empirical analysis of audited financial statements reliability: Mediating role of auditor quality. *International Journal of Finance and Accounting*, 4(3), 172-179. doi: 10.5923/j.ijfa.20150403.04
4. Alsalam, M. A. A., Amin, H. M. M. & Youssef, A. (2018). The role of corporate governance in achieving accounting information quality (field study in the mishraq sulfur state co.). *Studies and scientific researches. economics edition*, (27). doi: 10.29358/sceco.v0i0.399.
5. Amaraihu, A. H. (2018). Effect of Financial Information on Investors' Confidence of Listed Manufacturing Firms in Nigeria. *International Journal of Economics and Business Management*, 4(7), 22-29 [žiūrėta 2020-06-21]. Prieiga per internetą: <http://iiard.com/index.php/IJEBM/article/view/287>
6. Amiram, D., Bozanic, Z., & Rouen, E. (2015). Financial statement errors: evidence from the distributional properties of financial statement numbers. *Review of Accounting Studies*, 20(4), 1540-1593. doi: 10.1007/s11142-015-9333-z
7. Arthur, N., Tang, Q., & Lin, Z. (2015). Corporate accruals quality during the 2008-2010 Global Financial Crisis. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 25, 1-15. doi: 10.1016/j.intaccudtax.2015.10.004.
8. Bangsa, I. A. (2019). The Effect of Internal Control Systems, Accounting Systems on the Quality of Financial Statements Moderated by Organizational Commitments. *Accounting Analysis Journal*, 7(2), 127-134. doi: 10.15294/aaj.v7i2.20616
9. Barman, D. (2020). Account Management and Financial Recording During the Coronavirus Pandemic. *International Journal of Research in Engineering, Science and Management*, 3(10), 124-126. [žiūrėta 2020-12-30]. Prieiga per internetą: <https://www.journals.resaim.com/ijresm/article/view/349>
10. Beest, F. van, Braam, G.J.M., & Boelens, S. (2009). Quality of financial reporting: measuring qualitative characteristics. In *NICE Working Paper*, [žiūrėta 2020-12-21]. Prieiga per internetą: <https://repository.ubn.ru.nl/handle/2066/74896>
11. Beneish, M. D. (1999). The Detection of Earnings Manipulation. *Financial Analysts Journal*, 55(5), 24-36. doi: 10.2469/faj.v55.n5.2296.
12. Biddle, G. C., Hilary, G., & Verdi, R. S. (2009). How does financial reporting quality relate to investment efficiency? *Journal of Accounting & Economics*, 48(2-3), 112-131. doi: 10.1016/j.jacceco.2009.09.001
13. Cendrowski, H., Louis, P. M. & Petro, W. (2007). The handbook of fraud deterrence. John Wiley & Sons, New Jersey, p. 41.
14. Cohn, M. (2020). Financial reporting in the crisis. *Accounting Today*, 34(11), 12-12. [žiūrėta 2021-01-12]. Prieiga per internetą: <https://search.ebscohost-com.ezproxy.ktu.edu/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=146796485&site=ehost-live>

15. Eugenio, K. L., Parel, R. M. A., Reyes, K. M., Yu, K. B., & Cudia, C. (2019). How Does Value Relevance of Accounting Information React to Financial Crisis? *DLSU Business & Economics Review*, 28(2), 133-141 [žiūrėta 2020-11-30]. Prieiga per internetą: https://www.dlsu.edu.ph/wp-content/uploads/2019/03/10_EUGENIO-revised-021319.pdf
16. Evana, E. & Dewi, L. (2017). An Analysis of Factors Affecting Reliability of Financial Report. *Review of Integrative Business and Economics Research*, 6(2), 375-392 [žiūrėta 2020-12-01]. Prieiga per internetą: <http://repository.lppm.unila.ac.id/16367>
17. García-Benau A. Sierra-Garcia, L., & Zorio, A. (2013). Financial crisis impact on sustainability reporting. *Management Decision*, 51(7), 1528-1542. doi: 10.1108/MD-03-2013-0102.
18. Gholamreza, K., Farzad, H. & Navid, A. (2013). Accounting Disclosure Quality And Bankruptcy Prediction. *International Journal of Business and Social Research*, 2(4), 283-294. doi: 10.18533/ijbsr.v2i4.168.
19. Giriūnas, L. & Mackevičius, J. (2014). The expression of the elements of the internal control system graphical representation. *Buhalterinės Apskaitos Teorija Ir Praktika*, 15A, 62-72. doi: 10.15388/batp.2014.15A.5
20. Gorenc, M. (2019). Benford's Law As a Useful Tool to Determine Fraud in Financial Statements. *Management (Spletna Izd.)*, 14(1), 19-31. doi: 10.26493/1854-4231.14.19-31.
21. Guptor, M. ir Rudžionienė, K. (2018). Finansinių ataskaitų informacijos kokybės užtikrinimo beiėškant: Nuo bendrų principų iki neuroapskaitos. *Buhalterinės Apskaitos Teorija Ir Praktika*, (17-18), 29-42. doi: 10.15388/batp.v0i1.11951.
22. Gutiérrez, P. R., García, F. J. F., & Sánchez-Cañizares, S. (2013). Transparency in social disclosure in financial institutions through Spanish CSR reports in the context of crisis. *Universia Business Review*, (38), 84-107. doi: 10.13140/RG.2.1.3885.4568.
23. Yurisandi, T., & Puspitasari, E. (2015). Financial Reporting Quality-Before and After IFRS Adoption Using NiCE Qualitative Characteristics Measurement. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 211, 644-652. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.11.091
24. Jiménez, J. L., & Albalade, D. (2018). Transparency and local government corruption: what does lack of transparency hide? *European Journal of Government and Economics*, 7(2), 106-122. doi:10.17979/ejge.2018.7.2.4509
25. Katutytė, S. (2017). Finansinių ataskaitų kokybės vertinimo metodų pasirinkimas: teorinis aspektas. *Science & Studies of Accounting & Finance: Problems & Perspectives / Apskaitos Ir Finansų Mokslas Ir Studijos: Problemos Ir Perspektyvos*, 11(1), 24-32. doi: 10.15544/ssaf.2017.03.
26. Kythreotis, A. (2014). Measurement of financial reporting quality based on IFRS conceptual framework's fundamental qualitative characteristics. *European Journal of Accounting, Finance & Business*, 2(3), 4-29. [žiūrėta 2021-01-13]. Prieiga per internetą: <https://ideas.repec.org/a/scm/ejafbu/v2y2014i3p4-29.html>
27. Kythreotis, A. (2015). The Interrelation among Faithful Representation (Reliability), Corruption and IFRS Adoption: An Empirical Investigation. *International Journal of Business and Economic Sciences Applied Research*, 8(1), 25-50 [žiūrėta 2020-12-02]. Prieiga per internetą: <https://doaj.org/article/c5b38c56e485436dbf9b69f69773230b>

28. Kundelienė, K., & Leitonienė, Š. (2015). Business information transparency: causes and evaluation possibilities. *Procedia Social and Behavioral Sciences : 20th International Scientific Conference Economics and Management 2015 (ICEM-2015)*, 213, 340-344. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.11.548
29. Kurochkina I. P., & Bystrygina N. V. (2016). Innovative methods to evaluate the reliability of information consolidated financial statements. *Statistika i Ekonomika*, 6 (2), 309-313. doi: 10.21686/2500-3925-2014-6(2)-309-313.
30. Lakis, V. ir Miniotaitė, J. (2016). Finansinių ataskaitų peržiūra kaip informacijos apie įmonę patikimumo užtikrinimo priemonė. *Informacijos Mokslai*, 74(74). doi: 10.15388/Im.2016.74.9925
31. Lesi, H. (2020). The Influence of Information Technology Covid-19 Plague Against Financial Statements and Business Practices. *Ilomata International Journal of Tax and Accounting*, 1(3), 122-131 [žiūrėta 2020-12-01]. Prieiga per internetą: <https://www.ilomata.org/index.php/ijtc/article/view/117>
32. Lin, Z., Jiang, Y., Tang, Q. & He, X. (2014). Does high-quality financial reporting mitigate the negative impact of global financial crises on firm performance? Evidence from the United Kingdom. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 8(5), 19-46. doi: 10.14453/aabfj.v8i5.3
33. Luca, M. (2008). Regarding the users of financial statements and their information needs. *Studies and Scientific Researches. Economics Edition (University of Bacau)*, 13, 49-55. doi: 10.29358/sceco.v0i13.17.
34. Martínez-Ferrero, J. (2014). Consequences of financial reporting quality on corporate performance. Evidence at the international level. *Estudios De Economia*, 41(1), 49-88. doi: 10.4067/S0718-52862014000100002.
35. *Merriam-Webster žodynas*. (n.d.). [žiūrėta 2020-11-26]. Prieiga per internetą: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/reliability>
36. Morris, R. D., Pham, T. A. M. & Gray, S. J. (2011). The value relevance of transparency and corporate governance in Malaysia before and after the Asian financial crisis. *Abacus*, 47(2), 205-233. doi: 10.1111/j.1467-6281.2011.00339.x.
37. Neag, R. (2016). Conservative accounting practice - empirical evidence on the provisions presented in the financial statements of listed companies on bucharest stock exchange. *Curentul Juridic (Târgu Mureș)*, 67(4), 52-63. [žiūrėta 2020-12-25]. Prieiga per internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=478686>
38. Ng, J. & Rusticus, T. O. (2011). Banks' Survival during the Financial Crisis: The Role of Financial Reporting Transparency. *SSRN eLibrary* [žiūrėta 2020-06-13]. Prieiga per internetą: https://www.stern.nyu.edu/sites/default/files/assets/documents/con_031715.pdf
39. Nikmatuniayah, N., Marliyati, M. & Lilis, M. A. (2017). Effects of Accounting Information Quality, Accountability, and Transparency on Zakat Acceptance. *Mimbar (Bandung, Indonesia)*, 33(1), 62-73. doi: 10.29313/mimbar.v33i1.2029.
40. Nirwana, N. & Haliah, H. (2018). Determinant factor of the quality of financial statements and performance of the government by adding contextual factors. *Asian Journal of Accounting Research*, 3(1), 28-40. doi: 10.1108/AJAR-06-2018-0014
41. Oehler, A. & Wendt, S. (2017). Good Consumer Information: the Information Paradigm at its (Dead) End? *Journal of Consumer Policy*, 40(2), 179-191. doi: 10.1007/s10603-016-9337-5.

42. Oussii, A. A., & Taktak, N. B. (2018). The impact of internal audit function characteristics on internal control quality. *Managerial Auditing Journal*, 33(5), 450-469. doi: 10.1108/MAJ-06-2017-1579
43. Paliulienė, L. (2012). Turto įkainojimo savikaina ir tikraja verte koncepcijų teorinė bei praktinė analizė. *Science & Studies of Accounting & Finance: Problems & Perspectives*, 1(8), 180-186. doi: 10.15544/ssaf.2012.25
44. Pazarskis, M., Drogalas, G. & Baltzi, K. (2017). Detecting false financial statements: evidence from Greece in the period of economic crisis. *Investment Management & Financial Innovations*, 14(3), 102-112. doi: 10.21511/imfi.14(3).2017.10.
45. Pravdiuk N. & Plakhtii T. (2017). Development of the basic theoretical basis of accounting information quality. *Technology Audit and Production Reserves*, 3(4(35)), 4-9. doi: 10.15587/2312-8372.2017.100912.
46. Raziūnienė, D. ir Juškaitė, G. (2020). Apskaitos klaidų ir apgaulės nustatymas: atvejo analizė. *Buhalterinės Apskaitos Teorija Ir Praktika*, 21. doi: 10.15388/batp.2020.18
47. Repousis, S. (2016). Using Beneish model to detect corporate financial statement fraud in Greece. *Journal of Financial Crime*, 23(4), 1063-1073. doi: 10.1108/JFC-11-2014-0055
48. Robu, I.B., Istrate, C., Herghiligiu, I. V. (2019). *The Use of Audit Opinion in Estimating the Financial Reporting Transparency Level. Audit Financiar (Bucharest, Romania)*, 17(153), 79-92. doi: 10.20869/AUDITF/2019/153/79
49. Rudžionienė, K. & Guptor, M. (2019). Financial reporting quality in Lithuanian state-owned enterprises. *Science and Studies of Accounting and Finance: Problems and Perspectives*, 13(1), 38-46. doi: 10.15544/ssaf.2019.05.
50. Rupšienė, L. (2007). Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda : Klaipėdos universiteto leidykla. [žiūrėta 2021-03-17]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/323497804_Kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodologija
51. Safta, I. L., Achim, M., & Borlea, S. (2020). Manipulation of financial statements through the use of creative accounting. Case of romanian companies. *Studia Universitatis "Vasile Goldis" Arad. Seria Stiinte Economice*, 30(3), 90-107. doi: 10.2478/sues-2020-0019.
52. Stankevičiūtė, I. (2016). Savivaldybių apskaitos informacijos atskleidimo kokybės vertinimas. *Studies in Modern Society*, 2016, 7(1), 118-128 [žiūrėta 2020-11-28]. Prieiga per internetą: https://www.slk.lt/sites/default/files/studijos_siuolaikineje_visuomeneje_2016_0.pdf
53. Stasytytė, V., & Aleksienė, L. (2015). Operational Risk Assessment and Management in Small and Medium-sized Enterprises. *Verslas: Teorija Ir Praktika*, 16(2), 140-148. Doi: 10.3846/btp.2015.568
54. Susanto, A. (2015). What factors influence the quality of accounting information. *International Journal of Applied Business and Economic Research*, 13(6), 3995-4014 [žiūrėta 2020-06-18]. Prieiga per internetą: <https://feb.unpad.ac.id/dokumen/files/jurnal-internasional-IJABER-2016.pdf>
55. Tang, Q., Chen, H., & Lin, Z. (2012). How to Measure Country Level Financial Reporting Quality? *Journal of Financial Reporting & Accounting*. 14(2), 230-266. doi: 10.1108/JFRA-09-2014-0073.
56. Tidikis, R. (2003). Socialinių mokslų tyrimų metodologija. (p. 626). Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.

57. Tontiset, N. & Kaiwinit, S. (2018). The Factors Affecting Financial Reporting Reliability: An Empirical Research of Public Listed Companies in Thailand. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 14(6), 291-304. doi: 10.17265/1548-6583/2018.06.001.
58. Urtenkova, I.V. (2010). Reliability of the accounting (financial) reporting in the conditions of financial crisis. *Volga University bulletin. VN Tatishcheva*, (20), 255-259. [žiūrėta 2020-12-22]. Prieiga per internetą: <https://elibrary.ru/item.asp?id=17095940>
59. Valentin, R., & Isa, T. (2011). Financial Crisis' Effects on Financial Reporting. *Economic sciences serie*, 1141. [žiūrėta 2020-12-27]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/227466431_Financial_Crisis'_Effects_on_Financial_Reporting
60. Vygivska, I. M, Skrypnyk, M. I, & Hryhorevska, O.O (2017). Financial reporting reliability concept and impact factors in its determination. *Visnik Žitomir'skogo Deržavnogo Tehnologičnogo Unìversitetu. Ekonomični Nauki*, 1(79), 11-14. [žiūrėta 2020-12-22]. Prieiga per internetą: <https://doaj.org/article/b30f6b41f7454cee9dcb88ea9c39909b>
61. Weber, F. & Larsson-Olaison, U. (2017). Corporate social responsibility accounting for arising issues. *Journal of Communication Management*, 21(4), 370-383. doi: 10.1108/JCOM-02-2017-0028
62. Wilson, R. (2013). Service-Related Independence Impairments: An Examination of Non-Big 4 Firms' Financial Reporting Reliability Based on the New Reliability Framework. *Academy of Business Journal*, 1, 62-87. [žiūrėta 2020-12-22]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2698696
63. Wróblewski, D., Jarne, J. I., & Callao, S. (2014). The development of earnings management research. A review of literature from three different perspectives. *Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości*, 79, 135-177. [žiūrėta 2020-12-23]. Prieiga per internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=54686>
64. Xu, H., Horn Nord, J., Daryl Nord, G. & Lin, B. (2003). Key issues of accounting information quality management: Australian case studies. *Industrial Management & Data Systems*, 103(7), 461-470. doi: 10.1108/02635570310489160.
65. Žydžiūnaitė, V., & Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai : vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius: Vaga.

Informacijos šaltinių sąrašas

1. *32-asis verslo apskaitos standartas*. [žiūrėta 2020-12-23]. Prieiga per internetą: <http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Apskaita/VAS/Methodines-rekomendacijos/2016/32-VAS-MR1-redakcijasvetainei.pdf>
2. *AB „Novaturas“ finansinės ataskaitos*. [žiūrėta 2021-05-04]. Prieiga per internetą: <https://nasdaqbaltic.com/statistics/lt/instrument/LT0000131872/reports?date=2021-05-07>
3. *AB „Utenos trikotažas“ finansinės ataskaitos*. [žiūrėta 2021-05-06]. Prieiga per internetą: <https://nasdaqbaltic.com/statistics/lt/instrument/LT0000109324/reports?date=2021-05-07>
4. *Aiškinamasis ryšių su visuomene terminų žodynas* (2018). Vilnius: Lietuvos komunikacijos asociacija.
5. *APB „Apranga“ finansinės ataskaitos*. [žiūrėta 2021-04-30]. Prieiga per internetą: <https://nasdaqbaltic.com/statistics/lt/instrument/LT0000102337/reports?date=2021-05-07>
6. *Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba. COVID-19 pandemijos įtaka apskaitos duomenų vertinimui ir informacijos pateikimui finansinėse ataskaitose pagal verslo apskaitos standartus*. [žiūrėta 2021-04-15]. Prieiga per internetą: <http://www.avnt.lt/assets/Veiklos-sritys/Apskaita/VAS/COVID/finalFA-rengimas-20-04-03FM-kom.+AVNT-po-redaktorius-varus.pdf>
7. *Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnyba. Dažniausiai užduodami klausimai*. [žiūrėta 2021-04-15]. Prieiga per internetą: <https://avnt.lrv.lt/lt/duk>
8. *Lietuvos auditorių rūmai. Audito įmonių, auditorių ir auditoriaus padėjėjų sąrašai*. [žiūrėta 2021-03-06]. Prieiga per internetą: <https://lar.lt/www/new/page.php?55>
9. *Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito įstatymas*. 1999 m. birželio 15 d. Nr. VIII-1227 <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.83535/asr>
10. *Tarptautinės apskaitos standartų valdybos Konceptualieji pagrindai Finansinei atskaitomybei* (2018). Prieiga per internetą: <https://www.ifrs.org/-/media/project/conceptual-framework/fact-sheet-project-summary-and-feedback-statement/conceptual-framework-project-summary.pdf>
11. *Tarptautiniai vidaus audito profesinės praktikos standartai* (2017). Vidaus auditorių institutas. Prieiga per internetą: <https://na.theiia.org/translations/PublicDocuments/IPPF-Standards-2017-Lithuanian.pdf>
12. *Valstybinė darbo inspekcija. Keletui verslo sektorių karantinas smogė labiausiai*. [žiūrėta 2021-04-19]. Prieiga per internetą: https://www.vdi.lt/Forms/Tekstas1.aspx?Tekstai_ID=3094

Priedai

1 priedas. Interviu klausimai

1. Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas? (kokioms įmonėms pagal ūkio sektorių, dydį, pelningumą ar nuostolingumą ir pan.)
2. Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, kaip įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?
3. Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Jūsų nuomone, kurias patikimumo charakteristikas labiausiai galėtų pažeisti COVID-19 pandemija?
4. Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Kokie veiksniai ar priežastys COVID-19 pandemijos sąlygomis lemia, kad gali nukentėti finansinių ataskaitų informacijos patikimumas? Kaip būtų galima sumažinti COVID-19 pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką FA patikimumui?
5. Finansinių ataskaitų rengėjams. Kokiu būdu / kokiomis priemonėmis, procedūromis ar veiksmais jūsų įmonėje stengiamasi užtikrinti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Kokių naujų FA patikimumo užtikrinimo priemonių turėjo imtis įmonė dėl COVID-19 pandemijos?
6. Finansinių ataskaitų rengėjams. Su kokiomis COVID-19 pandemijos sąlygotomis naujovėmis, neaiškumais ar sunkumais susiduriate įmonės apskaitoje ir ruošiant finansines ataskaitas? O kitų įmonių apskaitos specialistai?
7. Finansinių ataskaitų vartotojams ir auditoriams. Kuo remiantis jūs sprendžiate apie įmonių finansinių ataskaitų patikimumą? Ar dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos atsirado nauji aspektai, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį sprendžiant apie finansinių ataskaitų patikimumą? Kokie tai aspektai?
8. Finansinių ataskaitų vartotojams ir auditoriams. Kokios COVID-19 sąlygotos probleminės sritys/silpnosios vietos atsiranda apskaitoje ir finansinių ataskaitų rengime, kurios gali turėti įtakos informacijos patikimumui?

2 priedas. Interviu transkriptai

1. *Kovo 12 d. Interviu su įmonės vidaus audito departamento atstove, turinčia patirties ir išorės audite.*

Jūsų nuomone, kiek įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas yra svarbus? Kodėl?

Finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas yra svarbus visada. Informacija, pateikiama atskaitose, parodo įmonės finansinę būklę, veiklos tęstinumo galimybes, finansinių ataskaitų atskleidimą. Suteikiama informacija yra svarbi vadovybei, akcininkams, valstybinėms institucijoms ir darbuotojams, kuomet atitinkamai koreguojama įmonės veiklos strategija, plėtros galimybės, numatomas veiklos tęstinumas, mokestinių įsipareigojimų dydžiai ir suteikiamos premijos, paskirstomi dividendai pagal finansinius pasiekimus per ataskaitinį laikotarpį.

Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Gal galėtumėte minėtas charakteristikas sureitinguoti nuo labiausiai svarbios iki mažiausiai svarbios?

Klaidų nebuvimas ir patvirtinimas. Jei tai turima omenyje jų patvirtinimą, be kurio finansinės ataskaitos nėra galiojančios. Išbaigtumas ir neutralumas, jei tai yra tarsi nepriklausomumas, t. y. nepriklausomas finansinės atskaitomybės sudarymas be manipuliacinių veiksmų finansinių rezultatų iškreipimams. Turinio viršenybė prieš formą. Aktualumo nepriskirčiau į charakteristikų reitingavimą, nes finansinėje atskaitomybėje atskleidžiama informacija yra svarbi ir vidiniams, ir išoriniams vartotojams bei valstybinėms tarp jų ir mokestinėms institucijoms.

Gal išskirtumėte dar daugiau charakteristikų, kuriomis turėtų pasižymėti patikima informacija finansinėse atskaitose?

Nepriklausomo auditoriaus išvada tai vienas iš patikimiausių finansinės atskaitomybės kriterijų, kuomet rizika grįsto audito požiūriu patikrintoms atskaitoms pareiškiamas nepriklausomo auditoriaus nuomonė. Išvadoje pažymimos galimai reikšmingai iškreiptos finansinės atskaitomybės sritys. Vidaus audito komitetas – taip pat vienas iš patikimumo kriterijų. Šia charakteristika remtis galima, tačiau tai neprilygsta nepriklausomo auditoriaus nuomonės pareiškimui. Atsakingas vidaus audito komitetas įmonės veikloje kuria pridėtinę vertę, testuojant vidaus kontrolės procesus ir identifikuojant rizikas, kurios pristatomos vadovybei, sukuriamas grėsmių sumažinimo planas ir atliekama tolimesnė rizikų suvaldymo plano stebėseną. Tačiau žvelgiant į vidaus audito komiteto atliekamą darbą su didesniu skepticizmo požiūriu galimi vadovybės ir komiteto bendradarbiavimai bei sukčiavimai.

Kaip vertinate įmonės finansines ataskaitas patikimumo atžvilgiu? Gal žinote ir galite pasidalinti praktiniais atvejais, kai kilo problemų dėl finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo?

Tiek išoriniame, tiek vidiniame audituose finansines ataskaitas galima laikyti patikimas tik tuomet, kada testuojamos reikšmingos finansinės atskaitomybės sritys sutampa su pateikiamais pirminiais dokumentais, detaliais duomenų sąrašais, sutartimis ir pan. Patikimumas, tikrinant skirtingas sritis, vertinamas skirtingai, bet, visais atvejais, apskaitos įrašų, finansinių ataskaitų likučių sumos turi būti

pagrįstos. Praktikoje yra tekę susidurti su finansinių ataskaitų tikrinimu, kuomet tam tikriems likučiams ir atskleidimams nesuteikiami reikalingi dokumentai, ar kiti pagrįsti paskaičiavimai. Tokiais atvejais finansinės sritys yra atskleidžiamos nepriklausomo auditoriaus išvadoje dėl informacijos nepakankamumo. Auditoriaus išvados tipas priklauso nuo įmonių pateikiamos informacijos finansinei atskaitomybei pagrįsti teisingumo, reikšmingų klaidų apskaitoje.

Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Jūsų nuomone – kas visgi yra svarbiausia, kokie veiksniai turi didžiausią įtaką?

Vidiniai – apskaitos sistema ir politika, nacionalinių arba tarptautinių apskaitos standartų pritaikymas, vidaus kontrolės procesai, darbuotojų kompetencija, įmonės dydis. Išoriniai – konkurencingumas, reguliaciniai valstybės veiksmai įmonės vykdomos veiklos sektoriuje, mokestinė aplinka.

Kokie veiksniai turi didžiausią įtaką jūsų įmonės atveju?

Atsakyti negaliu, nes audituojamų įmonės atvejų buvo nemažai ir kiekvienas įmonės atvejis – išskirtinis. Vidaus audito požiūriu, dabartinės kompanijos veiksniai siejami su minėtomis charakteristikomis.

Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas?

Pandemijos laikas vieniems verslams suteikia papildomus apribojimus, kitiems – tai plėtros metas, jei vykdoma veikla tokiomis situacijomis yra sėkminga ir ypač pelninga. Kalbant apie finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą, tokį poveikį įvardinčiau neigiamai, nes pandemijos situacija rinkoje reikalauja papildomų paaiškinimų dėl reguliacinių valstybinių veiksnių ir veiklos tęstinumo tikrinimo, testuojant įmonės gebėjimą atsiskaityti ateityje, išskaičiuojant pirkėjų įsiskolinimų ir skolų tiekėjams apyvartumo rodiklius. Svarbu, kad finansinėje atskaitomybėje pateikiami atskleidimai suteiktų papildomus paaiškinimus dėl reikšmingų nuokrypių veikloje per ataskaitinį laikotarpį ir būsimą veiklos vykdymą tais atvejais, kuomet šalyje gali būti paskelbiamas griežtas karantinas arba nepaprasta padėtis.

Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, ar ir kaip jūsų įmonės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?

Kuomet pandemijos pradžia prasidėjo tik Kinijoje, niekas nenumatė, jog po kelių mėnesių bus paveikti ir Lietuvos verslai. Prieš pirmąją karantino pradžią Lietuvoje, išleista nepriklausomo auditoriaus išvada, kurioje suteikiama teigiama nuomonė apie įmonės finansines atskaitomybes. Taip pat pabrėžiama, kad įmonės veiklos tęstinumas yra pagrįstas bei numatoma, kad įmonė ateityje dirbs pelningai. Tačiau po mėnesio, pirmasis karantinas sužlugdė įmonę, o finansinės atskaitomybės patikimumas, aiškinamojo rašto atskleidimas, kuriame aiškiai nurodytas teigiamas tolimesnis veiklos tęstinumas, tapo klaidingas. Tokia situacija pamokė, kad nuo šiol aiškinamajame rašte ir auditoriaus nuomonės formoje turi būti atsižvelgiama ir į pandemijos poveikį verslui.

Ačiū už atsakymus.

2. Kovo 15 d. Interviu su finansinių ataskaitų rengėja - UAB vyr. buhaltere.

Jūsų nuomone, kiek svarbus yra finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas? Kodėl?

Tai, finansinių ataskaitų patikimumas, manau, kad svarbus tiek akcininkams, jei jie nedalyvauja įmonės veikloje, tiek įmonėje, jeigu kreipiamasi į kreditavimo įmones, kitiems investuotojams, kurie nori investuoti į įmones akcijas, yra svarbus patikimumas. Įmonė atskleidžia rezultatus tuo vadinamu neutralumo principu, tuo neutralumo principu. Būtent neveda tuo tikslu, kad neveda finansinės atskaitomybės taip, kad gautų, kaip, pavyzdžiui, kreditą. Kad vedama apskaita būtų vedama neutralumo principu, kad neturėtų tikslų pagražinti finansinę atskaitomybę, kad realiai atspindėtų įmonės, kad kuo tiksliau atspindėtų įmonės veiklos rezultatus ir būtų galima įvertinti įmonės padėtį. Tiek savininkams, tiek investuotojams, tiek kredito kompanijoms.

Kiek šiam klausimui skiriama dėmesio jūsų įmonės atveju?

Mūsų įmonėje svarbiausia yra vesti apskaitą, kad teisingai atspindėti įmonės rezultatus, kadangi savininkas nedalyvauja tiesiogiai įmonės veikloje, tai turi būti jam kuo realiau suprantama įmonės padėtis. Taip pat, ir įmonė verčiasi nekilnojamu turtu, todėl tenka kreiptis į kredito įstaigas dėl kredito suteikimo. Taip pat yra labai svarbu pateikti finansinę atskaitomybę taip, kad ne tik, kad būtų patenkintas mūsų poreikis gauti kreditą, bet taip pat ir pateikti tą tikrą esamą padėtį, kad būtų suteiktas kreditas, kad ir kredito įmonė, apsidrausdama, mums suteiktų kreditą.

Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Gal galėtumėte minėtas charakteristikas sureitinguoti nuo labiausiai svarbios iki mažiausiai svarbios?

Manychiau, kad klaidų nebuvimas, klaidų. Kad, svarbiausia, jog nebūtų tyčinių klaidų, kurios gali labai stipriai įtakoti patikimumą. Taip pat turi būti neutralumo principas. Gal aš sakyčiau išbaigtumas, neutralumas viename, nu kaip viename lygmenyje turėtų eiti. Po klaidų nebuvimo jau neutralumas – nu, gal, vis dėl to, būtų išbaigtumas ir paskui neutralumas, nes bet kokių atveju, jeigu bus finansinėje atskaitomybėje klaidų ir nebus išbaigta, tai kad ir neutralumo principu vadovaujantis, mes nieko negalėsime suprasti iš šios finansinės atskaitomybės.

O papildomos charakteristikos – kiek jos yra svarbios?

Tai jau taip ir būtų viršenybė prieš svarbą, paskui patvirtinamumas, tai gal aktualumas ir patvirtinamumas. Nes gal patvirtinta ta atskaitomybė jau yra, patvirtinta jau.

Gal išskirtumėte dar daugiau charakteristikų, kuriomis turėtų pasižymėti patikima informacija finansinėse ataskaitose?

Aš iš tikro įvertinčiau dar, vieną dar priskirčiau tokią dar finansinės ataskaitos tai rizikingumas, įmonės veiklos rizikingumas turi būti įvertinta, nes jeigu įmonės finansinė ataskaita ir be klaidų, ir išbaigta, neutralumu principu vadovaujamosi, tačiau jos veikla yra labai rizikinga, tai bet kokiam

kreditoriui suteikiant kreditą ar investuotojui, susidomėjus šia įmone, labai reikėtų įvertinti veiklos rizikingumą. Kadangi, aš net tokį kaip savo pavyzdį pateiksiu, kuomet labai dideli kroviniai važiuoja į trečiąsias šalis be išankstinio apmokėjimo už prekes, kur didelė rizika tų pinigų neatgavimui. Aš kažkaip.. būtent reikėtų įvertinti veiklos rizikingumą, nagrinėjant finansines ataskaitas.

Gal žinote ir galite pasidalinti praktiniais atvejais, kai kilo problemų dėl finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo?

Na dabar man toks praktinis pavyzdys iš karto iškilo prieš akis. Kai vienoje įmonėje savininko įnešti pinigai apyvartinėms lėšoms. Ir buvo suforminta, kaip suteikta paskola savininko. Atrodė, iškėlė labai stipriai skolintą nuosavybę, ir ši įmonė netgi paprastu, paprastu kreditu buvo, nu, net negalėjo gauti mažos sumos kredito, kadangi jos labai skolinta nuosavybė buvo iškelta, tačiau savininkui padidinus įstatinį kapitalą ir už tą suteiktas, už tą įnašą apmokėjus už akcijas, susimažino skolintą nuosavybę ir padidėjo savininko nuosavybė, ir tokiai įmonei, padidinus nuosavybę, tapo ji įdomi ne vienai kredito įstaigai.

Tapo labiau patikima?

Taip, ji tapo labiau patikima, nes jos nuosavybė padidėjo, skolintojų nuosavybė labai stipriai sumažėjo. Tai čia toks atvejis.

Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Jūsų nuomone – kas visgi yra svarbiausia, kokie veiksniai turi didžiausią įtaką? Gal galėtumėte pasidalinti, kas labiausiai nulemia finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą jūsų įmonės atveju?

Taip, tai aš manyčiau, man vis dėl to atrodo, kad svarbūs tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai, bet vidiniai veiksniai gal labiau būtų sukontroliuojami. Vidiniai veiksniai, kurie tą patikimumą įtakoja. Nes įmonė gali ir sureguliuoti tą vidinį auditą, gali sureguliuoti apskaitos vedimą.

O išoriniai veiksniai sunkiau reguliuojami?

Išoriniai veiksniai yra sunkiau reguliuojami, nes jie yra mažiau nuspėjami, ir, manau, kad jiems sureguliuoti reikalingos didesnės finansinės lėšos, aišku, taip pat vidiniam auditui, vidiniams veiksniams yra... skiriant finansinių lėšų, daug geriau yra sureguliuoti. Gal suregulius tai, patirsime ilgalaikį poveikį, kurį galime turėti po vidinio sureguliojimo. O jau išoriniam sureguliojime labai daug įtakoja veiksnių, kaip minėjau, tai būtent finansinių išteklių reikalavimai, kurie taip pat nežinom, kur ką investavo ir ką galime rytoj sulaukti. Gali būti viskas prieš mūsų valią.

Jūsų įmonės atveju kurie veiksniai labiausiai nulemia finansinių ataskaitų patikimumą?

Mūsų atveju tai išoriniai veiksniai. Labiausiai nulemia išorės veiksniai, ekonominė padėtis, infliacija. Kadangi įmonė užsiima nekilnojamu turto, todėl bet koks nekilnojamo turto kritimas, pakilimas

įtakoja ir praktiškai, nu aš tai priskirčiau, kad išoriniai veiksniai. Nes vidiniai veiksniai tai buvo investuojama į tuos vidinius veiksnius, buvo atliekami vidaus auditai. Ir kaip minėjau taip pat ilgalaikius tuos... patikimumą labiau jį išlaikyti suregulius tuos vidinius veiksnius, o išorinius sunkiau sureguliuoti.

Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas?

Nu tai kaip ir bet koks išorinis veiksnys, aišku, paveikia tą finansinių ataskaitų atskleidžiamumą. Bet, kaip COVID-19, tai įmonės, kurių veikla yra įtraukta į nukentėjusiųjų sąrašus nuo COVID-19 tai gali kryptis dėl subsidijų, galėtų darbuotojas išleisti, jeigu neturi suteikti ar gali išleisti į prastovas. Prastovas, taip pat kurias procentaliai finansavo užimtumo tarnyba.

O COVID-19 poveikis teigiamas ar neigiamas? Ar ir toks ir toks?

Aš manau ir toks, ir toks, kaip prie bet kokios krizės ir bet kokio nuosmukio. Vienom įmonėm tai buvo neigiamas, labai stiprus, kitos įmonės labai turėjo stipriai persiorientuoti, kad galėtų vykdyti veiklą. Vidinius veiksnius savo peržiūrėti, pereiti gal į elektroninę prekybą. O kitoms teigiamas, nes išaugo, žmonės užsidarė namuose, tai internetinė prekyba išaugo. Ypatingai pervežimai, maisto tokios kaip „Maximos“, „Norfos“ pasidarė monopolininkai, nes tiktais pas juos visi ėjo. Nes kitur niekas niekur nėjo, į mažas parduotuves. Tai aš manau, kad daug kurių įtakojo, paveikė teigiamai tos veiklos rezultatus, bet tik trumpalaikiai.

Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, kaip jūsų įmonės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?

Nu, mūsų įmonės, kadangi veikla buvo su nekilnojamu turtu, tai per daug nenukentėjo. Įmonė savo turto yra išnuomojusi. Nuomininkai kažkaip su savo veiklomis susitvarkė taip, kad mokėjo laiku už nuomą, jie savo veiklos taip pat nepristabdė. Galbūt sustabdė minimaliai, galbūt persiorientavo į elektronines prekybas, todėl uždirbo pajamas, galėjo atsiskaityti su mumis, todėl mes per daug nepatyrėme. Vienintelis, tai negalėjo pradėti vystyti gal kažkurių projektų statybų, užsidarius statybinėms organizacijų veikloms, nu tiesiog dėl pačios pandemijos, dėl darbuotojų. Mūsų darbuotojai buvo išleisti į prastovas, aišku, buvo kryptasi dėl prastovų finansavimo. Ir gal čia būtų galima išvelgti tai, kad įmonės darbuotojai, kurie buvo išleisti į prastovas, įmonė papildomai patyrė išlaidas išmokėdama darbo užmokesčius, tačiau subsidijas gavo tik po dviejų-trijų mėnesių, jau buvo subsidijos. Tai tas yra, kad sudarydama finansines ataskaitas, atskaitomybę sudarydama gali būti neįskaičiavusi gautas subsidijas, neparodžiusi tuo laikotarpiu kad buvo patirtos išlaidos. Tai bus jau nelabai patikima suformuota ir finansinė ataskaita. Kadangi labai vėluoja pačios subsidijos, pačios nukentėjusios nuo COVID-19. Dėl to jina gali būti labai nepatikima, nes įmonė parodys labai dideles sąnaudas, bet už jas gali sulaukti subsidijos, kurios bus apskaitytos gal tuo laikotarpiu, kada sulauks, o ne kada pateikė išlaidas.

Ačiū už atsakymus.

3. Kovo 16 diena. Interviu su išorės auditore, audito įmonės vadove.

Jūsų nuomone, kiek įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas yra svarbus? Kodėl? Kiek šiam klausimui skiriama dėmesio, kai atliekate finansinių ataskaitų auditą?

Tai jis yra svarbus, kad tiek akcininkai, tiek tiekėjai, pirkėjai, kad jie, na, būtų informuoti, kokia yra įmonės finansinė padėtis. Tai kam yra aktualu tą informaciją sužinoti, kad... ir už tai yra svarbu, kad ji būtų išsami, pakankama, patikima. Tai auditas ir yra, kad visom procedūrom ir užtikrintų, kad pagal tam tikrą imtį yra atliekamos procedūros. Kad auditorius, na, galėtų pareikšti tą užtikrinimą, kad tos finansinės ataskaitos parodo pakankamai teisingai tą vaizdą.

Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Gal galėtumėte minėtas charakteristikas sureitinguoti nuo labiausiai svarbios iki mažiausiai svarbios?

Sakyčiau išbaigtumas, neutralumas ir klaidų nebuvimas, nes, na, čia aišku klausimas koku dydžio klaidų. Tai iki tam tikro lygio yra netoleruojamos. Tai priklauso nuo kokio jos dydžio. Tai ir audito metu būtent yra stengiamasi tas klaidas išgaudyti, bent jau pačias esmines, kad nebūtų tų tokių sisteminių klaidų. Tai va, bet jei ten kažkokia nedidelės vertės sąskaita yra negauta. Na, paskaičiavus pagal reikšmingumą, tarkim milijoninė kažkokia apyvarta, ir buhalterė negavo ten kokios komandiruotės informacijos, tai ar čia kaip klaida, ar kaip na toks išeina, kaip neišsamumas, jei taip žiūrėti euras į eurą. Bet į tą tarkim iki tūkstančio eurų, kažkokia komandiruotė, buhalterė negavo kokios informacijos ir neatvaizdavo finansinėse ataskaitose, tačiau ta tokia klaida jinai neiškraipys tų finansinių ataskaitų reikšmingai. Tai jeigu klaida nereikšminga, tai ji kaip ir gali būti, tokių mažų neatitikimų.

Gal išskirtumėte dar daugiau charakteristikų, kuriomis turėtų pasižymėti patikima informacija finansinėse ataskaitose?

Aš manau, kad šitos trys yra pakankamai. Dabar nesugalvoju kažkokių.

Gal žinote ir galite pasidalinti praktiniais atvejais, kai kilo problemų dėl finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo?

Tai iš praktikos yra, prieš nežinau kiek čia metų darytas, Lietuvos buhalterių ir auditorių asociacijos tyrimas. Dėl finansinių ataskaitų patikimumo. Tai na ir kiek ten klaidų, kur ten kas, kas tai ir buvo vertinta, kad Lietuvos tos pateikiamos finansinės ataskaitos, ten neprisimenu ten jau to procento, bet pakankamai ten didelis procentas, kur tokie jau reikšmingų iškraipymų yra finansinėse ataskaitose, kad ne tose eilutėse atvaizduoja taip toliau... <...>.

Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija

ir kiti veiksniai. Jūsų nuomone – kas visgi yra svarbiausia, kokie veiksniai turi didžiausią įtaką? Gal galėtumėte pasidalinti, kas labiausiai nulemia finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą jūsų audituojamose finansinėse ataskaitose?

Taip, tai jeigu.. Galbūt reikėtų žiūrėti tą ekonomikos kontekstą. Tai jeigu ekonomika yra tam kylančiame periode ir pakankamai stabili, tai tie išorės veiksniai nedarys tokios reikšminės įtakos. Tai bus tokia pastovi situacija, tačiau jeigu yra besikeičianti, na kaip pavyzdžiui COVID'ą turim, tai yra tam tikri sektoriai, kurie nukentėjo nuo to COVID'o, tai jeigu būtų tos finansinės ataskaitos audito metu rodytų, kad ta įmonė funkcionuos ir gyvuos dar vienerius metus, ar ne. Nes auditorius ir su audito išvada kaip ir duoda tam tikrą užtikrinimą, kad įmonė stabiliai veikia ir ji veiks dar bent vienerius metus. Tai toj stabilioj ekonomikos būsenoje tie išorės veiksniai galbūt mažesni, na ir ta vidinė sistema, kaip ji yra suorganizuota įmonėje, tai aišku, šiaip bet kuriuo, matyt, bet kuriuo ekonomikos ciklo metu tai ta vidinė sistema turi būti pakankamai gerai funkcionuojanti. Tai jeigu paprasčiau žiūrint, kad yra atskirtos funkcijos, ir buhalterę laisvai pasiektų visa informacija, kad būtų ir sudaro tai, kad jūsų tie vidiniai veiksniai veiktų. O, bet na jeigu ten yra hiperinfliacija ar ten besikeičiantis tos ekonomikos ciklas, tai kardinaliai, kad ten krizė ir taip toliau, tai net ir buvęs tas finansinių ataskaitų rinkinys jis neparodys, kaip neužtikrins to, kad įmonė veiks dar vienerius metus, tai ir išorės veiksniai tada turi labai daug įtakos tiesiog įmonės ekonominei veiklai, kaip įmonei sekasi susitvarkyti, kokiam jinau sektoriuje veikia, ir kaip, žodžiu, įveikia tuos išskylančius iššūkius.

Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas?

Tai ta prasme aš nemanau, kad pats COVID'as savaime turi kažkokių veiksmų tam patikimumui, čia nebent, kad įmonės jaus didesnį spaudimą parodyti vienaip ar kitaip parodyti tuos duomenis. Pavyzdžiui, jei žiūrėtume ten išskiriamos subsidijos, ten dar įvairūs tie gelbėjimo paketai įmonėms. Tai tenai yra reikalavimas, kad įmonės nuosavas kapitalas nebūtų neigiamas ar ten kažkokių ten kitokių reikalavimų. Ten pavyzdžiui buvo, kad skelbia, kad suteiks ten tam tikrą paramą įmonėms, kurios patyrė ten tam tikro dydžio pajamų kritimą, tai aišku tai tokie sąlygų iškėlimas įmonėms padaro tam tikrą spaudimą, kad tos įmonės norės kitaip, na netiksliai atvaizduoti tą savo veiklą, kad jos atitiktų tas sąlygas, tai yra ten ar kapitalo tuose reikalavimuose, ar kokios ten pajamos, sąnaudos turi būti, kad galbūt tai padidina iškraipymo, galimo iškraipymo riziką, kad įmonė norės atitikti tuos rodiklius ir kadangi ten didelė dalis tų įmonių yra neaudituojamos, niekas ten iš išorės netvirtina, ar ten gerai ar ne ir ten galbūt ir tos organizacijos, kurios organizuoja tas paramas žiūrint kiek ten tikrins tas įmones, bet tų dalykų, jeigu, na žodžiu aš manau, na bent jau tą norą kažką, va na kitaip atvaizduoti aš manau, kad na padidina tą vat norą, va kažkaip pagerint ar pablogint tą vaizdą, kad būtų dėl tų pagalbos priemonių, kurios yra teikiamos.

Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, kaip jūsų audituojamose įmonėse finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?

Na, kaip pavyzdžiui, mažmeninės įmonės, na kurios turi prekybos taškus, tai buvo apribota galimybė, na prekiauti ir jos, na, patyrė veiklos suvaržymų ir kas, aišku, turėjo neigiamos įtakos jų finansiniams rodikliams. Tai būtų mažėja pajamos, o tam tikros sąnaudos, kadangi darbuotojų vis tiek kaip ir neatleidi, laikai, ir ten tam tikram lygy tos sąnaudos vis tiek lieka. Tai tiek va prekybos įmonės, viešbučiai, maitinimas, tai būtų tie sektoriai labiausiai ir buvo paveikti to COVID'o.

Ačiū už atsakymus.

Jūsų nuomone, kiek įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas yra svarbus? Kodėl?

Iš esmės, na, turbūt vienas iš pagrindinių dalykų kaip investuotojai priima sprendimus, tai yra, na ataskaitos, bet aišku vėl tas ataskaitų pritaikymas, nu iš esmės, ataskaitos rodo praeitį, o tu investuoji tikėdamasis, kad tas verslas ar ta įmonė uždirbs pinigų srautą ateity, tai ir visi, turbūt, kas kiek na daugiau yra patirties įgiję, supranta, kad, tarkim, apskaita, na jeigu aš pavyzdžiui vat kaip mokiausi aš galvojau, kad apskaita yra labai tikslus dalykas, tai yra ką darai tokį įrašą ir kad debetas, kreditas, kad nėra kitų variantų. Bet daug dalykų apskaitoje yra įverčiai ir įverčiai, na, būsimos ateities, kuri nėra žinoma. Nežinau, bankas turi formuoti atidėjinius blogom paskolom, tai iš tikrųjų, kai jis formuoja, tai tos paskolos dar nėra tokios, kad jų tikrai negražino ir kad tai yra įverčiai. Tai aišku patikimos ataskaitos yra svarbu ir labai svarbu, bet kitas dalykas, - na ta ateitis, jinai nu šiuo metu taip greitai viskas keičiasi, kad, jeigu tu remsiesi vien ataskaitom, tai iš tikrųjų tu pražiopsosi daug ką kas vyksta rinkose.

Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Gal galėtumėte minėtas charakteristikas sureitinguoti nuo labiausiai svarbios iki mažiausiai svarbios? Gal išskirtumėte dar daugiau charakteristikų, kuriomis turėtų pasižymėti patikima informacija finansinėse ataskaitose?

Turbūt pirmą dėčiau klaidų nebuvimą, nu čia kaip higiena. Jeigu ataskaitose yra klaidų, tai nu realiai turbūt yra ir baudžiamojo kodekso straipsny ten klaidingas apskaitos vedimas. Ir na ir klaidų šiaip neturi būti, nes tada nėra ką kalbėti. Antra, aš turbūt dėčiau neutralumą, nes nu čia yra tokie kaip du poliai: jeigu kalbėtum su įmonės vadovu, tai jie visada nori savo tą įmonę matyt optimistiškai ir jeigu ten neuždirbo pelno, tai nori kad ataskaitos rodytų, kad uždirbo – labai dažnai taip būna. Ar ten turto vertes jeigu ten yra pasirinkimai tai visada rinksis didesnę, nors nebūtinai tai pagrįsta. Kai tuo tarpu kita profesija – vyr. buhalteris ar finansų direktorius – jie labai skeptiškai žiūri į pasaulį ir labai dažnai, na, tuos įverčius daro į blogesnę pusę. Man tarkim, na aš dirbu versle, kur mes pardavinėjame verslus, - na iš pradžių perkam, po to parduodam. Tai realiai, jeigu tu apsiskaitai nuo tikrosios vertės metodu, nu tai teoriškai turėtų tavo kaip ir ta balansinė vertė atspindėti rinkos vertę, bet praktiškai turbūt 90% atveju, tu to turto paprastai parduodi brangiau negu tu jį apsiskaitai. Tai čia vėl, bet tai čia išeina, kad tie, kas veda apskaitą, jie yra labai konservatyvūs ir tų, kas yra labai optimistiški, kas tą turtą valdo, na, nebūtinai klauso. Tai turbūt tą antrą vietą neutralumui vis tik, nes, nu nėra geras nei tas požiūris nei labai optimistinis, nei labai pesimistinis, taip sakyčiau.

Gal išskirtumėte dar daugiau charakteristikų, kuriomis turėtų pasižymėti patikima informacija finansinėse ataskaitose?

Aš šiaip manau, na nežinau, ar čia yra kažkoks žodis, bet, na, mano nuomone, ataskaitose svarbiausia dalis yra ne balansas, ne pelno nuostolių ataskaita, o atskleidimai, nes paprastai ten yra daugiausiai informacijos, kuri bent kažkiek, kažkiek yra, naudinga. Ta prasme, jeigu tu nori modeliuotis įmonės veiklą, tai tu iš to atskleidimo labiau modeliuojiesi – kokie yra segmentai, kokios pajamų rūšys, o ne, nu, iš vienos pelno nuostolių ataskaitos. Aš pats labiau nukreipiu dėmesį ir gal čia pagal tą išsamumo

kriterijų patenka tas kriterijus, kad jeigu realiai yra IFRS atskleidimai kažkokie tai visi privalo tinkamai padaryti.

Kaip vertinate įmonių finansines ataskaitas patikimumo atžvilgiu? Gal galite pasidalinti praktiniais atvejais, kai įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiama informacija buvo nepatikima? Kokie patikimumo neatitikimai pasitaiko dažniausiai?

Tai turbūt Lietuvoje pagrindiniai atvejai tai būtų „Snoras“ ir „Ūkio bankas“, kurie iš esmės nėra dar pasibaigę teismai, bet nu tokia trumpa išvada, kad, nu pavyzdžiui, kažkas banko vertybinius popierius buvo įkeitęs savo naudai, bet ataskaitose tai buvo vis tiek kaip ir banko vertybiniai popieriai. Čia yra angliškai fraud'as. Tai tų ataskaitų realiai jos nebuvo vertos to popieriaus ant kurio parašytos, bet, nu, čia kaip ten pasaulyje santykinai daug tų skandalų, čia va ir skandalas buvo ten pernai toks labai didelis. Vokiečių įmonė, kuri netgi į DAX indeksą buvo patekusi paaiškėjo, kad nu pinigai, kurie buvo balanse, jų iš tikrųjų nebuvo realybėje. Tai tų tokių atvejų kai nepatikimų ataskaitų ar gal dabar mažiau tas pavadinimas žinomas, bet tarkim aš tą karjerą pradėjau, tai buvo Enrono skandalas, kur iš esmės susijęs su tai, kad nu agresyvus pajamų pripažinimas, dalykų kurių nėra atvaizdavimas ir taip toliau. Čia aišku labai supaprastintai, bet ten labai gilios tos problemos.

Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Jūsų nuomone – kas visgi yra svarbiausia, kokie veiksniai turi didžiausią įtaką?

Tai turbūt įmonės veiklos organizavimas, ta prasme, nes, nu, nežinau, kaip čia pasakyti taisyklingai, bet jeigu, pavyzdžiui, įmonėje bardakas, ta prasme niekas nežino, kur gamyboje padėti kokie daiktai, kas ten pagaminus liko, tai apskaitoje dažniausiai irgi patenka tokia nu bloga informacija dėl to, kad kaip ta veikla yra vykdoma, nu yra ta prasme nuo tenais prasideda, nes nu iš esmės jeigu kažkas dirba apskaitoje, buhalterijoje, tai suveda informaciją, nu tokią, kokią gauna. Nu ta prasme ir ta organizavimo kultūra, nu ji ir padaro, kad nu jeigu yra veikloje bardakas, tai dažniausiai ir ataskaitose yra nesąmonės, arba, bet čia kaip vėl turbūt yra skirtingi lygiai, nes nu ten nežinau, koks nors pajamų pripažinimas, tai daug įmonių yra, nu kaip kosminis laivas ta prasme, kad tu, pavyzdžiui, statai namą, tai labiau visi pajamas linę prisipažinti, nepaisant kas statė, sako kitaip, kad kai priėmė aktą, o ne ten va kaip suklojai tiek procentų plytų, prisipažinai tiek procentų pajamų ten, tai vėl nu čia labai skirtingi. Iš tokių naujų tendencijų, turbūt pastarojo dešimtmečio, kad labai padidėjo nematerialaus turto svarba ir iš esmės, na, jeigu tu esi Google'as, tai tavo kaip balanse nėra tokių eilučių, kodėl tu esi toks va geras ir toks naudojamas, na tu ta prasme labai sėkmingos įmonės dabar gali veikti su labai mažai nuosavo kapitalo. Ir jeigu tu žiūrėsi į vieną tą balansą tai tu gali nesuprasti, o kodėl. Na aš kartais su draugais tokius pratimus darau, kad na padalink kokios nors įmonės, balansą iš dvylikos, nesimatyti net lygiai skaičių, pakeisti jeigu ten milijardai į tūkstančiais ar milijonus ir padiskutuokim, kokia tai įmonė. Na tai daug tų modernių įmonių, jų balansai neatspindi jų tikrojo turto, nes jų turtas kažkoks intelektualinis, kur net nėra aišku kaip jį apskaityti, ar ką reikia daryti. Bet čia tokia jinai tokia nėra, kad tos įmonės blogai veda apskaitą, tačiau paprasčiausiai tie, kurie kuria standartus, nesugalvoja kaip tą atspindėti, nes čia toks sunkus klausimas, nes Nokia irgi kažkada buvo pirmaujantis telefono gamintojas ir sakytum nėra geresnių ir čia reikia kažkiek duoti na to turto tokio. Tai įmonė, kuri paaiškėjo, kad yra nulis.

Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas?

Na iš esmės, tai keletas dalykų. Nu mes labiau susiduriame su viešų įmonių ataskaitom, matyt dėl to, kad jos yra listinguojamos biržoje, visi mato, tai iš esmės, na, prasidėjus pandemijai, nu, reguliatoriai išleido emitentam gaires, nu ką jie turėtų daryti, auditoriai audituodami skyrė labai daug laiko, na, verčia tas įmones aprašinėti ten pandemijos įtaką, skiria labai daug laiko, na, analizei. Turbūt, aišku, poveikis yra neigiamas, nes, vėl nežinau, ai žinau lietuvišką žodį: daug įmonių yra iškilęs veiklos tęstinumo klausimas: angliškai tas „going concern“ toks fundamentalus klausimas, nes jeigu tu turi abejonių dėl savo ateities, tai tu gerokai kitaip, nu, privalai apsiskaityti, jeigu tu jau manai, kad bankrutuosi labai greitai, nu ar esi ten nemokus. Tai daug įmonių, kaip jas vadina įmonės-zombiai, kur nežinau, turi ten iš tos istorijos, kur dabar ten kyla „Gamestop“ tai kita akcija, kuri kyla. Tai, kad visas tavo verslas uždarytas, tu kaip ir pinigų neturi, turi skolų, bet kažkaip tą balansą nu turi rengti, ir va kaip padaryti teisingus įverčius, kad netyčia nenurašytum viso to turto. Na čia tokios sunkios problemos, nes, nu, tu turi tai dienai prognozuoti, kaip tu geriausiai matai tą ateitį, tai iš esmės, kokybė ataskaitų, na, nepaisant to, kad yra dėmesys, bet tuos visus įverčius daryti yra gerokai sunkiau ir daryti abi puses, na nes tu gali viską labai nuvertinti, nu sakyti, kad turiu atsargų, viskas čia sustojo ir nebeparduosiu, tai reiškia, kad reikės nuvertinti. Tai ten formuoti kažkokį atidėjinį. Arba, jeigu, esi bankas, tai yra pandemija, tai gal ir reikia formuoti kažkokį didelį atidėjinį, nes bus neigiamai paveikta ekonomika ir tai vien dėl pandemijos ir jos sukkelto neapibrėžtumo ir dalies sektorių užsidarymo nu iš esmės tas ataskaitas daliai įmonių labai sunku yra išleisti.

Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, kaip įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?

Nu, tarkim, jeigu yra listinguojama įmonė „Novaturas“, tai mažai kas žino, na aš sau naudoju tokią taisyklę, nu kaip materialus nuosavas kapitalas. Tai yra kai iš nuosavo kapitalo atimi visą nematerialų turtą, prestižą ir visą „orą“ – taip pavadinkime. Tai realiai „Novaturas“ visą laiką veikdavo su neigiamu nuosavo kapitalu ir veiklos modelis toks, kad paleidi rudenį, vasaros sezonui pardavimus, gauni iš kliento avansus ir tu visą laik esi mokus, kad tavo turkiškiems viešbučiams sumokėsi po sezono. Na taip ir veiki iš klientų pinigų, nu, kai tu augi tai nesimato, nes visą laik daug to avanso gauni kiekvieną sezoną. Tai realiai, nurašius tą prestižą, tada labai aiškiai pasimatytų, kad tu veiki su neigiamu nuosavu kapitalu ir kad, nu, pavyzdžiui, mano prognozė, kad jie nebus pajėgūs išleisti švarių ataskaitų, na, tai yra, ataskaitų be išlygos. Na, arba jie pasirinks gauti išlygas, kad auditoriai parašys, kad mes sakėme nurašyti prestižą, arba negalėjome įsitikinti, kad toks egzistuoja, o vadovybė atsisakė tą daryti. Tai va ataskaitos bus, mes jas vadiname švarioms ir visą laiką tu savo įmonėse tik švarių ataskaitą gauti, tai arba jie pasirinks gauti nešvarių ataskaitą arba išeis, kad dėl techninių kliūčių vėluoja ataskaitų rengimas, na tol kol čia išaiškės tą pandemija ir viskas atsigauna ir viskas bus čia gerai. Tai realiai pandemija padarė daug dalykų, kad tiek sunku skaityti. Tiek tiems, kas rengia, sunku labai vertinti poveikį, nes kaip aš suprantu nu apskaitos standartus, jeigu už pusės metų kažkas įvyko, tai ne faktas, kad ataskaitų rengimo metu tai buvo žinoma, kad tai įvyks ir tu turi tuo metu kai rengi tuos įverčius daryti, o tai nėra labai paprastas darbas.

Ačiū už atsakymus.

5. Kovo 20 d., interviu su investuotoju.

Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas? (kokioms įmonėms pagal ūkio sektorių, dydį, pelningumą ar nuostolingumą ir pan.)

Patikimumas? Manau, pagrindinė problema, su kuria susiduria patys organizacijų vadovai formuojantys ataskaitas tai yra prognozės teikiant guidance ateičiai, tai čia ypač aktualiau Amerikos įmonėms, kur yra pakankamai dažna praktika duoti gaires ateinančiam ketvirčiui, kitiems metams. Tai per COVID'ą kiek teko vebinarų klausyti mano sekamų įmonių tai visi labai atsargiai ir metams kai kurios įmonės nedavė guidance, o sekančiam ketvirčiui visiškai atsargiai. O kas liečia vietinę rinką, nes nežinau kur pats fokusas į būtent kokias įmones, kokio regiono – tai Baltijos rinkoj mes nelabai turim dar išvystytos tokios praktikos, kad vadovai ilgo laikotarpio guidance į ateitį duotų ir kelias įmonės kurios tuo užsiima, o aš pats bankinio sektoriaus neseku ir vienas iš tokių kuri penkių netgi metų guidance duoda, tai yra bankas, tai kiek teko tiesiog jų biržos pranešimus nesigilinant į pačias ataskaitas skaityti tai nu jie laikosi savo plano ir kaip ir tenai sėkmingai, nepanašu, kad pandemija kažkokios įtakos būtų turėjus.

Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, kaip įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?

Būtent patikimumą ataskaitų turinio? Ne, neturėčiau.

Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Jūsų nuomone, kurias patikimumo charakteristikas labiausiai galėtų pažeisti COVID-19 pandemija?

Ne, nemanau, kad tai realu. Bet ką paminėjai vadinama šituos faktorius tai tiesiog iš savo praktikos pastebėjimas, nes aš vedu savo Excel, kur 40 max įmonių seku ir nusirašinėju šitas ataskaitų skaičius kas pusmetį, tai pusmetines ir metines susivedinėju pas save ir iš to trenerio skaičiuoju rodiklių ir braižau grafikos ir kas tuo metu yra pigiausia. Tai vienas pastebėjimas, kad kai kurios įmonės, pasigendu vieno tūkstančio, bet ten apvalinimo problema, ir kai kurios įmonės nesueina gražiai sumos ataskaitose neaudituose, tai tas šiek tiek biesina tas neatsakingumas. Bet tai su COVID nėra susiję, tai besitęsiantis dalykas.

Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Kokie veiksniai ar priežastys COVID-19 pandemijos sąlygomis lemia, kad gali nukentėti finansinių ataskaitų informacijos patikimumas? Kaip būtų galima sumažinti COVID-19 pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką FA patikimumui?

Nu toks labai išvestinis ir out of the box variantas, kurį dabar sugalvoju, tai dėl darbo iš namų. Finansininkai ir darbuotojai gali būti ne tiek susikaupę, ten tarkim vaikai užstoja namie ir gali pridaryti kvailų klaidų, tai toks tiesiog variantas. O iš praktikos kažkokių pastebėjimų dėl patikimumo tai neturiu.

Kuo remiantis jūs sprendžiate apie įmonių finansinių ataskaitų patikimumą? Ar dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos atsirado nauji aspektai, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį sprendžiant apie finansinių ataskaitų patikimumą? Kokie tai aspektai?

Šitas pakankamai yra iš praktikos jau einantis dalykas, lyginant su vakarų bendrovėm pas mus rinkos nuolaida ne tik dėl politinių dalykų, dėl rinkos seklumo, nelikvidumo, bet taip ir dėl šiek tiek šešėlinių dalykų, tai yra įmonių mūsų rinkoj, kurios nėra tiek draugiškos ten su smulkiaisiais investuotojais ir yra istorijų, kur uždirbamas pelnas įsisavinamas stambųjų akcininkų per dukterines bendroves, bet nesidalinama su smulkiais ten atstovais supirkinėjant akcijas ar išmokant dividendus. Tai tiesiog žinant įmonės istorija tie dalykai šiek tiek nuo įmonės specifikos priklauso ir nuo jos istorijos.

O kai COVID-19 pandemija prasidėjo tai kažkokie nauji aspektai atsirado, į kuriuos labiau atkreipiat dėmesį sprendžiant apie patikimumą?

Šiaip dabar prisiminiu, kad nežinau, ar buvo reikalavimas iš vyriausybės, iš finansų turbūt ministerijos, kad kai prasidėjo pandemiją, nemažai įmonių skelbė biržos pranešimus apie COVID galimą įtaką finansiniam rezultatam – ne tai kad ataskaitų patikimumui, bet patiems rezultatam. Ir nemanau, kad visos įmonės teikia tokį pranešimą, bet reiktų čia per visas pereiti, ar bent dalį pereiti ir šitą patikrinti. Tai čia prisiminiu dabar.

Tai jeigu pateiktų, tai finansinės ataskaitos jums atrodytų patikimesnės, jeigu būtų tas pranešimas pateiktas?

Ne, nesiečiau patikimumo... ataskaitų turinio būtent su biuro pranešimu. Čia tiesiog, kad vadovybė suvokia savo rezultatų prognozuojamumą ir verslo aplinką ir tiesiog komunikuoja skaidriai su likusiais akcininkais.

Ačiū už atsakymus.

6. Kovo 23 d. Interviu su auditoriumi, audito, apskaitos, mokesčių, verslo konsultavimo paslaugų įmonės vadovu.

Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas? (kokioms įmonėms pagal ūkio sektorių, dydį, pelningumą ar nuostolingumą ir pan.)

Neturi pažeisti patikimumo. Tai – kiti dalykai.

Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, kaip įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?

Neturiu pavyzdžių.

Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Jūsų nuomone, kurias patikimumo charakteristikas labiausiai galėtų pažeisti COVID-19 pandemija?

Nesusijęs dalykas.

Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Kokie veiksniai ar priežastys COVID-19 pandemijos sąlygomis lemia, kad gali nukentėti finansinių ataskaitų informacijos patikimumas? Kaip būtų galima sumažinti COVID-19 pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką FA patikimumui?

Klausimas metodiškai neteisingas. Prie ko čia perėjimas prie TAS ir virusas? Tai jau daug metų daliai įmonių yra privaloma.

Kuo remiantis jūs sprendžiate apie įmonių finansinių ataskaitų patikimumą? Ar dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos atsirado nauji aspektai, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį sprendžiant apie finansinių ataskaitų patikimumą? Kokie tai aspektai?

Nėra aspektų. Pasakysiu pavyzdį. Tarkim, jus sustabdys pareigūnai vairuojančią automobilį neblaivioj būsenoj. Kokie aspektai, ar COVID-19 įtaka tai nulėmė? Aišku, kad jokie.

Kokios COVID-19 sąlygotos probleminės sritys/silpnosios vietos atsiranda apskaitoje ir finansinių ataskaitų rengime, kurios gali turėti įtakos informacijos patikimumui?

Ankstesniuose atsakymuose į tai aiškiai atsakiau.

Ačiū už atsakymus.

Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas? (kokioms įmonėms pagal ūkio sektorių, dydį, pelningumą ar nuostolingumą ir pan.)

Manau, kad neigiamas. Manau, kad įtaką turės toms įmonėms, kurios kreipėsi pasinaudoti pagalbos priemonėm, atitikti rodiklius krentančias apyvartas, kitus rodiklius. Aplamai – tiek Lietuvoje, tiek Baltijos įmonėse to smulkaus ir vidutinio verslo įmonė – jau čia segmentas kur jau mes dirbam finansinės ataskaitos nėra patikimos, o kai yra tokia iniciatyva, kad tavo rodikliai turi atitikti tam tikrus reikalavimus, kad gautum valstybės paramą, nemokamas paskolas, minimalias palūkanas, subsidijas ir visą kitą, tai tų įmonių vadovai, buhalteriai turi kūrybos, žinių kaip gali netiksliai pavaizduoti savo finansines ataskaitas.

Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, kaip įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?

Na dažniausias tai yra apyvartos rodymas kaip mažesnės, tai ar tai sąskaitų-faktūrų perkėlimas ar tai kitą kas nors susijusio juridinio asmens, ar kažkokiais kitais būdais apžaidžiamas, bet tiesiog apyvarta, kad atrodytų mažesnė.

Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Jūsų nuomone, kurias patikimumo charakteristikas labiausiai galėtų pažeisti COVID-19 pandemija?

Na tai klaidų nebuvimas – tai kažką modifikuoti tai per klaidų prizmę. Turbūt taip daroma.

Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Kokie veiksniai ar priežastys COVID-19 pandemijos sąlygomis lemia, kad gali nukentėti finansinių ataskaitų informacijos patikimumas? Kaip būtų galima sumažinti COVID-19 pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką FA patikimumui?

Na turbūt visos gali būti priežastys. Nežinau, ar reiktų kažką labai išskirti – tiek vidinės, tiek ir išorinės. Tai aišku išorinė tai krizė daug verslų patyrė sunkumų ir nori gauti tas lėšas. Tai tiesiog įsivaizduokit, jeigu apyvarta krito 25%, o subsidija gauni tik kai krenta 30%, nu tai tu irgi labai ženkliai sunkumų patyrei, bet negali pretenduoti į subsidiją, tai tikrai skatinama Lietuvoje tokia išorinė krizė kažką pakoreguoti finansuose.

O kaip būtų galima sumažinti COVID-19 pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką FA patikimumui?

Na, tikriausiai, nėra toks paprastas atsakymas. Kažkaip tas programos, pagalbas reikia formuluot. Lengviausiai yra atsiremiant į tuos finansinius rodiklius. Iš tikrųjų tai nežinau, negalėčiau pasakyti, kitose šalyse gal kur geriau padarė ar kažkaip kitaip padarė. Tiesiog didelė problema, daug skubos, tai ką galėjo ir geriausiai išgalvojo ekonomistai mūsų ir politikai.

Kuo remiantis jūs sprendžiate apie įmonių finansinių ataskaitų patikimumą? Ar dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos atsirado nauji aspektai, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį sprendžiant apie finansinių ataskaitų patikimumą? Kokie tai aspektai?

Mes finansines ataskaitas lyginame su įmonių bankų sąskaitų išrašų duomenimis ir tai iš principo labai kokybiškai leidžia patikrinti, nes bankų sąskaitos, bankų išrašų labai nesuklastosi pajamų-išlaidų. Labai daug finansinių ataskaitų eilučių galima patikrinti, gautinos, mokėtinos sumos, pajamos, išlaidos ir kita tai. Ne, pas mus bent jau praktikoje ne, neatsirado. Naudojam šitą metodą ir jis pasitvirtina.

Kokios COVID-19 sąlygotos probleminės sritys/silpnosios vietos atsiranda apskaitoje ir finansinių ataskaitų rengime, kurios gali turėti įtakos informacijos patikimumui?

Finansinėse ataskaitose rodikliai turi atitikti tam tikrus reikalavimus, kad būtų galima gauti paramas, subsidijas, todėl specialiai koreguojamos finansinės ataskaitos.

Ačiū už atsakymus.

Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas? (kokioms įmonėms pagal ūkio sektorių, dydį, pelningumą ar nuostolingumą ir pan.)

Informacija taps mažiau patikima, be to ji retrospektyvi. Situacija dėl COVID-19 pandemijos keičiasi labai greitai. Įmonių duomenys po pandemijos bus sunkiai palyginami. Įmonių veiklai prognozuoti jos nepakanka.

Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, kaip įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?

Negaliu, neturiu tokių pavyzdžių.

Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Jūsų nuomone, kurias patikimumo charakteristikas labiausiai galėtų pažeisti COVID-19 pandemija?

klaidų nebuvimas, neutralumas.

Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Kokie veiksniai ar priežastys COVID-19 pandemijos sąlygomis lemia, kad gali nukentėti finansinių ataskaitų informacijos patikimumas? Kaip būtų galima sumažinti COVID-19 pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką FA patikimumui?

Iš paminėtų - įmonės taikoma apskaitos politika. Be to: vadovų verslo filosofija, sąžiningumas, situacijos neapibrėžtumas (partnerių bankrotai) ir valstybės politika (pažadai).

Sumažinti COVID-19 pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką FA patikimumui gali tik vadovų sąžiningumas ir neutralumas, kad informacija būtų atvaizduota tokia, kokia ji faktiškai yra, nesistengiant FA vaizdo nei pabloginti, nei pagerinti.

Kuo remiantis jūs sprendžiate apie įmonių finansinių ataskaitų patikimumą? Ar dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos atsirado nauji aspektai, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį sprendžiant apie finansinių ataskaitų patikimumą? Kokie tai aspektai?

Atliekamos standartinės audito procedūros, skolų suderinimai ir turto inventorizacijos atliekami. skaičiuojami ekonominiai rodikliai, analizuojama verslo aplinka. Turto nuvertėjimo testai atliekami.

Veiklos tęstinumo tyrimas. Apgaulės rizikos. Įsitikinti, ar vadovybė yra neutrali atskleisdama COVID-19 pandemijos įtaką. Vienu atveju gali būti naudinga rodyti geresnes ataskaitas (noras gauti kreditus, įrodinėti, kad įmonė nebankrutuoja), kitu atveju – bloginti, kad gauti subsidijas.

Kokios COVID-19 sąlygotos probleminės sritys/silpnosios vietos atsiranda apskaitoje ir finansinių ataskaitų rengime, kurios gali turėti įtakos informacijos patikimumui?

Turto nuvertėjimas, veiklos tęstinumas, pobalansiniai įvykiai.

9. Kovo 25 d. Interviu su finansinių ataskaitų rengėja – vyr. buhalterė.

Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas? (kokioms įmonėms pagal ūkio sektorių, dydį, pelningumą ar nuostolingumą ir pan.)

COVID-19 pandemija vienas didžiausių iššūkių, su kuriuo susidūrė visuomenė ir įmonės. Neišvengiamai daro įtaką bei kelia ekonominių ir finansinių sunkumų daugeliui įmonių, todėl įmonės, rengdamos finansines ataskaitas, turi atsižvelgti į galimą COVID-19 finansinį poveikį. COVID-19 poveikis įmonėms bus nevienodas, priklausys kokias paslaugas teikia, nuo pačios pandemijos trukmės ir bendros šalies ir konkrečios įmonės finansinės būklės. Įmonė teikianti transporto paslaugas turės neigiamą poveikį.

Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, kaip įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?

Kaip minėjau, transporto paslaugas teikianti įmonė paveikta neigiamai. Mažėja teikiamų paslaugų pardavimai, atitinkamai kinta paslaugų teikimo vieta. Įmonė patiria nenumatytą dėl COVID-19 pandemijos daugiau išlaidų, kurios turi neigiamos įtakos finansinei ataskaitai.

Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Jūsų nuomone, kurias patikimumo charakteristikas labiausiai galėtų pažeisti COVID-19 pandemija?

Negaliu atsakyti.

Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Kokie veiksniai ar priežastys COVID-19 pandemijos sąlygomis lemia, kad gali nukentėti finansinių ataskaitų informacijos patikimumas? Kaip būtų galima sumažinti COVID-19 pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką FA patikimumui?

Suprantama, kad kiekvienai įmonei COVID-19 protrūkio įtaka bus skirtinga, todėl įmonė, atlikdama galimų nuostolių vertinimą, atsižvelgia į įmonės veiklos sąlygas, jos tęstinumą bei numatant ekonominę situaciją. Pagrindinis veiksnys įmonėje - tai veiklos tęstinumas bei sutarčių vykdymo galimybės.

Kokiu būdu / kokiomis priemonėmis, procedūromis ar veiksmais jūsų įmonėje stengiamasi užtikrinti finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Kokių naujų FA patikimumo užtikrinimo priemonių turėjo imtis įmonė dėl COVID-19 pandemijos?

Esant šių dienų situacijai įmonė labai kontroliuoja mokėjimus, greiti atsiskaitymai įmonei suteikia galimybę daugiau parduoti paslaugų, tampa konkurencingesnė. Įmonė, rengdama finansines ataskaitas, susiduria su tam tikrais iššūkiais vertindama galimą COVID-19 finansinį poveikį. Todėl labai svarbu, kad finansinė atskaitomybė būtų sudaryta atsižvelgiant į visus žinomus įmonei svarbius veiksnius, taip pat ir tuos, kurie gali sukelti įmonei problemų.

Su kokiomis COVID-19 pandemijos sąlygotomis naujovėmis, neaiškumais ar sunkumais susiduriate įmonės apskaitoje ir ruošiant finansines ataskaitas? O kitų įmonių apskaitos specialistai?

Mūsų įmonė nesinaudoja COVID-19 suteikiamomis lengvatomis, todėl ruošiant finansines ataskaitas problemų ar neaiškumų nebuvo.

Ačiū už atsakymus.

Kaip manote, kaip stipriai COVID-19 pandemija gali paveikti įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumą? Koks tai poveikis būtų – teigiamas ar neigiamas? (kokioms įmonėms pagal ūkio sektorių, dydį, pelningumą ar nuostolingumą ir pan.)

Nu gal gali nebūti jokio poveikio, nes kaip rašydavo įmonės aiškinamąjį raštą, taip ir rašo. Ta prasme kiek ten būdavo atskleidimo, tiek ir liko. Tai gali, tai nuo įmonės, kaip sakyti, veiklos priklauso. Turbūt ten viešbučių, restoranų – daugiausiai tie.

Neigiamas būtų poveikis jiems?

Taip.

Gal galite pasidalinti praktiniais pavyzdžiais, kaip įmonių finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumas galėjo būti paveiktas COVID-19 pandemijos?

Tarp mūsų klientų tokio pavyzdžiui nebūtų. Nes visus atskleidimus kur darė tai įmonės daro toliau. Visos yra sąžiningos.

Moksliniuose straipsniuose išskiriama, kad pagrindinės finansinių ataskaitų atskleidžiamos informacijos patikimumo charakteristikos yra klaidų nebuvimas, išbaigtumas ir neutralumas, taip pat papildoma turinio viršenybe prieš formą ir patvirtinamumu bei aktualumu. Jūsų nuomone, kurias patikimumo charakteristikas labiausiai galėtų pažeisti COVID-19 pandemija?

Nu gal šiek tiek ir patikimumą galėtų, bet vėl gi nuo sektoriaus priklauso. Tik tom įmonėm, kurios turi paskolų, o kurios neturi paskolų, tai niekaip nepaveiks. Na sudarant tai gal klaidų nebuvimą ir išbaigtumą įtakoja, nes jeigu buhalteris dirba, na, nuotoliniu būdu, tai jis gali padaryti daugiau klaidų ar ten neužbaigti darbų, acit neturi laiko, bet ten pas mus tai taip nebuvo.

Mokslinėje literatūroje išskiriama, kad finansinių ataskaitų patikimumą nulemia išorės bei vidiniai įmonės veiksniai. Tiek vidinių, tiek išorinių veiksnių išskiriama labai daug. Pavyzdžiui, vidiniai veiksniai yra vidaus ar išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika, perėjimas prie TAS ir kiti. Išorinių veiksnių pavyzdžiai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai tokie kaip krizės ar pakilimai, taip pat konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti veiksniai. Kokie veiksniai ar priežastys COVID-19 pandemijos sąlygomis lemia, kad gali nukentėti finansinių ataskaitų informacijos patikimumas? Kaip būtų galima sumažinti COVID-19 pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką FA patikimumui?

Infliacijos kol kas nėra, gal būt – kas ten dar sakėt?

Iš vidinių veiksnių - vidaus, išorės auditas, įmonės veiklos organizavimas, apskaitos sistema ir politika.

Na šitie tai irgi neturės įtakos dabar kol kas.

O išoriniai? Tai būtų infliacija, ekonominiai veiksniai – krizės, pakilimai; konkurencija, tarptautinė prekyba, korupcija ir kiti.

Kažkurie iš tų krizinių veiksnių aišku gali būti. Patikimumui turi įtakos jo ten viešbučių ten šitas srities ir restoranų veiklos tęstinumą reikia žiūrėti ir gali būti prielaida, kad nenaudotina tų įmonių finansinių ataskaitų rengimui arba ten didelės skolos arba jie neatsidarys, po balansiniai įvykiai, o jie gali likti neatskleisti. Tai va šitie pagrindiniai. Jeigu įmonės veikia nuotoliniu būdu, visa kita, tai neturėtų tas įtakoti kaip sakyti finansinių ataskaitų patikimumui.

Kaip manote, kaip būtų galima tą pandemijos sąlygotą neigiamą įtaką finansinių ataskaitų patikimumui sumažinti, ar būtų iš viso galima? O jei taip tai kokiais būdais?

Neįsivaizduoju net. Tai yra nurodyta kaip įmonės turi tą atskleisti, bet gali būti, kad įmonės na kaip sakyti, vėl gi įmonės vertina pagal save, ar jos gali ataskaitas sudaryti pagal veiklos tęstinumo principą ar ne. Iš esmės jei visos naudoja, tai tam tarpe, jeigu viena nuspręs nenaudoti, tai nežinau, ar tai išspręs problemą. Ir ta prasme, ar ji teisingai padarys ir kaip sakyt pateiks prognozę, kad užsidarys, kaip visi žada priemones finansines.

Kuo remiantis jūs sprendžiate apie įmonių finansinių ataskaitų patikimumą? Ar dėl COVID-19 pandemijos sąlygotos situacijos atsirado nauji aspektai, į kuriuos reikia atkreipti dėmesį sprendžiant apie finansinių ataskaitų patikimumą? Kokie tai aspektai?

Tai mes audito riziką kai nustatom, tai aišku, dabar padidintas dėmesys tai veiklos tęstinumo prielaidai yra sutelktas ir žiūrim tenais ar įmonė tikrai galės ir žiūrim pobalansinius įvykius ir visa kita, informaciją nagrinėjam. Tai va tai ir audito atsakas į tas rizikas ir didina finansinių ataskaitų patikimumą. Tai šitais aspektais rizikas pasidengiam tai turėtų tos finansinės ataskaitos būti teisingos ir patikimos.

Kokios COVID-19 sąlygotos probleminės sritys/silpnosios vietos atsiranda apskaitoje ir finansinių ataskaitų rengime, kurios gali turėti įtakos informacijos patikimumui?

Nežinau, tai silpnosios, kaip pasakyt. Jo, kad jei buhalterės dirba nuotoliniu būdu tai gali būti kažkiek ūkiniai įvykiai neužfiksuoti arba kažko tai nežinom. Kas turėjo būti apskaityta, tai kai buhalteriai dirba įmonėje, gali sumažinti savo pačių buvimu tas rizikas, kad kažkiek bus dokumentai neįtraukti į apskaitą, ar nepateikti tai būtų turbūt.

Ačiū už atsakymus.